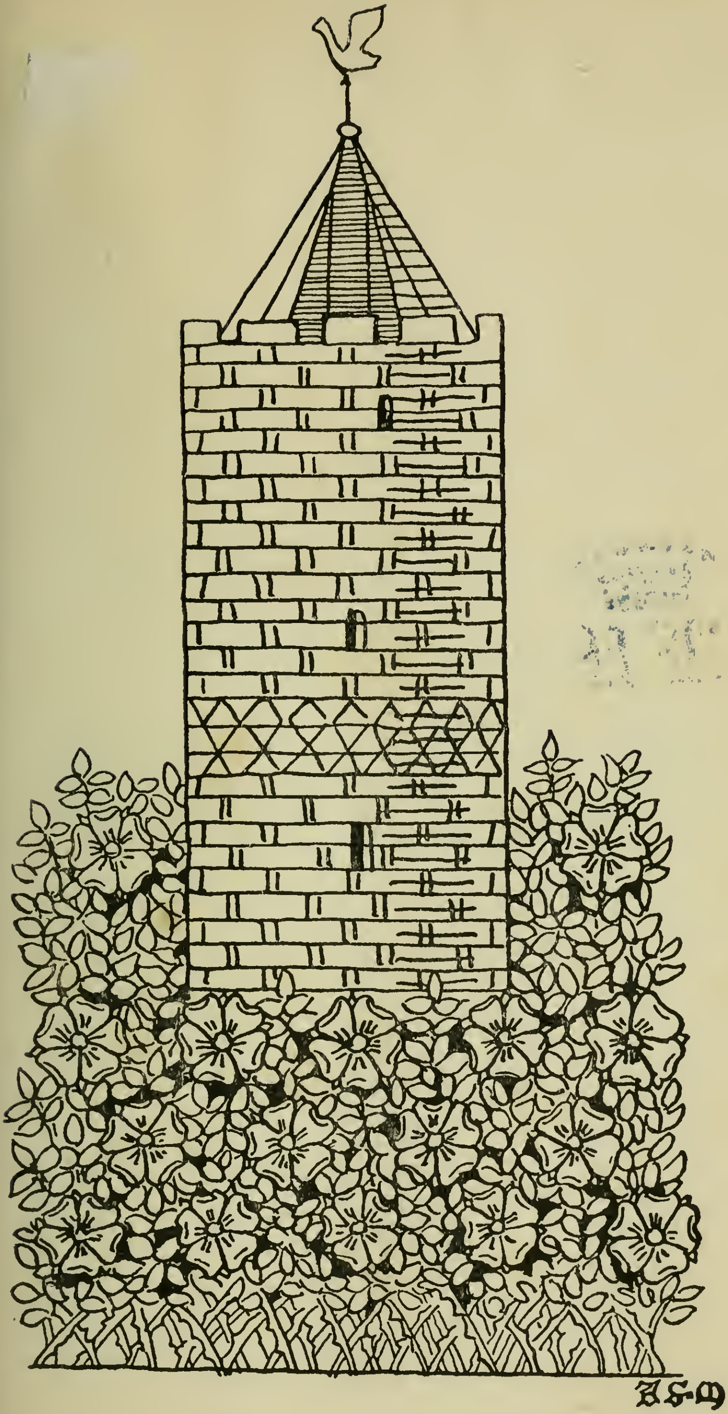
Aktmæssig Fremstilling af de Begivenheder der foranledigede Præsidentskiftet ved Kvindernes Udstilling fra Fortid og Nutid

Til

MEDLEMMER

af

Udstillingskomitéen

fra dens

Begyndelse indtil dens Slutning, samt til Udstil-
lingens Garanter.

Sagen over alt! Personens absolute Bøjen sig ind under Lovene, for gjennem ærlig Forhandling at naa Maalet!

Aktmæssig Fremstilling af de Begivenheder, der foranledigede Præsidentskiftet

ved Kvindernes Udstilling fra Fortid og Nutid i Kjøbenhavn 1895 af Kammerherreinde Sophie Oxholm, Udstillingskomitéens første Præsident og Præsident i Hovedkomitéen.

I Kommission hos
Willerups Boghandel, Vordingborg.
Trykt hos Martius Truelsen, Kjøbenhavn.
MDCCCXCVI

„En Udstilling vil bedre end noget andet lære Kvinderne at kjende deres egne Mangler saa vel som deres Styrke".

Omendskjønt opdraget i Kvindeemancipationens veltalende Forkæmperinders Hjemland, tør jeg ikke regne mig blandt deres Tilhængere; først den selvstændige Kvindeudstilling i Chicago mødte min Sympati, ved at der her var Udsigt til at fjerne den stødende, kæmpende Fremgangsmaade, der har afholdt mangfoldige fra at faa det rigtige Syn paa selve Sagens gode og sunde Kjærne. Tanken forekom mig at være i saa fuld Overensstemmelse med Livets Virkelighed, at den i sig selv besejrede al Modstand; thi paa en Maade forestillede Kvindebygningen i »The White City« Samfundets velhavende Hjem, hvorfra Raad og Støtte til de arbejdende og lidende kunde udgaa, og hvorfra den stille Magt, styrket og samlet, bedre kunde gjøre sin Indflydelse gjældende overfor

de Spørgsmaal, til hvis Løsning Nutiden kræver Kvindens Medvirken.

Det var derfor naturligt, at jeg, overvunden af den ny, forandrede Form for Varetagelsen af Kvindens Interesser, ønskede Sagen, iklædt denne Skikkelse, Fremgang, og siden min Tilbagetræden fra Præsidentposten har afholdt mig fra ethvert Skridt, der kunde hæmme dens Vært ved at bringe Forstyrrelse i Komitéens Arbejde.

Men Nutiden skriver sin egen Historie gjennem Dagspressens hurtige Referater, hvilke endog paatage sig Tankelæsning for Samfundet og den enkelte. En Udstillingskrønike foreligger fra Blade og Tidsskrifter i forskjellige Sprog, der, hvor belysende den end kan være som et Nutids-Øjebliksbillede, dog nødvendiggjør en Dokumentering af Fakta til Værn for den historiske Sandhed i Fremtiden. Da Udstillingens Maal er fuldbragt, er der ikke længere Grund til Tavshed, tværtimod, Chicago-Aanden kræver Klarhed, og det var fuldstændig i sin Orden, at Fru Kieler med sin indhentede Erfaring som Repræsentant for danske Kvinder ved Kongressen i Chicago og sin større Forstaaelse af offentligt Ansvar indsaa — og andre med hende — at Medlemmerne burde ved Udstillingens Lukning tage Berigtigelsen vedrørende Præsidentskiftet i deres Haand og forlange de tilbageholdte Dokumenter og Oplysninger forelagte. Komitéens Medlemmer ere ikke private Personer.

Den engang tagne Afstand fra Bureauets Om-

dannelse til et Agitationscentrum, hvorfra Komitéens indre Anliggender — saasom Protokolbestemmelser, indbyrdes Udtalelser osv. — kastedes ud til Publikum gjennem Redaktionskontorerne, uden Hensyn til, hvorvidt Komitéens øvrige Medlemmer maatte billige denne Fremgangsmaade, formentes imidlertid ikke at burde forandres. Hertil kom den Omstændighed, at Komitéens fagmæssige Organisation, hvor Samfundsklasserne stode uforstaaende overfor hverandre, ikke egnede sig til Forum for en Diskussion.

Dokumenteringen førtes saaledes tilbage til den officielle Myndighed, Sagens første Præsident, da det følger af sig selv, at højnes et Formaal ved Statens Anerkjendelse og Støtte og ved privates Tillid, tør rette Vedkommende ikke frygtsomt unddrage sig de Pligter, som dermed paahvile, naar de indhentede Erfaringer er Ledetraadene paa Udviklingens Vej.

Min Agtelse for Pressens Mission: at give Udtryk for den offentlige Mening (dens Dom overfor Udstillingen blev hovedsageligt givet fra Mandens Standpunkt) gjør, at jeg ikke indblander den i Komitéens indre Anliggender, men stiler min Berigtigelse af de Forklaringer, der ere fremkomne, til alle dem, der samlede sig om Formaalet: at give Lys og Luft for Kvindens Arbejde; det tilkommer Udstillingskomitéens nuværende Medlemmer at søge de forskjellige offentlige Meddelelser korrigerede.

Udfra dette Synspunkt ønsker jeg allerede nu at pointere, at her ikke er Tale om den enkelte,

private Person, hvis Fortrin og Mangler det er en Skjønssag at dømme om, men om ansvarlige, officielle Repræsentanter, som jeg kun lærte at kjende i denne Egenskab, og overfor hvilke jeg stod med de gjensidige Embedsforpligtelser, offentlige Tillidshverv paabyde, og Udstillingens Love fastsatte.

Udstillingens Tilblivelse.

Skrivelsen af 31te December 1894, der fremkaldte min Tilbagetræden fra Præsidentposten, fører — besynderligt nok — tilbage til Udstillingens Tilblivelse, omendskjønt Flertallet af Underskriverne, der vare Suppleanter, intet havde at gjøre med dette overvundne Stadium og saaledes ikke med Sikkerhed kunde vide, hvorledes „Idéen fattedes".

Men denne Indledning, i hvilken netop den iøjnefaldende Forskjel imellem Kvinder og Mænd skarpt træder frem, bevæger mig til at løfte Sløret fra Fortiden, som ikke kunde klargjøres uden min Medvirken, og kaste den fulde Belysning over Udstillingens Rejsning, der ganske rigtig, i Lighed med andre større nye Bevægelser, ikke øjeblikkelig mødte den fulde Forstaaelse.

Tanken om en Udstilling af Kvindearbejde havde to Udgangspunkter, som senere hen — indirekte — gav Stødet til Udstillingens Udsættelse.

Da det viste sig umuligt at organisere en selvstændig Udstilling i Chicagos Kvindebygning, besluttede den lille Kreds af Damer, der vare samlede i den Anledning, ikke at opgive Tanken, men at forsøge foranstaltet en lignende Udstilling herhjemme — indenfor en mindre, begrænset Ramme. Disse Damer vare: Frøken Kirstine Frederiksen, Fru Professorinde Klein, Frøken K. Konstantin-Hansen, Frøken Suzette Skovgaard og jeg.

Vort Ønske omtalte jeg for Formanden for Chicago-Komitéen, Hr. Hofjuvelér Michelsen, der meddelte mig, at Kunstindustrimusæets Bestyrelse fornylig havde besøgt en særdeles smuk Udstilling i en lignende Stil i Paris, og da denne havde vundet deres Bifald, vilde der være en Chance for Realisationen af vor Plan ved Indvielsen af Musæet. Da Bygningens Fuldførelse faldt sammen med Deres kongelige Højheder Kronprinsens og Kronprinsessens Sølvbryllup, vilde dette Tidspunkt være betydningsfuldt og gunstigt for en Indbydelse til de nordiske Kvinder.

At vi med Glæde imødesaa Musæets Fuldendelse, er sikkert, og da en privat Henvendelse fra Bestyrelsen om en større Statsbevilling baade til Udstilling og Inventar ikke mødte Støtte fra H. E. Indenrigsministerens Side (den Gang Godsejer Ingerslev), anmodede Formanden for Musæet mig (i September 1893) om at tage Sagen i min Haand for at søge den virkeliggjort. Ved uden Reservation at give mig, en Kvinde, fri Hænder,

fastsloges samtidig Chicago-Tanken, der alene havde min Interesse.

Jeg afventede Frøken Kirstine Frederiksens Tilbagekomst fra Chicago, førend jeg greb Sagen an, idet man med Rette formente, at uden hendes Erfaring og Personal-Kjendskab til repræsentative Kvinder, vilde de rigtige Kræfter vanskelig kunne samles til Ordningen af et Foretagende, der endnu var ungt og uprøvet i Danmark. Omendskjønt Frøken Frederiksen var anstrengt og træt fra Rejsen og overvældet af dagligt Arbejde for Skole og Samfund, var hun dog beredvillig til at yde Sagen sin Bistand. Denne hendes fortræffelige Støtte er det mig en Glæde at se tilbage paa, saavel som paa Frøken Konstantin-Hansens tiltrædende Hjælp som Repræsentant for Industrien. Det lykkedes snart vore forenede Kræfter at interessere en større Kreds i By og Land for Formaalet, saaledes at kun Pengespørgsmaalet blev tilbage at løse.

Statsansøgningen.

Finansaaret 1893—94 var særdeles ugunstigt for en Statsansøgning. Erindringen om „over en Kvart Million til Chicago", Utilbøjeligheden til at se Kvinder som ledende Borgerinder i Samfundet, de ny Profeter, Agrarerne, tilligemed den jydske Landbrugsudstilling i Randers var alt tilsammen højst ubelejlige Hindringer og Medbejlere. 50,000 Kroner var et saa dristigt Forlangende, at baade Ministeren og Finansudvalget formente i dette Besparelsesaar ikke at kunne give os Haab om nogen Tilslutning fra Rigsdagens Side og derfor heller ikke kunde ønske at frembringe eller støtte et tilsyneladende ørkesløst Forsøg. Vove det skriftlige Andragende vilde vi saaledes ikke, før nogen Sikkerhed for en heldig Løsning var tilvejebragt.

Nysgjerrighed overfor Udfaldet af Debatten om kvindelig kommunal Valgret forledte mig til at overvære Forhandlingerne i Folketinget, da denne

sattes paa Dagsordenen. Mærkværdig nok blev dette Besøg Vendepunktet for Udstillingens Skjæbne, da det gav Anledning til at høre de gjentagne Forklaringer om, hvorledes der maatte, burde og skulde spares, fra de forskjellige ærede Medlemmer af Finansudvalget, heri støttede af Ministeren, hvis sidste afsluttende Replik var afgjørende: „Vi have ingen Penge, De maa gaa til Finansministeren".

Jeg opsøgte da Finansminister Estrup og forklarede den stærkt begrænsede Udstillings-Plan, hvilket havde til Følge, at Ministeren tillod, at Andragendet maatte indsendes, idet han ledsagede Tilladelsen med det velvillige Raad, som hans egen Livserfaring havde givet ham, at Fremme af en Sag uden „Vrøvl" foregaar sikrest gjennem det skrevne Ord.

Tiden var langt fremskreden, hver Dag var af Betydning; vi tre Damer besluttede derfor som Repræsentanter for den større Kreds uden Tøven at indsende følgende Andragende til Regering og Rigsdag:

Til Regering og Rigsdag.

Undertegnede tillader sig som Repræsentanter for en Kres af Kvinder, som dels nærer en uinteresseret Sympati for Sagen, dels selv hører til de arbejdende Kvinder, at ansøge Regeringen og Rigsdagen om Støtte til en Udstilling af Kvindearbejder.

Kunstindustrimuseets Bestyrelse har bevist Kvinderne den Ære at overdrage dem Indvielsen af Museet. Dettes stilfulde Ydre er et Vidnesbyrd om Mandens Smag og Dyg-

tighed; vi Kvinder ønsker da ogsaa at fremstille et Interieur, værdigt Museets smukke Ydre. Vi tænker os derfor gennem Laan fra Private og Museer at danne en historisk Udstilling af alt, der kan belyse Kvindernes fremadskridende Udvikling fra den gamle Tid, da hendes væsentligste Syslen var inden Dore, indtil vore Dage. Men en Hovedsag vil det dog være for os, at fremstille Kvindernes Arbejde i Nutiden, hvor saa mange maa søge Erhverv udenfor Hjemmet. Erfaringen fra Chicago har vist, hvor stærkt en saadan Udstilling kan drage Kvinder af alle Klasser.

Ved ogsaa her at samle Landets Kvinder om en stor national Opgave, vil der blive Lejlighed til at organisere Kvindearbejdet paa en tidssparende Maade. Vi ønsker ogsaa til dette Stævne at indbyde Kvinder fra de to andre nordiske Lande.

Selvfølgelig vil en saadan Udstilling, dersom den virkelig skal gøre sin Nytte og være Landet værdig, fordre et større Udlæg af Penge.

Efter et foreløbigt Overslag maa der stilles en Garanti af Kr. 50,000. Vi tillader os derfor at ansøge Staten om Garanti for det halve Beløb, Kr. 25,000, idet vi have Haab om, for saa vidt dette vil blive os tilstaaet, at faa de øvrige tegnet ad privat Vej.

København, i Novbr. 1893.

Sophie Oxholm, Kirstine Frederiksen,
Kristiane Konstantin-Hansen.

H. E. Indenrigsministeren modtog os som Deputation. Man mærkede tydeligt den Lettelse Gjennemlæsningen af vort Andragende voldte ham, thi en Forandring var nemlig bleven foretagen fra det første Forslag som Følge af Samtaler med forskjellige Personer, der vare velvillig stemte for Formaalet. Herigjennem havde man faaet Vished for, at det

halve Beløb vilde kunne garanteres ad privat Vej, dersom Staten gik i Spidsen, en Ændring, som man haabede vilde afværge videre Modstand i Rigsdagen, da allerede den Gang Besøget paa Udstillingen antoges at ville blive mellem 80,000 og 100,000 Personer. Dette vilde sikre Garanterne. Staten burde, som rimeligt var, først tage Stødet af et eventuelt Tab.

Under 28de November modtoges Svaret fra Indenrigsministeriet: „Ved Ændringsforslag til Finanslovforslaget for indeværende Finansaar vil man søge bevilget et Beløb: Kr. 20,000 som Tilskud til Dækning af de med Udstillingen forbundne Udgifter, der ikke maatte kunne bestrides af dens Indtægter." Vel var dette Kr. 5000 mindre end den anslaaede Sum, men allerede en saa god Begyndelse, at vi følte tilstrækkelig fast Grund under os for at kunne skride til Handling. Sikkerhed for Finansudvalgets velvillige Stilling ved Ministerens Indbringelse af Forslaget var tilvejebragt.

Det opnaaede Resultat meddeltes øjeblikkelig Formanden for Kunstindustrimuseet. Da Hr. Michelsen allerede ved det personlige Tilbud af Lokalerne havde bifaldet mit Forslag om Valg af ham selv, Direktør P. Krohn og Lehnsgreve Raben-Levetzau til raadgivende Herrer, kunde man ikke andet end takke, da han tillige anbefalede os at anmode Professor C. Nyrop, som den øvede Kapacitet, om at være os behjælpelig. Professoren stillede sig med Udarbejdelse af Beregninger, Skrivelser m. m. meget elskværdigt til vor Tjeneste;

men det vakte ikke saa lidt min Forundring, da der paa Foranledning af Formanden for Musæet tilsendtes mig et Udkast til en Ansøgning til Musæets Bestyrelse om Laan af Lokalerne, hvorved det mundtlige personlige Tilbud var ignoreret, som om dette ikke havde fundet Sted. — At desavouere egne Handlinger var der dog ingen Anledning til. — Den ønskede Skrivelse blev derfor omredigeret i Henhold til de forefaldne Fakta med den Tilføjelse, at vi tre Damer havde overgivet til Kvinderne i Landet det meget paaskjønnede Tilbud, modtaget gjennem Bestyrelsens Formand, om Laan af Lokalerne, idet vi tillod os at udbede os de nærmere Betingelser.

Det konstituerende Møde.

Det første konstituerende Møde fandt Sted den 11te December i Hotel „Kongen af Danmark". Saa samvittighedsfuldt ønskede vi at gjennemføre vor Opgave og at tydeliggjøre Standpunktet for Kvindens Arbejde, at da der ingen kvindelig Bogtrykker fandtes, forsøgte vi at erstatte denne Mangel med „Kvinden og Samfundet"s Skrivemaskine. At Forsøget ikke faldt heldigt ud og ikke kunde erstatte Tryk er sikkert, men det var betegnende som Ouverture for et Foretagende, hvor alt maatte skabes og samles paa bar Bund. Efter Ønske af Formanden for Musæet var endvidere Hr. Fabrikant H. Bing anmodet om at tiltræde Komitéen som Raadgiver. Aftenen før Mødet lod et Brev fra samme ærede Formand for første Gang skinne igjennem, at Betingelserne fra den samlede Bestyrelses Side ikke vilde være i Overensstemmelse med Formandens forudgaaende Forhandling og Tilbud.

Til Mødet indfandt sig fremragende Repræsentanter for alle Samfundsklasser og for alle Samfundsinteresser, Pionerer for Kvindesagens Rejsning, der nu vilde faa rig Lejlighed til at fremvise Resultatet af ihærdige og flittige Bestræbelser. Kunstindustrimusæets fire udvalgte Herrer samt Grev Raben-Levetzau vare tillige til Stede. Efter den indledende Forklaring fra min Side, en Beskrivelse af Chicago-Kvindeudstillingens Formaal og Nytte fra Frøken Frederiksens, og en Beskrivelse af den franske Udstilling af Kvindearbejder, ordnet af »L'union centrale des arts décoratifs« i Paris fra Hofjuvelér Michelsens Side, kom det soleklart frem, at Europa og Amerika vare opstillede i to Lejre med to Udgangspunkter til Opgavens Løsning.

Den ærede Bestyrelse for Kunstindustrimusæet fastholdt, at da Bygningen var deres Ejendom, burde den franske Udstilling have Fortrinet. Bestyrelsens Medlemmer burde optages i alle Udvalg med Medbestemmelsesret over Ordningen af Kvindernes Arbejde og Finanser. Men da Pengene aldeles ikke vare søgte tilvejebragte paa disse Vilkaar, indsaa vi, at disse i den ellevte Time stillede Betingelser vare et ødelæggende Indgreb i Chicago-Programmet, der krævede Kvindernes selvstændige Forsøg, netop til Vurdsættelse af deres Udviklingstrin, og at denne Indrømmelse vilde være det samme som Udstillingens Betydningsløshed.

Det kunde ikke nægtes, at vor Formue var erhvervet som Frugt af personligt Arbejde, heller ikke at Chicago-Forbilledet ikke kunde udføres af

andre end af det Kjøn, hvis Mangler og Styrke dets Maal var at klarlægge. Enhver anden Ordning vilde virke misvisende, halve Forholdsregler, som — rent abstrakt betragtet — vilde afgive et forvrænget Kulturbillede, der vilde være en lige saa stor historisk Fejl som en ukorrekt Fremstilling af ethvert andet Tidspunkt.

Jeg følte mig meget ilde berørt ved denne Afsløring, da jeg ikke havde anmodet om disse Lokalers Afbenyttelse. Det forekom mig ikke, som det burde være, at Musæets Bestyrelse — lige efter den store Bevilling til Chicago, hvor Kvinderne ingen selvstændig Kommission kunde organisere — prøvede end yderligere at bemægtige sig deres første Statstilskud, hvorom der tilmed netop af ovennævnte Grunde var bleven ansøgt.

Imidlertid — Formuesfællesskab kunde der denne Gang ikke slippes bort fra; nogen Nytte vilde altid kunne drages af Udstillingen, ogsaa under de foreliggende Forhold. Forsamlingen besluttede da at enes med de udvalgte Herrer paa omtrent følgende Betingelser:

1. Forelæggelse af Planerne for Musæets Direktør til Approbation.

2. Optagelse af de fire udvalgte Herrer, samt Lehnsgreve Raben-Levetzau, i Komitéen som stemmeberettigede, og Herrernes Navne tilført Listen som Indbydere til Kvinderne i Norden om Deltagelse i Udstillingen.

(Kort Tid herefter meldte der sig en Mand

med Forespørgsel, om hans Strikkestrømpe kunde udstilles!)

En forberedende Komité valgtes: Frøken Zahle for Skolevæsenet, Professorinde Klein — Industri, Frøken Falbe-Hansen — Literatur, Professorinde Gade — Musik, Frøken Johanne Krebs — Kunst, Etatsraadinde Gamèl — Finansvæsen, Frøken Alberti — Kasserer, Frøken E. Grundtvig — Sekretær, Frøken Frederiksen som raadgivende, Fru Ellen Michelsen — Vicepræsident, Repræsentant for Kjøbenhavn, jeg — Præsident, Repræsentant for Landets Interesser og Provinsen Sjælland, Grevinde Polly Ahlefeldt for Jylland, Hofjægermesterinde Sehested for Fyn, Grevinde B. Reventlow for Lolland, Frøken M. von Rosen for Falster og Baronesse O. Rosenkrantz for Møen.

Mødet varede fra Kl. 1 til Aften, men ikke desto mindre tog vi igjen fat nogle Dage efter — hver Arbejdsdag var nu kostbar — til Drøftelse af foreløbige Love og Vedtægter for Samarbejdet, Programmer m. m.

Til dette Møde ankom de udvalgte Herrer yderst fortørnede. De formente at have bragt i Erfaring, at der var opstaaet Modvillie mod den ansøgte ny Bevilling til Kunstindustrimusæets Montrer og Inventar, og at denne Modstand skyldtes Kvindernes lovede Tilskud. Som følge heraf kunde der ikke være Tale om Bygningens Afbenyttelse til Udstillingen.

Forbavselse var et mildt Udtryk for vor Stemning — ingen kjendte til en Ansøgning om Montrer

og Inventar; tværtimod vare Montrene medberegnede i vor Kalkule for det Tilfælde, at det viste sig umuligt at faa dem at laane. Allerede Henvendelsen fra Musæets Formand til Kvinderne om at forsøge Udstillingen gjennemført, var et Bevis for Indenrigsministerens Utilbøjelighed til at støtte et Andragende til Foranstaltning af en Udstilling af Kvindearbejde, indbragt af en mandlig Repræsentation, samt Bevis for Ministerens Vægring ved at knytte Musæets Montrer og Inventar til Udstillingsandragendet.

Indenrigsminister Ingerslevs fintfølende Forstaaelse af Nødvendigheden af denne Sags Udførelse alene af Kvinder geraader hans Minde til Ære. Hans korrekte Syn paa Forholdene fra den første Indledning gav den ny Sags videre Udvikling den Støtte, den saa haardt trængte til.

Det er forstaaeligt, at efter denne de udvalgte Herrers Trusel, blev videre Forhandling og Forarbejde ørkesløst, indtil Finansudvalgets endelige Bestemmelse var kjendt. Mødet hævedes med den Aftale ikke at samles, før Kvindernes Bevilling var vedtagen af Finansudvalget. Afstemning herom foregik ved Juletid, og i den Anledning rejste jeg ind til Kjøbenhavn den 2den Januar til videre Fremme af Sagen.

Hr. Hofjuvelér Michelsen gjorde ved denne Lejlighed personligt, hvad han formaaede, for at rette paa den begaaede Fejl: ikke ligefrem at have forklaret Bestyrelsens Standpunkt overfor Udstillingens Ordning fra dens første Færd. Har jeg for

at belyse Stillingen været nødt til at tale frit ud, er jeg — og alle — ham ikke desto mindre en hjertelig Tak skyldig for udvist Offerberedvillighed til at bringe Arbejdet i Gænge igjen, og jeg tvivler ikke om, at „en Udstilling“ til sidst vilde have kunnet lade sig ordne i Musæets Lokaler — muligvis som et Exempel paa, hvorledes Kvinderne helst burde være — saafremt Bevillingen var bleven tilstaaet ved 2den Behandling i Folketinget.

I de Møder, som afholdtes efter Nytaar, blev Enighed tilvejebragt m. H. t. Musæets end yderligere Fordringer. Til Tider kunde man have Grund til at fortryde, at Chicago var skreven paa Banneret. Alt var nu fra Mændenes Side saa vel ordnet for os og saa vel udtænkt som muligt.

Afstemningen i Folketinget

ved 2. Behandling af Finansloven 1893—94.

Nogle Dage før Behandlingen af Tilskudet til Kvindernes Udstilling skulde for i Folketinget, blev det tilraadet os resolut at lægge alle Fordomme til Side, personligt at give Møde og støtte Andragendet ved mundtlige Forklaringer, fordi der nok saa ivrigt agiteredes af Kunstindustriens Mænd for Erobringen af Montrene.

Landets Repræsentanter bestormedes med Feltraabet: „Ingen Montrer — ingen Udstilling!“

Et Par af os Damer undlod ikke i den Anledning at indfinde os, og Situationen frembød en Del Komik, ved at vi i Damelogens Skjul forklarede Sagen fra vort Standpunkt, medens den ærede Bestyrelse i Sidelogen forklarede den fra deres. Paa Grund af, at Rigsdagen fornylig saa rundeligt havde bidraget til Industriens Fremme, samt til Opførelse af Kunstindustrimusæet og dets aarlige Drift, føltes der ingen øjeblikkelig Trang til at imøde-

komme et nyt Forlangende fra samme Side. Ganske behændigt var det under disse Omstændigheder at optræde som ædle Kæmper for Kvindens Sag og lade Egennytten beskedent holde sig i Baggrunden. Men den Tilslutning og Medfølelse for vort Kjøns Arbejde, som Verdensstævnet nys havde givet Beviser paa, ansporede vort Mod til at virke for Selvstændighed blandt vore egne.

Der tøvedes ikke med at adskille de to Ansøgninger, hvis indbyrdes Uafhængighed senere bekræftedes af den ny Indenrigsminister, Hørring, da Hans Exellence blev interpelleret om Spørgsmaalet (jvfr. Rigsdagstidende 19de Januar 1894). De snilde Mænds Manøvre opdagedes paa denne Maade, og det endte med, at de spøgefuldt benævnedes „vore Fjender".

Det var ikke til saa ringe Nytte at lære at kjende Kvindens virkelig ufordelagtige Stilling i Samfundet udenfor Hjemmets beskyttende Vægge, samt at iagttage nærved Verdensmaskineriet med dets underjordiske Intrigegange og konkurrerende Interesser. Under fuldstændigt høflige og passende Former foregik her en skarp Konflikt for Kvindens og Mandens Arbejdes Fremme — hos Kvinderne tillige forenet med en opadstræbende Længsel efter Befrielse fra indsnævrede, konventionelle Fordomme. Den var dem jo en Betingelse for bedre Livsvilkaar; men det var tillige menneskeligt, at Manden her blev ængstelig for den ny Organisation, der vilde give Konkurrentens Krav Styrke til Gjennemførelse af det attraaede Maal, og at han derfor forsvarede

sig med alle de Vaaben, Aarhundreders Udvikling og Erfaring havde givet ham. Modstanderne skulde kun ikke have siddet i Komité sammen, men brugt deres Vaaben med aabent Visir.

Episoden var interessant som Bevis paa, hvad Livet kan byde, og hvad der bør tages klart Sigte paa i den videre, praktiske Fremadskriden for Arbejdets sunde Fordeling.

Det høje Folketing afgjorde ved den Lejlighed Striden: Inventar og Montrer forkastedes ved Afstemningen, og — „Kvindens Opdagelse“ fandt ikke Sted ved 2den Behandling af Finansloven.

Forhandlingerne den 20de Januar trak længe ud; alle vare flygtede fra Damelogen, kun jeg alene blev tilbage som det eneste Vidne, der kunde afgive Beretning om et undgaaet Drab.

Jeg ser endnu tydeligt den elektrisk oplyste Sal og mindes levende det stille, betydningsfulde Øjeblik, da de valgte Mænd, med Blikket vendt mod Profeten, afventede Signalet til at afgive de skjæbnesvangre Stemmer, mindes det veltalende Opraab: „Stem imod! Tilskudet er for stort, Udstillingen vil sikkert betale sig“, der vilde drage Flertallet med sig, og Indenrigsministerens resolute Tilbagetagen af Forslaget til Indbringelse igjen til 3die Behandling i den Form, der vilde sikre dets Vedtagelse. Dette betød Nederlag for Udstillingen i Kunstindustrimusæet, men samtidigt udfoldede det sænkede Fremtidsbanner sig paa ny til videre Stræben efter Kvindens Selvstændighed.

Udstillingens Udsættelse.

De uforudsete Hindringer gjorde det nu nødvendigt at afvente Finanslovens Afslutning i Forventning om Opnaaelse af Statsbevillingen, hvortil den allerede tegnede Del af Garantien var knyttet. Tiden fra April til Juli var for kort til Ordningen af et saa stort Foretagende, naar dette ikke skulde fremtræde som et Hastværksarbejde.

En Udsættelse af Udstillingen vilde absolut være det rigtigste og mest i Overensstemmelse med vor Opgave, selv om Udsættelsen havde Tabet af Musæets smukke Lokaler til Følge.

I det i denne Anledning sammenkaldte Hovedkomitémøde vedtoges denne Udsættelse i Forening med Musæets Herrer. Begge Parter gjenvandt saaledes deres Uafhængighed; Hensigtsmæssigheden heraf viste sig ved den vellykkede Udstilling af kunstindustrielle Gjenstande, der foranstaltedes i Anledning af Musæets Indvielse. Derved muliggjordes det

at erhverve værdifulde Samlinger, der ere til Pryd og Gavn for denne særlige Gren af Haandværket.

Udstillingens Udsættelse førte beklagelsesvis Tilbagetrædelsen med sig af en vigtig Del af de ledende Kræfter, hvis Tid ikke tillod dem at virke et Aar til for en saa optagende Gjerning, som Forberedelserne til en Udstilling viste sig at være. Disse Formænd vare: Frøken Zahle, Professorinde Klein, Frøken Frederiksen og den elskværdige Vicepræsident Fru Michelsen, der, stillet mellem de dobbelte Interesser — som Musæets Formands Hustru og Kvindeudstillingens Vicepræsident — havde udvist en saa kvindelig, forstandig Opfattelse, hvilken i høj Grad letter Samarbejdet. Frøken Grundtvig, hvis Rigsdagsarbejde ligeledes viste sig ikke at være foreneligt med Sekretærposten, og Fru Harriet Bing traadte samtidigt ud; Generalinde Harbou trak sig midlertidig tilbage i Plenarkomitéen.

Man haabede paa at faa nyt Lokale, enten ved Tilladelse til at benytte Stueetagen i Kunstmusæet, for hvilken Tanke der var velvillig Stemning blandt Kunstnerne (i den Formening, at de fugtige Vægge ved den interimistiske Brug hurtigst vilde tørre), eller ved Imødekommen fra Charlottenborg-Udstillingskomitéens Side. Kunde Overflytningen af Nationalgalleriet foretages, vilde Charlottenborgs Udstillingslokaler være til Kvindernes Disposition.

Plenarforsamlingen indkaldtes den 11te Fe-

bruar ved hvilken Lejlighed jeg gav følgende Meddelelse:

Vi har længe følt det som en paatrængende Pligt at give de Damer, som vi har anmodet om at tage Del i Udstillingen, en Forklaring over Sagens Gang og Udvikling. Nu, da der haves et bestemt og klart Overblik over Situationen, griber vi Lejligheden til at lægge vore Handlinger frem og takker Dem forud for Deres Tilslutning, Tillid og Taalmodighed. Ved det første konstituerende Møde i Decbr. gav jeg en kort Forklaring over Aarsagen til, at Danmark blev det første Land i Evropa, som optog Chikago-Kvindernes Tanke: ved en separat Udstilling at fremme Kvindens Arbejde. Da flere af Damerne ikke vare nærværende ved det første Møde, tillader jeg mig atter at tale herom, for at den større Forsamling kan komme til fuld og rigtig Forstaaelse af denne betydningsfulde Sag. — Det er allerede bekendt, at Kvindeudstillingens Tilblivelse i Chikago skyldes Taknemmelighed. En Tak fra Amerikas Side til den Kvinde, som med Kvindens Tro og Kvindens Mod alene støttede Kolumbus i hans uforfærdede og vedblivende Tanke, at finde et Land imod Vest. Stakkels Kolumbus havde de samme Vanskeligheder at bekæmpe og overvinde, som vi Kvinder mødes med. Vise Mænd rystede paa Hovedet, Statens Repræsentanter afviste ham. Alene Dronningen, Kvinden, hørte paa ham og lod ham prøve. Landet imod Vest blev til Virkelighed, og 400 Aar senere, i taknemmelig Erindring om Isabellas Daad, foregik den nye Opdagelse — Opdagelsen af Kvinden. Kun var Rollerne ombyttede, her var Kvinderne de ansøgende, og Amerikas Mænd svarede: „Lad dem prøve“. For første Gang modtog Kvinderne en Bevilling fra Staten til Fremme af eget Arbejde. — og var det med Ansvar overfor Amerikas Kongres, at de foranstaltede den internationale Udstilling. At Danmark ikke udeblev, skyldes de amerikanske Damers indtrængende og vedblivende Opfordring. Danmark blev savnet ved det store Kvindestævne, og Danmarks Dronning, som var bekendt for sin personlige Flid og

Interesse for alt fremadskridende Arbejde. Det faldt ganske naturligt, at jeg, som har Hjem i begge Lande, tog mig af Sagen. Jeg følte, at kom Dannebrog ikke til at vaje i Kvindebygningen, var danske Kvinder og dansk Kvindearbejde ydmyget i Verdens Øjne. — Ligesom den store Begivenhed, Amerikas Opdagelse, pustede nyt Liv i gamle Evropa, vilde denne Sammenslutning af hele Verdens Kvinder danne Udgangspunktet for en Bevægelse, som det var nødvendigt at være med i. Derfor var jeg taknemmelig, da Mrs. Potter Palmer tog imod Tilbudet om en Laanudstilling. Danmarks Tilslutning til Kvindearbejdets selvstændige Udvikling var dermed bevist — og sikret.

Ved Kunstindustrimuseets Tilbud om Lokale for i Aar gaves der os Lejlighed til at drage praktisk Nytte af denne Tilslutning ved at søge en lignende Udstilling udført i vort eget Land. Men forskellige Hindringer har medført, at vi maa opgive Benyttelsen af de tilbudte Lokaler, deriblandt — det meget vigtige Pengespørgsmaal; saa længe man ikke havde Vished for, at Rigsdagen vilde bevilge det ansøgte Tilskud, kunde man ikke begynde ar arbejde. Man er derfor bleven nødsaget til at udsætte Tidspunktet for Udstillingen til For- og Højsommeren 1895. Ved nuværende Aars Udgang er Museet taget i Brug. Komiteen søger derfor et andet formaalstjenligt Lokale.

Efter endt Diskussion om Udsættelse vedtoges det at tilsende Rigsdagen nedenstaaende yderligere Oplysninger om Udstillingens Formaal ledsaget af en fuldstændig Navneliste over Komitéens Medlemmer:

a.

Kvindernes Udstilling fra Fortid og Nutid.

Kvinder fra alle Samfundsklasser har uden Hensyn til politisk Meningsforskel forenet sig for at fremme Kvindear-

bejdet ved en Udstilling. Foruden i København, arbejdes der ogsaa ude i Landet for at forberede Sagen.

Daglig finder Udstillingstanken større Tilslutning, og Kvinderne har med Taknemlighed set, at Regeringen og Finansudvalget har stillet sig sympatetisk til den.

Man synes ved Sagens anden Behandling i Folketinget at have savnet nærmere Oplysninger om Hensigten med Udstillingen. Men vi føler os overbeviste om, at vi ogsaa der vil møde Velvilje, saa snart den rette Forstaaelse af Sagen er bragt til Veje.

Udstillingen vil paa en dobbelt Maade belyse Kvindens Liv. Ved at samle alt, hvad der kan give historisk Oplysning om Kvindesyssel og Kvindegerning og stille det overfor Nutidsarbejder af Kvinder, haaber vi at give et godt Bidrag af Kvindens Udviklingshistorie. Fra Nutiden vil vi fremstille Kvindens Arbejde i Kunst, Literatur, Industri, Husflid, Skolevæsen, Filantropi, Syge- og Børnepleje, Husholdning og forhaabentlig Have- og Landbrug.

Man vil herved faa Lejlighed til at se, hvorledes Kvinderne, som tidligere kun arbejdede inden Døre, nu ogsaa maa søge deres Erhverv udenfor Hjemmet; der føles paa alle Omraader Trang til en bedre Organisation af Kvindernes Arbejde. Her vil de forskellige Samfundsklasser kunne mødes og komme til Forstaaelse af, hvorledes de bedst vil kunne støtte og hjælpe hinanden.

En Udstilling vil bedre end noget andet lære Kvinderne at kende deres egne Mangler saa vel som deres Styrke. Og Samarbejdet med de andre nordiske Lande vil give deres Arbejde en bredere Grund at bygge paa for Fremtiden.

Disse og flere lignende Grunde har bevæget Repræsentanter for danske Kvinder til at søge Statens Støtte til et saadant Foretagende. Ligesom vore Søstre hinsides Atlanterhavet, tror vi, at Kvindernes Arbejde vedrører ikke mindst den lidende Menneskehed og derfor har Krav paa offentlig Opmærksomhed.

b.

Kalkulatorisk Oversigt.

over

nogle Udgifter ved Kvindernes Udstilling.

1)	Opsyn (Udstillingen tænkes aaben i 3 Maaneder)	Kr.	6,000
	Rengøring	—	600
	Opsyn forud samt Nattevagt	—	2,000
	Lonnet Hjælp til Sekretær og Kasserer. . . .	—	2,000
	Tegninger og Honorar til Konduktrice	—	2,500
		Kr.	13,100
2.	Assurance (regnes Udstillingens Værdi til 1½ Million Kr., 1‰)	Kr.	1,500
	Transport	—	1,500
	Katalog (vil betale sig)	—	1,000
	Avertissementer (lavt beregnet)	—	1,500
		Kr.	5,500
3.	Installation . . . . (Spanske Vægge og Dekoration af Lokalerne).	Kr.	25,000

1) =	Kr.	13,100
2) =	—	5,500
3) =	—	25,000
Ialt . .	Kr.	43,600

Tilbage bliver:

Udgifter for Politi, Tryksager, Papir, Frimærker og andre uforudsete Udgifter, samt Montrer, Kantate og Indvielsesfest.

Kunne disse Montrer ikke velvillig skaffes tilveje, vil det blive en betydelig Udgift, som maa drages fra Installations-Posten.

Lokalets Gulvflade er ca. 6,000 □ Alen.

Private Garantier vil blive søgt forøget til Kr. 30,000.

Et Par Navne for mange paaførtes ved en Fejltagelse denne Liste, et Par Navne kom ikke med. Ligeledes forefaldt paa dette Møde den rygtevis

refererede Diskussion om „Maler“ eller „Malerinde“ men fremkaldte ikke Strid; tvertimod vakte den Munterhed, fordi de ærede „Malerinder“ selvfølgelig havde samme Ret til at kalde sig „Maler“, som andre fordrede Benævnelsen Formand eller Præsident.

Tilbage i Hovedkomitéen forblev, foruden Formændene for Provinserne, Etatsraadinde Gamèl, Frøken Kruse — Stedfortræder for Frøken Zahle — Frøken Johanne Krebs, Frøken Falbe-Hansen, Fru Agnes Nyrop, Fru Liebmann, der fungerede for Professorinde Gade, og jeg. Frøken Alberti paatog sig velvilligt at fungere som Sekretær og førte tillige Protokollen den 11te Februar.

Imellem 2den og 3die Behandling af Finansloven opstod nogen Misstemning mod Udstillingen. Denne Misstemning hidrørte væsentligst fra, at Formaalet ikke viste sig at være en Udstilling af kvindelige Arbejder (med r), bestaaende af Broderier, Kjæreste-Morgentøfler og lignende æsthetisk, ufarligt Sytøj, men en Udstilling af kvindeligt Arbejde (med e). Et overflødigt r var kommet ind i Andragendet.

Ordet „Organisation“ lod tillige befrygte en Styrke i Fremtiden hos det hidtidige svage Kjøn. Hvilken Fare for Samfundet dette kunde rumme, lod sig endnu ikke forudsige! Denne Misforstaaelse kunde med Lethed helt have været undgaaet, ved at Komitéen var bleven tilkaldt til Forklaring, en Fremgangsmaade, der blev benyttet overfor »The Board of Lady Managers« i Washington. Desto mere bør man anerkjende Ordføreren, Redaktør Neergaards,

indgaaende Forklaringer og den Ulejlighed, han gjorde sig med at sætte sig ind i Sagen for at kunne overvinde fremspirende Modstand.

Da H. E. Indenrigsministeren paa ny anbefalede Forslaget, antog han, at al Modstand nu vilde vige, formedelst den velgarderede Finansordning og den begrænsede Ramme. Forslaget vedtoges ogsaa med besejrende Majoritet, men Kr. 5000 var Prisen for Forhandlings-Venligheden.

Bevillingen stilledes nu som en Gave paa Kr. 5000 til Forberedelserne til Udstillingen med eventuelt Tilskud af Kr. 10,000 til Dækning af Underskud. Hele Bevillingen var betinget af, at Kr. 35,000 garanteredes ad privat Vej. Atter voxede en Mur af Torne op om Kvindernes Rige, men kunde Prinsen vinde Rosenbruden, trods en lignende Modstand, maatte i lige Maade disse fornyede Prøver, Mændene satte os paa, blive bestaaede.

Det hjalp ikke engang, da de ærede Medlemmer i Landstinget (for hvem Kvindernes Udstilling var ligesaa afskrækkende som selve det mørke Fastland) strøg Forslaget. Fra dette højere Luftlag var der ej heller bleven skikket Bud efter Kvinderne. Men — da Afstemningen foretoges, kastede den velvillige Nisse, der skjult fulgte Foretagendet, Forvirring ind i selve Stemmeafgivningen — Ja blev til Nej, og Nej blev til Ja! „Man var gaaet galt i Byen", sagdes der, Omstemning kunde forlanges, og den store Statsbevilling vedtoges, omendskjønt Flertallet kun bestod af 2 Stemmer.

Statens Støtte var vunden for Sagen! Kr. 10,000 allerede garanterede! Charlottenborgs smukke Lokaler stillede i Udsigt! — Udsigterne for Fremtiden vare lovende.

En Beretning om den nærværende Situation blev forebragt Hendes Majestæt Dronningen, der allernaadigst havde tilstaaet Udstillingen sin allerhøjeste Protektion. Det behagede Hendes Majestæt at anse det for rigtigst, indtil Udstillingen fik faste Former, midlertidig at trække det naadige Protektorat tilbage, der var bleven givet, da Udstillingen paatænktes afholdt i Kunstindustrimusæet samtidig med Deres kongelige Højheder Kronprinsens og Kronprinsessens Sølvbryllup. Man maatte erkjende det vise i Hendes Majestæts Bestemmelse, da Erfaring havde vist Urigtigheden af at følge blindt i Mændenes Fodspor, og at vort Kjøns Fremskridt ikke burde vindes gjennem de Agitationsformer, Mænd for deres eget Vedkommende fordømme som et Nutidens Samfundsonde. Det var tillige i Formaalets Aand, naar Dronningen gav Kvinderne fri Hænder til at prøve, hvad de formaaede og ikke formaaede. De Overraskelser, vi havde haft paa vor Vej, kom alle saa uventede, at man heller ikke nu med Sikkerhed kunde vide, hvilke ny Klipper og skjulte Grunde Kvindeskibet kunde støde paa, før det naaede i Havn.

Saa man tilbage til Chicago, erindredes man om, at Kvindens Medvirken stedse kaldtes: »The discovery of woman«. For den ligegyldige Tilhører maatte dette lyde som et effektjagende Udtryk;

men i Virkeligheden kastede det Lys over Aarsagen til, at det forundtes Vestens Kvinde først at løse Kvindesagens Problem. Sammen med deres nærmeste mandlige Slægtninge havde de ført Kulturen frem, stadig følgende med de yderste Forposter, og samtidig dragende Hjemmets Værn om Arbejdet. Da Civilisationens Grænser efter 400 Aars Forløb vare blevne flyttede fra Kyst til Indland, ja lige til Stillehavskysten, og en ny fremstaaet By som Chicago magtede at blive Samlingsstedet for en Verdensforsamling, gjorde man den ny Opdagelse, at Manden ikke alene havde fuldbragt dette Værk, men at den stille Medhjælper havde sin store Andel deri.

Paa Taknemmelighedens Grund — først og fremmest overfor Dronning Isabella — opførtes Kvindebygningen. Omgivne af Beviserne paa Mandens storslaaede, overlegne Dygtighed og Opfindsomhed, ønskede Kvinderne at forsøge egne Kræfter og komme til Klarhed over Værdien af det udførte Arbejde, samt over deres egen Duelighed til at tage de Opgaver op, som Manden havde ladet ligge. „Tiden havde Brug for hende", dens opslidende Magt medførte, at alt ikke længer var overkommeligt for de samme Hjerner og de samme Nerver. Men Hjertet maatte ikke slaa mindre varmt for de lidende i Samfundet, fordi den legemlige Kraft ikke saa sig i Stand til at gjøre Fyldest overalt. Den Ordning, der havde bevirket de heldbringende civilisatoriske Følger, burde bibeholdes, en Fordeling af Arbejdet vedblivende finde Sted.

Dette udvidede Arbejdsfelt krævede imidlertid dybere og mere indgaaende Kundskaber, end den hidtidige Udvikling havde givet Kvinderne. Meget var lært ved det praktiske Samarbejde med Mænd, men skulde hendes Medhjælp tages for Alvor, stod tilbage at uskadeliggjøre de saakaldte „feminine" Ejendommeligheder ved den velgjørende Ro, passende Forretningsformer give. De maatte tillige lære at forstaa, at Frigjørelse medfører Ansvar.

Udstillingens historiske Udgangspunkt.

Vort danske Kvindeskib var nu under dets eget Banner ude i rum Sø paa Vej til det samme Selverkjendelsens Land, som Kvinderne i Chicago styrede efter. Disse modnedes og opildnedes til deres uvante Arbejde ved at se tilbage til Udstillingens højnende historiske Udgangspunkt. Det var derfor forstaaeligt, at vi, der i lige Maade havde et historisk Moment at se hen til, følte det magtpaaliggende, at dette ikke tabtes af Sigte ved Udstillingens Udsættelse. Alle, der ikke havde fattet Planer til andre Gaver, enedes i den Anledning om ved Gjenoptagelse af den billedlige Kunstvævning at fastholde Udstillingens Udgangspunkt og gjennem Aandens og Haandens Værk præcisere det ejendommelige Tilfælde, at Initiativet til de nordiske Kvinders første større Sammenslutning til Fremme for Kvindens Arbejde fremkom samtidig med vor Kronprinsesses Sølvbryllup.

Som svensk-norsk Kongedatter og dansk Kronprinsesse kunde Sølvbruden føre de tre Rigsvaaben, der under den fremragende Dronning Margrethe var Regjeringsmagtens ydre Samlingsmærke. Rigsvaabnene, der atter vare samlede paa een Haand, førtes dog ikke længer som Tegnet paa Nordens Statsmagt, men som Emblemer for den ophøjede nordiske Kvinde. Heri laa det betydningsfulde for vor Opgave, som vilde virkeliggjøre Rimkrønikens Ord og føre frem for Lyset, at Tidens Fylde var kommen, naar den „snor af strenge tre — der brister fuldneppelig — om hun lægges lempelig" knyttedes af Kvindehaand til Menneskehedens Vel. De nordiske Rigsvaaben anbragtes paa Udstillingsgobelinen med Dronning Margrethe som Midtfigur, H. kgl. H. Kronprinsessens Devise ovenover: omnia cum deo, nihil sine deo. I Baandene, der slyngede sig over en Grund af Trekløver, indvævedes Verset af den gamle Rimkrønike:

„Jeg beder derom alle gode Mænd
hædre hver gode Kvinde,
og raader eder alle, hver og en,
I drage det vel til Minde.
Dog Kjønnet det er dem skrøbeligt,
som deres Natur tilsiger,
saa gjøre de ofte mandeligt,
hvad Magt paaligger dier*)."

Aarstallene for Bryllup og Sølvbryllup vare anbragte underneden til Angivelse af Tidspunktet for Gobelinens Tilblivelse.

*) dier (stor).

Da Vævningen af dette Tæppe krævede længere Tid, end der var tilbage til Sølvbryllupsfesten, toges Bestemmelsen at lade det udføre som det første Arbejde til Udstillingen, medens Giverinderne som Pant overrakte Sølvbruden et Gavebrev, der samtidig skulde være et Udtryk for Udstillingens historiske Basis. Fru Slott-Møller henledte vor Opmærksomhed paa Haandfæstningsformen for dette Gavebrev. Men omtrentlig 500 Aars Fremskridt i Skrivekunsten besværliggjorde Udstyrelsen af dette Dokument, ved at de gjængse Bomærker og Vaaben til Dels vare gaaede af Brug — Nutidens Underskrift var tilstrækkelig til et Aktstykkes Gyldighed. Ved Udstillingens Vorden existerede selvfølgelig intet Komitésegl, saa at der kunde paaføres de vedhængende Sigiller et Fællesmærke. Heller ikke havde Komitéen i dens forarbejdende Virksomhed uden Penge og Lokale officiel Sikkerhed — Kvindeskibet sejlede kun videre med Troen paa, at Land engang vilde findes. Kvindernes nordiske Foreningstanke var ligesom sit Forbillede — Unionsakten i 1397 — nær ved at briste af Mangel paa Beviser paa Dokumentets Gyldighed, da jeg — det var det sidste Halmstraa — tegnede en Skitse og fik den tilbage fra Kunstnerindens Haand, prisbelønnet med enkelte vilde Roser, der omkransede den Sigilleskitse, der bar mit Navn. Dette var en Hentydning til mit Hjem, „Rosenfeldt“. Men Roserne talte deres eget afgjørende Sprog til Egnens Beboerske, thi Fru Slott-Møller havde ved sin elskværdige Opmuntring af min „Kunst“

— uden at vide af det — tegnet Valdemarsroserne fra Vordingborg Slotstaarn, hvilke af Kommunen vare satte som et levende, blomstrende Værn paa den nedbrudte Ringmur. Taarnet trodser Tiden og staar urokkelig som Bevis paa en Konges Tro paa Danmark ved det aldrig svigtende Valgsprog: „I Morgen er der atter en Dag". Roserne dufte som Kvindeemblem til Minde om Kongedatteren, der som Nordens Dronning fuldbragte Faderens Værk og fra Slottet udstedte betydningsfulde Regjeringsakter. Intet Emblem kunde antages at være mere passende og ingen „Regjeringsakt" mere betydningsfuld end den, der til Højnelse af Kvindens Kald herved besegledes til den store Dronnings Minde ved de smaa Roser fra „vort Slot i Vordingborg". Ved alle Navnesigillerne sattes Valdemarsroserne til Gyldiggjørelse af „Kvindernes Haandfæstning", hvilken derefter af Admiralinde Meldal og mig paa Giverindernes Vegne overgaves i den nordiske Prinsesses Hænder som historisk Bevis for og Pant paa Gaven: „Det første Arbejde til Kvindernes Udstilling fra Fortid og Nutid".

Naadigste Kronprinsesse!

Undertegnede Medlemmer af Komiteen for Kvindernes Udstilling udbede sig underdanigst Tilladelse til at overrække Deres kongelige Højhed medfølgende Udkast til en Gobelin, der vil blive udført som det første Arbejde til Udstillingen til Minde om Deres kongelige Højheds Sølvbryllup.

Ved at genkalde Rimkronikens Ord ved denne højtidelige Lejlighed, føle vi, at Kronprinsesse Louisa har knyttet et

nyt Baand mellem de tre Folk til Lykke for Kvinden i Norden; idet vi frembære vor underdanigste Tak for Deres kongelige Højheds Bevaagenhed, hvorved vort Arbejde lettes og vort Mod styrkes, forene vi vore beskedne Lykønskninger i den Jubel og Glæde, som omgiver Dem, naadigste Kronprinsesse, og Hans kongelige Højhed Kronprinsen ved den høje Sølvbryllupsfest.

København, i Juli 1894.

Sophie Oxholm. Nathalie Meldahl.
Emma Gamél.
Ida M. Suhr. Ida Ruben.
Olga Nissen-Sommersted.
J. M. Suhr. Bertha Buch.
Benedicte B. Reventlow.
Ellen Wichfeldt. Nathalie W. Zahle.
V. N. Gade.
Marie Kruse. Ada Grøn. Erna Juel Hansen.
Charlotte Randbøll. Sophie Alberti.
Edith Hawkins. Camilla Eegholm. Julie Müller.
Karen Konstantin Hansen.
Ida Falbe Hansen. Alexandra Sehested
Louise Harbou. Ellen Blom.
Thora Davidsen.

Antagelsen af Charlottenborgs Udstillingsbygning.

Den 21de Juni kunde Plenarforsamlingen som Følge af Charlottenborgs Udstillingslokalers Overladelse sammenkaldes til Gjenoptagelse af det forberedende Arbejde.

Ved den Diskussion, der forefaldt i Anledning af disse Lokalers Antagelse, hævdede jeg, ligesom tidligere ved Udstillingens Udsættelse, at dersom Komiteen foretrak Industriforeningens Lokaler, vilde jeg vige Præsidentposten for en anden, da jeg ikke betragtede disse Lokaler som egnede til den planlagte Arbejds- og kulturhistoriske Udstilling, ej heller vilde de være tilstrækkelig store. Endvidere vilde Udstillingen derved antage en anden Karakter, et mere almindeligt Præg, der — fraset min personlige Afstandstagen fra denne Ordning — i Forbindelse med det stedlige Inventar

og Montrer, ikke gjorde et saa stort Budget nødvendigt. Det var alene Antagelsen af Charlottenborgs Lokaler, der bestemte min Medvirken til Midlernes Tilvejebringelse.

Budgettet turde ikke benyttes til andet end til Udstillingens Ordning. Midler til Støtte for ubemidlede Udstillere burde paa anden Maade skaffes til Veje (derfor Ansøgningen til det Raben-Levetzauske Fond og andre Legater og Institutioner). Herefter vedtoges Formen for Indbydelsen til et Garantifond.

Som det vil være Dem bekendt, vil der i Sommeren 1895 i København blive afholdt en Udstilling af Kvindearbejde. Tanken om denne Udstilling, den første i sin Art i Norden, har mødt stor Tilslutning. For at Sagen kan blive til Virkelighed, maa der imidlertid tilvejebringes en Garantifond paa mindst 35,000 Kr. Dette stilles nemlig som Betingelse for Opnaaelse af Statstilskud paa 15,000 Kr. til Dækning af et eventuelt Underskud, da Udstillingens Udgifter beregnes til 50,000 Kr. Her haabe vi at møde den Velvilje, hvortil Udstillingens Betydning for Kvindearbejdet gør den fortjent, og i Tillid hertil ere vi saa fri at rette en høflig Anmodning til Dem om at ville tegne en eller flere Andele (à 100 Kr.) i den nævnte Garantifond.

I Tilfælde af, at Udstillingen imod Forventning skulde give Underskud, vil Beløbet blive opkrævet enten helt eller delvis i Forhold til Underskudets Størrelse.

Forsaaavidt De maatte være villig til at støtte Sagen, bedes omstaaende Blanket godhedsfuldt snarest paategnet og tilbagesendt til en af os underskrevne.

København, i Juni 1894.

I Hovedkomiteen:

Kammerherreinde S. Oxholm, Præsident. Rosenfeldt, Vordingborg.

Fru Axelline Lund, Sekretær. Kunstnerhjemmet, København K.

Kvindernes Udstilling
fra Fortid og Nutid
i København 1895.

Garantifonden.

Undertegnede tegner herved   Andel à 100 Kr. i Garantifonden for Udstillingen af Kvindearbejde i København 1895 og erklærer mig villig til paa Anfordring at indbetale det saaledes tegnede Beløb, ialt:

__________________Kroner

enten helt eller delvis, i Forhold til det Underskud, som Udstillingen muligen maatte give.

den   1894.

Underskrift.

Ved Garantiens Indsamling udrettede Fru Axelline Lund, der velvilligt var tiltraadt som Sekretær ved Frøken Albertis midlertidige Funktions Ophør, et særdeles dygtigt og udholdende Arbejde; tillige var det en Støtte hos hende at mærke den rigtige Forstaaelse af det nationale Foretagende, der for manges Vedkommende endnu svævede i uklar Taage.

Til 1ste September var Tegningen til Garantifonden tilendebragt, Udstillingen sikret og dens Virkeliggjørelse hævet over enhver Tvivl.

Tilbage stod at samle de stemplede Garantibeviser og at søge Damer, der havde Tiden til

deres Raadighed og den fornødne Indsigt til Ledelse af Fagsektionerne, til de ledige Formændsposter.

Der er ofte udtalt Forundring over den første Tids hyppige Ind- og Udmeldelser af Komitéen, hvilket opfattedes som et Særkjende paa Kvindens Vægelsind og feminine Ejendommeligheder, men denne Formening beror paa en Misforstaaelse af Forholdene. Muligvis har Udstillingsarbejdet særlig paa dette Punkt vist os Begrænsningen af Kvindens Deltagelse i det offentlige Liv. Hindringerne fremkom nemlig ved, at de gifte Koner ikke til Stadighed kunde forsømme deres egentlige Arbejdsfelt (Hjemmet), og det være sagt til deres Ros, de vilde heller ikke forsømme disse deres Pligter eller gaa videre end til at støtte Foretagendet med Navn og Penge. Enhver af Kvindesagens øvede Veteraner havde, som allerede nævnt ved deres Tilbagetræden samtidig med Udstillingens Udsættelse, en daglig Virksomhed, der ikke lod sig forsømme; andre traadte ind i Komitéen, tiltalte af den Tanke, at Kvinder skulde vise deres Duelighed, men det personlige Offer af Tid, der krævedes, fandtes ikke at være til Disposition, og, meget rigtigt overlodes Pladsen og Arbejdet til andre mere fritstillede. Sagen var ny og uprøvet, man anede ikke, hvilke Fordringer hver enkelt betingelsesvis maatte opfylde, for at Kvinder paa alle Omraader kunde erstatte Mænd. Lang Tid hengik med formelig Søgen efter Kræfter, der overhovedet kunde supplere de første, øvede og virkelige Kvindesags-Repræsentanter. Det var tillige af Vigtighed, at Vicepræsidenten

fuldt ud var medansvarlig, da denne den halve Tid maatte være fungerende Præsident — jeg selv havde jo ikke fast Ophold i Kjøbenhavn, og mit Hjem kunde heller ikke til Stadighed forlades, i hvor høj Grad jeg end ønskede at virke for mit Kjøns Vel.

Til Plenarforsamlingen d. 20de September kunde Garantiens Fuldbringelse meddeles, og en Fortegnelse forelægges over alle de imødekommende Garanter. Det kan være af Interesse her at bemærke, at gifte Koners Garantiunderskrift ikke er tilstrækkelig — Manden maa medunderskrive. En fuldstændig sund Forholdsregel — kun burde den være gjensidig. Mødet optoges af Valg til Udvalgene og en Revideren af Udstillingens allerførste Forslag til et Regulativ, hvilket Regulativ endelig vedtoges i det fortsættende Møde d. 27. September, hvor Programmet til Indbydelsen igjen oplæstes. Hermed kom Komitéen under lovmæssige Forhold, hvis Vedtægter var afgjørende for videre Samarbejde.

Redegjørelse.

Idet jeg udtaler min Glæde over at se Dem her i Dag, tillader jeg mig at give Dem et kort Referat af Forretningsudvalgets Arbejde siden Plenarmødet den 21de Juni, hvor det vedtoges at arbejde hen til Udstillingens Virkeliggjørelse ved at søge Tegningen til Garantifonden gjennemført, dernæst at forhandle nærmere med Charlottenborgs Udstillingskomite angaaende Leje af Lokalerne. — Med Tilfredshed kan jeg meddele Garantifondens Tegning med 36,030, da det beviser Beredvillighed til at bringe pekuniære Ofre for Kvindernes Sag. — Tegningen forsinkedes noget ved de mange Indsamlinger til Kronprinseparrets Sølvbryllup, som nød-

vendiggjorde, at Indbydelserne først kunde udgaa efter Festlighedernes Afslutning.

Over 100 Personer tage Del i Garantien, deriblandt mange Mænd. — Dette kan selvfølgelig kun vække Tilfredshed fra vor Side. Udstillingen styrkes ved den beviste Tillid fra det stærke Kjøns Side og dets Sympati og Imødekommen for selve Formaalet: At hæve Kvindearbejdets Betydning ved en Fremstilling af „Hvad Kvinden kan". En Mands Bidrag maa fremhæves, da dette Beløb erstatter os de Kr. 5,000, som blev os berøvede mellem 2den og 3die Behandling i Folketinget ved Nedsættelse af Statstilskudet. Vor Velynder er nu en gammel Mand, men Etatsraad Isberg har i en Aarrække arbejdet sammen i Forretningsanliggender med en „Kvinde", som repræsenterer et af Kjøbenhavns største Handelshuse. Naar han efter indhentet Erfaring støtter vor Sag paa en saa liberal Maade, betragter jeg det som en chevaleresque Anerkendelse af Kvindens Kapacitet i administrativ Retning.

Garantibeviserne for over Kr. 35,000 ville blive deponerede i Banken; derefter vil Indenrigsministeren paa Statens Vegne garantere Kr. 10,000, og 5000 Kr. ville blive os udbetalte til Forberedelse af Udstillingen. I Tilfælde af Underskud, blive Garanterne først dækkede. Betingelsen for et Banklaan er 1 % Provision og Dags-Disconto, f. T. 2 %, der maa tilføjes som Udgift.

Den officielle Skrivelse fra Charlottenborgs Udstillingskomité*) lyder saaledes:

Brand- og Nattevagt er en Selvfølge; derimod maa vi beklage Forbudet mod Lys og Ild, som vanskeliggjør Husholdningsafdelingens Fremstilling, men jeg tvivler ikke om dette Udvalgs Opfindsomhed. Muligvis vil her netop være Udstillingens „Clou", naar det rygtes, at grundet paa Forbudet om Lys og Ild vil Maden blive tillavet uden disse tilsyneladende nødvendige Allierede. Kr. 3000 frygter jeg for ikke tør forventes nedsat (forsøges kan det i ethvert Tilfælde) — samt

*) Opbevares i Udstillingens Arkiv.

forhandle senere om Udsættelsen af Fristen til Rydning af de 5 omtalte Værelser til 1ste Oktober. Et kalkulatorisk Overslag er udarbejdet efter de indhentede Oplysninger, men tør ikke betragtes som endeligt. Dog fremviser det, som jeg tillod mig at gjøre Damerne bekjendt med, at Udstillingskomitéen maa nøje holde sig til de nødvendige Udgifter af Administrationen og Udsmykning af Sektionernes Afdelinger. Støtte til særlige Udstillingsarbejder maa der søges andre Udveje for — Legater, Gaver osv. — Herefter fortæller Protokollen, at Komitéen for en kort Stund var i Besiddelse af en Vicepræsident, idet Etatsraadinde Gamél modtog Valget. Destoværre har Etatsraadinden maattet frasige sig Stillingen paa Grund af Bortrejse baade nu og i Foraaret, som meget maa beklages. Etatsraadinden har dog indvilget i at arbejde i Hovedkomitéen som Medlem af Finansudvalget.

Dernæst har Generalinde Holten frasagt sig Formandsposten i Afdelingen for Børn, men forbliver som Indbyder. Frk. H. Skram, som en kort Stund var Formand i Skoleudvalget, er fratraadt. Det er derfor af yderste Vigtighed i Dag at fastsætte Komitéen og vælge eller søge dygtige Formænd, som har Tiden til deres Raadighed og Evner til at lede deres Sektioner med Indsigt og Forstaaelse, med Udstillingens Formaal for Øje: at fremvise det bedste Arbejde til Ære for Landet. Den Tilslutning, som denne Fremstilling har mødt, er en Spore til godt Samarbejde i en smuk og stor national Opgave. Sagen er styrket gjennem Modgangens Dage. Da faa af os have virket for en saa stor Opgave før, maa vi alle hjælpe hverandre til at naa et smukt Resultat.

Da vi ofte vil have den Fornøjelse at forhandle sammen i Komitémøder, vil jeg foreslaa, at vi snarest forsøge at antage den nødvendige parlamentariske Form, nemlig at man ikke taler uden at have udbedt sig Ordet. — Grundet paa Komitéens Formdannelse er det nødvendigt, at Præsidenten, som alene er inde i Sagerne, leder Mødet og er Ordstyrer, men dertil betinges, at Sekretæren til Støtte for Præsidenten nedskriver de ærede Damers Navne, som ønske at udtale sig.

Frk. Grundtvig har derfor velvilligst lovet at føre Protokollen i Dag, og vil det være nødvendigt for Præsidenten at have en Protokol-Sekretær.

Anmærkning.

Min her — efter Erfaring — udtalte Mening om Ledelsen af Komitémøderne paaviser Nødvendigheden af, at den, der er inde i Sagerne, samtidig styrer Forhandlingerne. Jeg bøjede mig for det udtalte Ønske om en Ordstyrer, da Præsidentens Ledelse krævede et større Forretningsapparat — Sekretærer, Stenografer — end den Gang stod til Raadighed. Overenskomsten i Lovens Ordlyd fastslog, at „Præsidenten leder ved en af samme foreslaaet og af Komitéen valgt Ordstyrer dets Forhandlinger." Jeg fastholder dog min oprindelige Tanke, som de senere Plenarmøders manglende Forstaaelse har bestyrket, men tilføjer samtidig, at al Forretningsledelse bør ikke udøves af faginteresserede Personer, og i større Møder, hvor der vælges Dirigent, slutter jeg mig til Frk. Testmanns Udtalelse den 27de September ved Regulativets Vedtagelse, da hun overtog Dirigentposten, at hun bad om Overbærenhed, da hun ikke var tilstrækkelig inde i Mødets Dagsorden. Dirigenter bør nøje kjende Situationen. Mellem Mænd vælges fortrinsvis Jurister.

Kvindernes Udstilling

fra Fortid og Nutid

i Kjøbenhavn 1895.

Regulativ for Forretningsgangen.

§ 1.

Udstillingen forestaas af en Udstillingskomité og en Hovedkomité.

§ 2.

Udstillingskomitéens samtlige Medlemmer fordeles i Udvalg, et for hver af Udstillingens Afdelinger, samt et Finansudvalg. Den sammenkaldes af Komitéens Præsident, hver Gang det efter hendes Skjøn er nødvendigt, eller et Udvalg ønsker det. Præsidenten leder ved en af samme foreslaaet og af Komitéen valgt Ordstyrer dens Forhandlinger. Alle Beslutninger tages ved Stemmeflerhed, og i Tilfælde af Stemmelighed gjør Præsidentens Stemme Udslaget.

§ 3.

Hovedkomitéen bestaar af Formændene for Afdelingsudvalgene, Præsidenten, Vicepræsidenten, Formanden for Finansudvalget og Kassereren.

§ 4.

Hovedkomitéen sammenkaldes og ledes af Præsidenten. Alle Beslutninger tages ved Stemmeflerhed; i Tilfælde af Stemmelighed gjør Præsidentens Stemme Udslaget. I Præsidentens Forfald fungerer Vicepræsidenten.

§ 5.

Ethvert af Udstillingens Udvalg (Afdelingsudvalgene og Finansudvalget) vælger sin Formand, Næstformand og Sekretær.

§ 6.

Hvert Afdelingsudvalg udarbejder en Plan for sin Afdeling og indsender den med et vedføjet Budgetforslag til Præsidenten, der forelægger den i Hovedkomitéen til endelig Afgjørelse, efter at Finansudvalget har haft Budgettet til Betænkning. I Samraad med Formanden have Udvalgsmedlemmerne Lov til at supplere sig.

§ 7.

De i Henhold til Afdelingens Budgetter af vedkommende Afdelingsformænd paategnede Anvisninger besørges udbetalte af Kassereren. Alle Udgifter, der ikke falde ind under de enkelte Afdelinger, anvises af Præsidenten efter et af Finansudvalget udarbejdet Budget.

§ 8.

Hovedkomitéen antager en Sekretær og en Bureauchef; de to Poster kunne forenes i én Person, Sekretæren fungerer ved Udstillingens Udstillingskomité- og Hovedkomitémøder samt ved alle Udvalgsmøder efter nærmere Ønske af Udvalgenes Formænd, og har da Ret til at deltage i Diskussionen, men uden Stemme. Sekretæren og Bureauchefen indsende Sekretariatets og Bureauets Budgetforslag til Præsidenten, der forelægger dem i Hovedkomitéen til endelig Afgjørelse, efter at Finansudvalget har haft Budgettet til Betænkning. Sekretæren og Bureauchefen antage og afskedige hver især de under dem sorterende Funktionærer med Billigelse af Præsidenten. Bogholderen antages og afskediges af Kassereren.

§ 9.

Forslag, indbragte af et Medlem af Udstillingskomitéen, som ikke vinde Præsidentens Tilslutning, henvises til videre Drøftelse i Hovedkomitéen med Tilkaldelse af Forslagsstilleren, før Afstemning kan finde Sted.

§ 10.

Præsidenten har Ret til at tilkalde Raadgivende.

Saaledes vedtaget den 27. September 1894

Udstillingskomitéen.

Anmærkninger.

1) De kjøbenhavnske Udvalg forestaa Udstillingens Ordning.
2) De forskjellige Udvalg fra Landet indsamle Arbejde og Gjenstande til Udstillingen og udbrede Kundskab om Udstillingens Formaal. De repræsenteres i Hovedkomitéen ved deres Formænd.
3) Indbyderne kunne anmodes om at overvære Udstillingskomitéens Møder uden Stemmeret.
4) Nye Udvalg kunne dannes.

Kjøbenhavn i October 1894.

Hovedkomitéen.

Kvindens Arbejde og Gjerning i Samfundet er i fremadskridende Udvikling, og hendes derved udvidede Virksomhed vinder daglig større Anerkendelse og Sympati.

Til rigtig Værdsættelse af denne Udvikling, og ikke mindst til Bestemmelse af, hvorledes hendes Arbejde fremtidig bør ledes, har det sin store Betydning at faa en Oversigt over, hvad der fra Kvindens Side hidtil er præsteret.

Dette er gjort paa Udstillingerne i Paris og Chicago 1892—93, og begge Steder saaledes, at Almenhedens Interesse fængsledes.

De derved vundne Resultater komme dog kun umiddelbart Nordens Kvinder til Gode, men ogsaa indenfor Nordens Grænser finder der en Udvikling Sted, som har Krav paa at blive kjendt, undersøgt og bedømt.

Med dette for Øje indbyder Undertegnede, nordiske Kvinder til Deltagelse i en Udstilling, som, støttet af Staten og Private, vil blive afholdt i Udstillingsbygningen ved Charlottenborg til Sommer 1895 i Maanederne Juli, August og September.

Udstillingen vil falde i følgende Afdelinger: Kunst, derunder bildende samt dramatisk Kunst og Musik, Literatur, Skolevæsen, Industri, Husflid, Filantropi, derunder Hygiejne, Husholdningsvæsen, foruden en historisk Afdeling, der vil omfatte Kvindearbejder af national Betydning, Kvindedragter, navnlig Folkedragter, Portræter af bekjendte Kvinder, Gjenstande, som have tilhørt saadanne, og som have særlig kunstnerisk Værdi, eller som bidrage til at belyse Kvindens Udviklingshistorie.

Udstillingens Bureau er i St. Kongensgade 24. 1. Sal, hvor Anmeldelsesblanketter med paatrykt Udstillingsreglement kan afhentes hver Søgnedag fra Kl. 12—3.

De udfyldte Anmeldelsesblanketter maa være Bureauet tilbagesendt inden 15. December d. A.

Kjøbenhavn den 27. September 1894.

Et Bureau blev oprettet, som senere viste sig for indskrænket; og de første Dage i Oktober modtog Fru Elise Halkier Stillingen som Vicepræsident.

Den 12te s. M. deponerede vi som Betingelse for Statstilskudets Udbetaling med Kr. 5,000, i Fællesskab med Finansudvalget og Garanternes Garanter, Beviserne for over Kr. 35,000 i Handelsbanken. Dette gav Anledning til en stille Sejr for Kvindernes mere ligefremme Udtryksmaade. Som Følge af de forskjellige, formelle Forsigtigheds-Omsvøb, Statens „Tilskud til Dækning af eventuelt Underskud" var viklet ind i, blev Hensigten — Optagelse af et Pengelaan — absolut uopnaaeligt. Staten havde været ængstelig for Ordet „Garanti", Rigsdagen for Ordet „Kvinde". Et Øjeblik saa det ud til, at „Kvinderne" maatte træde hjælpende til og garantere for Staten; men en Henvendelse til Inderigsministeriet og en Forklaring over den forsumpede Situation ordnede Forholdene til Bankens Beroligelse.

Ikke alene til min, men til alles Beklagelse, tabte ogsaa Fru Halkier Modet efter fjorten Dages Forsøg. Fru Halkiers Forretningsdygtighed og administrative Evne vare paa deres Plads i den iedende Stilling. Hendes altfor tidlige Opgiven af Forsøget var et virkeligt Savn. Et Herkules-Arbejde kaldte hun det med Rette, men netop derfor trængtes der haardt til enhver, der sad inde med de nødvendige Betingelser. Myndighedsbegrænsningen for hver Afdeling maatte jo en Gang for alle slaas fast; mange forskjellige Arbejdsmaader havde jeg allerede haft Lejlighed til at iagttage: kun en objektiv Forstaaelse af Formaalet var i Stand til at muliggjørre disse forskjellige Metoders Samarbejde.

Hvad man havde befrygtet vilde ske, undgik vi heller ikke ved Fru Halkiers Tilbagetræden, idet vor Sekretær, Fru Lund, samtidig ønskede sig fritagen for sine Pligter. Bureauets Virksomhed var stigende, og de tre Timer daglig, Fru Lund kunde disponere over, viste sig efterhaanden ikke at være tilstrækkelige. Men Hjemmet — den gifte Kones Pligter i første Instans — og den deprimerende Følelse af igjen at skulle forsøge sig med ny Arbejdsformer, stadfæstede hendes Opfattelse af i Tide at give Plads for en ny Ordning.

Jeg var kjed over, at den første Forretningsorden, som i Udstillingens Begyndelse arbejdede saa tilfredsstillende, var bleven forladt. Udvalget bestod af fem—seks Medlemmer: de to Præsidenter, Formanden for Finansudvalget, Kasserer, Sekretær og eventuelt Bureauchef, med Frøken Frederiksen som Raadgiver.

Den fuldtallige Hovedkomité i Kjøbenhavn, der forestillede Udstillingens daglige Forretningsudvalg, var for stor til Ledelsen af de løbende Forretninger; to Præsidenter med Sekretær var igjen for ringe Arbejdskraft.

En selvstændig Bureauchef var ikke til at opdrive. Frøken Alberti kunde ikke engang med vanlig elskværdig Dygtighed ile os til Hjælp paa Grund af sin Moders svære Sygdom. Kassererposten, som Frøken Alberti beklædte, vilde tillige være kommet over paa de fratraadtes Liste. For at gjøre hendes Forbliven mulig, lettedes Arbejdet, ved at Regnskaberne bleve bragte til hendes

Bolig. Men den totale Mangel af ledende til at forestaa Udstillingens praktiske Udførelse var paa dette fremskredne Tidspunkt en Sag af største Vigtighed at faa ordnet.

I Hovedkomitémødet d. 30te Oktober overtaltes Fru Emma Gad, der var stærkt optagen med Oversættelsen af „Madame Sans-Gêne" og Udarbejdelsen af „Rørt Vande", til at overtage Vicepræsidentposten; vel var Fru Gad Formand for Literaturudvalget, men da jeg ogsaa som Formand for Sjælland beklædte en dobbelt Stilling, antog man ikke, at de to Embeder vilde kunne frembyde Forkvaklinger, naar Komitéens Kræfter vare saa faa som i nuværende Øjeblik.

De Betingelser, som Fru Gad knyttede til denne Posts Overtagelse, vare, at hun ikke vilde have noget med Finansvæsenet at gjøre — et Fag, hun erklærede ikke at forstaa sig paa. For end yderligere at præcisere disse hendes Betingelser, modtog jeg dem skriftlig fra hendes Haand den følgende Dag. Hverken Fru Gads Brev eller mit Svar bære Forretningsgangens lovformelige Stempel, men, som det vil ses, ønskede Fru Gad dem betragtede som fuldt ud bindende ved Opbevaring i Arkivet; derved bleve de formelle Aktstykker og betragtedes som saadanne fra min Side.

Kære Fru Kammerherreinde!

Jeg kan ikke sige, at min Mand blev tilfreds, da jeg i Gaar kom hjem med det mig saa godt som paatvungne Æreshverv som Vicepræsident ved Kvindeudstillingen. Skønt jeg beroligede ham med, at Stillingen kun er af Navn og ikke

af Gavn, nødes jeg dog til at gøre nogle Bemærkninger desangaaende, mens der endnu er Tid til, at en anden kan søges.

Jeg vil ikke underskrive noget som helst Papir vedrørende Pengetransaktioner.

Jeg vil ikke deltage i Betalingen af eventuelt Underskud ved Udstillingen.

Jeg kan ikke blive boende i Byen efter Udstillingens Aabning den 15. Juli og kan endnu mindre paatage mig Repræsentation i min Bolig her i Byen under Udstillingen, da min Helbredstilstand absolut fordrer en Sommerferie paa Landet.

Forinden jeg tiltræder Posten, udbeder jeg mig Deres Naades skriftlige Godkendelse af disse mine Vilkaar.

Med den bedste Hilsen er jeg Deres Naades

forbindtlige og hengivne

Emma Gad.

Til

Hendes Naade, Fru Kammerherreinde Oxholm.

Rosenfeldt.

O. S. Jeg tør maaske bede Deres Naade opbevare nærværende Skrivelse i Udstillingens Arkiv.

Hotel Kongen af Danmark

den 31te Oktober 94.

Kjære Fru Gad!

Da jeg sætter særdeles Pris paa Deres Støtte som min Repræsentant under mit Forfald, indvilliger jeg gjerne i Deres Betingelser af Dags Dato, forinden at De overtager de saa meget lettede Pligter som Vicepræsident; jeg vil endda gaa videre og forsøge at formaa Etatsraadinde Gamél til at være Vicepræsident Nr. 2 for at kunne skifte med Dem, i Særdeleshed under Udstillingen, naar De ikke kan give Møde. Alene vil Fru Gamél ikke af Mangel paa Tid og Bortrejse til Foraaret.

Naar vi paa denne Maade holde Kvindeskibet fast med

Anker og Nødanker, staar det forhaabentlig sikkert indtil 30. September 1895.

Deres meget forbundne
Sophie Oxholm
Præsident.

Man vil bemærke i mit Svar, at jeg allerede den Gang indsaa, at en praktisk Vanskelighed muligvis vilde opstaa, ved at Vicepræsidenten ikke fuldt ud var medansvarlig med Præsidenten, og at jeg omtalte Ønskeligheden af en Vicepræsident til, der vilde have de særlige Finansanliggender under sig.

Regulativet bestemte, at Præsidenten gjennemsaa de indsendte Finansfordringer inden deres Forelæggelse for Finansudvalget, hvor Præsidenten havde Sæde. Endvidere havde Præsidenten at anvise de løbende Udgifter § 6—7.

Etatsraadinde Gamél vægrede sig paa Grund af hyppig Bortrejse ved igjen at indtræde som Vicepræsident, men indvilligede i at være Næstformand i Finansudvalget, som derved blev fuldtalligt.

For Frøken Withs Valg til Sekretær var hendes fleraarige Bureau-Erfaring paa Magistratens Kontor bestemmende, tillige hendes ugifte Stand.

At Medlemmerne af den kjøbenhavnske Styrelse bleve utaalmodige over de forskjellige Gjenvordigheder, der vedblivende opstod, er forstaaeligt. Man maatte af personlig Erfaring kjende Hindringerne for Kvinders Iværksættelse af et stort Forretningsapparat for at kunne holde ud paa Vejen til Maalet. Den ene Dag brød ned, hvad den forrige møjsommeligt havde bygget op. Paa Grund

af disse brydsomme Forberedelser har det interesseret mig at følge Udviklingen af den stockholmske Udstilling, der i meget havde de samme Vanskeligheder at kæmpe med, som vor Kvindekomité, væsenligst hidrørende fra Mangel paa kjendte og prøvede Kræfter.

Da derfor den kjøbenhavnske Kreds af Hovedkomitéen følte sig foranlediget til at sende mig en Adresse med Forlangende om et Forretningsudvalg til Støtte for den daglige Ledelse af Forretningerne, hilste jeg denne Ordning med Tilfredshed, da flere Kræfter derved vilde være nærværende og i aktivt Brug.

Deres Naade, Fru Kammerherreinde Oxholm,
Præsident for Kvindeudstillingen.

Vi undertegnede Medlemmer af Hovedkomitéen have i Dag været samlede hos Geheimeraadinde Buch i Anledning af Kvindernes Udstilling 1895. Da det ligger os alle varmt paa Hjærte, at denne Udstilling maa blive saa smuk og fyldig som muligt og fremtræde i en Skikkelse, der er den smukke Ide værdig, er det med Bekymring, at vi se Tiden saa langt fremrykket, uden at det hele Foretagende endnu er kommet offentlig frem, og vi maa derfor som Betingelse for vor Deltagelse fastholde Nødvendigheden af efternævnte Punkters Ordning inden den 20de dennes.

1) Garantifondet paa de 10,000 Kr. sikret.
2) At Præsidenten har et Forretningsudvalg ved sin Side, bestaaende af tre Medlemmer, valgte ud af Hovedkomitéen, med hvilket Udvalg Præsidenten forhandler de foreliggende Spørgsmaal, der afgøres ved Stemmeflertal, dog saaledes, at Præsidentens Stemme gør Udslaget, saafremt Stemmerne ere lige delte. Møderne berammes af Præsidenten.
3) Underretning om, hvorvidt H. M. Dronningens Protection kan paaregnes, saa at de private Indbydelser kunne udsendes.

4) Kontoret ordnet med en lønnet Sekretair. Forretningsudvalget skal være berettiget til at bistaa Kontoret.

Vi erklære os alle villige til efter bedste Evne at være behjælpelige ved disse for vor Udstilling saa vigtige Punkters heldige og hurtige Løsning. Maatte dette imidlertid vise sig umuligt til ovennævnte Tidspunkt, se vi os med dyb Beklagelse nødsagede til at trække os tilbage, idet vi ikke med Tillid kunne imødese et godt Resultat i den altfor knappe Tid, der da vil blive os levnet.

Kjøbenhavn den 4de November 1894.

B. Buch. Louise Harboe. Regine Kofoed.
Johanne Frimodt. Augusta Fenger. Sofie Holten.
S. Alberti. Johanne Krebs. Louise Nimb.
Nanna Liebmann.

Hovedkomité-Møde
den 9de November Kl. 6.

Dagsorden.

Præsidenten modtager med Tak Bistand fra Damernes Side og giver forskellige Meddelelser om den nærværende Situation, som kan betragtes som gunstig.

Sophie Oxholm.

Den stødende Maade (tillige noget for højtidelig for det foreliggende Spørgsmaal), hvorpaa Forlangendet fremkom, og Indholdet af andre dertil knyttede Paragrafer, hvilke allerede vare bragte i Orden,*) tilskrev jeg Damernes Ukjendtskab med passende og hensynsfulde Forretningsformer.

*) Forhandling med Indenrigsministeriet, til Ordning af Pengeforholdene, tilendebragt de første Dage i November. Officiel Skrivelse fra Hofdame, Komtesse Reventlow — allerede i April 1894 — at det vilde behage Hds. Majestæt Dronningen paa ny at tage Sagen under Overvejelse, naar alle Forberedelser vare tilendebragte.

Mundtlig Forhandling havde været et nok saa praktisk Middel, saasom Præsidentens Medvirken dog ikke kunde forbigaas, eller Præsidentens Stemmeret underkjendes. Man maa dog sige, at et Møde, hvor Vedtagelsen af en Resolution sluttedes med den „feminine" Trusel om Opsigelse, dersom Flertallets ulovlig forudtagne Beslutning ikke blev opfyldt inden en vis Frist, ikke er forretningsmæssigt og ikke kan erstatte Forhandlingsformen.

I mit eget Ønske om at fremme Ledelsen paa en fast Basis med gjensidig Ansvarsfølelse, oversaa jeg den overflødigt uhøflige Form, der var bleven benyttet.

Vicepræsidentens Navn fandtes ikke paa denne Adresse; hun skrev mig til, at hun efter Indbydelse havde bivaanet Mødet.

Dette Forslag førte tilnærmelsesvis tilbage til Udstillingens første Forretningsorden, der ubetinget havde sine praktiske Fordele. Jeg kunde intet have at indvende mod denne Ordning, i Særdeleshed da jeg til Forelæggelse for Komitéen allerede havde et noget lignende Forslag liggende, nemlig Virkeliggjørelsen af Tanken om en Finans-Vicepræsident og Valg af to Medlemmer af Hovedkomitéen — Kunstner og Literat — til at føre Tilsynet med Bureauet og paasee, at de forskjellige Tryksager fremkom paa rigtig Maade. Kvindens Arbejde stod ikke her paa Højde med Mandens, dog burde det fortrinsvis benyttes. Bureauet vilde med disse tilsynshavende Damer faa Erstatning for den Bureauchef, der saa haardt savnedes.

De tre Medlemmer af Hovedkomitéen, der valgtes til Udførelsen af Bureauets Forretningsledelse, som derved lettedes fra mine Skuldre, vare: Frøken Fenger, Frøken Frimodt og Frøken Sofie Holten. Denne Lettelse kunde jeg højligen trænge til efter det lange, anstrengende og uvante Arbejde og Forarbejde med „Chicago-Laanudstilling“. Jeg giver derfor Lægernes Advarsel med Hensyn til Kvinders Deltagelse i Arbejde, der er planlagt og ordnet for Mænd, min fulde Tilslutning, og nu mere end nogen Sinde forstaar jeg, at de rastløse Forretningers Lande, England og Amerika, holde paa Hviledagen. Frøken Fenger kunde dog for sit Vedkommende kun ofre to Timer om Tirsdagen og to Timer om Lørdagen til dette Arbejde; hun forklarede meget korrekt, at Forretningsudvalget vilde bestræbe sig for at være det mæglende Element, en saare rigtig Opfattelse af Bureauets objektive Ledelse, der retfærdig burde varetage alle ligestillede Interesser.

Da Forretningsudvalgets egentlige Fremkomst skyldtes de af Fru Gad stillede Betingelser: kun at være Vicepræsident af Navn og ikke af Gavn, (hvorved en ansvarlig Forretningsrepræsentant under min hyppige Fraværelse savnedes) syntes Benævnelsen: „Repræsentantskab“ at have været den rigtige for Bureauets ledende.

Jeg overlod til de nyvalgte Damer at finde en passende Form for en Meddelelse til Udstillingskomitéen om denne Ordning, men maatte forundres over Indledningen til denne ny Forretningsførelse.

Den blev nemlig en forretningsmæssig Formløshed, idet Cirkulæret udsendtes til Formændene for Provinskomitéerne uden forudgaaende Approbation fra min Side, som var medansvarlig og meddelagtig i Skrivelsen. Som Formand for Sjælland fik jeg ikke engang en Underretning. Det var i nærværende Øjeblik en forhastet Udsendelse, begrundet i, at Vicepræsidenten viste Tilbøjelighed til mere aktiv Deltagelse i Ledelsen, hvorved selve Ordet „Repræsentantskab" bortfaldt, da Vicepræsidenten saaledes i mit Forfald vilde træde i Funktion. Denne Formodning hidrørte fra en Skrivelse af 15de November, som kaldtes en „Kontrakt". Kontrakten blev tilsendt mig i to Exemplarer, begge Exemplarer undertegnede af Vicepræsidenten og de tre forretningsførende Damer. Disse Dokumenter vare ledsagede af et Brev fra den assisterende Sekretær, Fru Gauguin, der anmodede mig om at undertegne dem med mit Navn og derefter retournere det ene Exemplar til Bureauet.

Kjøbenhavn, den 15. 11. 1894.
24, St. Kongensgade K.

Deres Naade, Kammerherreinde Oxholm,

Præsident for Kvindernes Udstilling fra Fortid og Nutid!

Vicepræsidenten og Repræsentantskabet tillader sig herved at anmode Præsidenten om at gennemlæse og tilbagesende det ene af medfølgende Dokumenter i underskrevet Stand.

Med Højagtelse
ærbødigst
M. Gauguin.
for Bureauet.

Denne forud signerede Kontrakt betragtede jeg som en behagelig Spøg fra Damernes Side og gav den personlig tilbage med den Forklaring, at det ikke var Skik og Brug at tilsende forud undertegnede Bestemmelser, naar alle havde Stemmeret ved Vedtagelsen. Desforuden kunde en gyldig privat Kontrakt ikke oprettes, Udstillingens Regulativ burde være den afgjørende Lov for vort Samarbejde, men jeg var fuldstændig villig til i Samraad med Damerne at supplere dette Regulativ med en Forretningsorden for Bureauet.

Den i denne Anledning førte Korrespondance vil vise, at det mere og mere blev føleligt, at en Stedfortræder, der kun ledede Repræsentationen og ikke var medansvarlig paa alle Omraader, ikke var fyldestgjørende.

Desto glædeligere var Udsigten til, at denne Mangel nu kunde rettes; men derved faldt tillige den forhastede Meddelelse til Provinsformændene om „Repræsentantskabet", da det i et Hovedkomitémøde d. 29de November fastsloges*), at Benævnelsen „Forretningsudvalg" burde være den rigtige, og at Præsidenten meddelte Komitémedlemmerne dette**).

Følgende Bilag ville forklare Udviklingen i Forretningsgangens Ordning:

a. Rosenfeldt, den 20. 11. 94.

Kjære Frøken Fenger!

For at bringe Regulativet for Forretningsorden ved Bureauet i den tilbørlige Overensstemmelse med Underskriftens Ansvar, fremsender jeg følgende Oplysninger:

---

*) Se Bilag d, S. 70. **) Se Bilag e, S. 70.

1) Vedlagt en Afskrift af Vicepræsidentens Betingelser, som jeg med Fornøjelse kom imøde — (Bemærkning, at efter Modtagelsen af et Forslag til Forretningsorden for Bureauet, hvorunder Vicepræsidentens Underskrift forefandtes, forudsætter jeg, at samme vil (med Undtagelse af Finanssager) underskrive:

Paa Præsidentens Vegne
N. N.
Vicepræsident.

naar jeg er fraværende fra Hovedstaden, eller har Forfald ved Sygdomstilfælde o. s. v.).

2) Grundet paa, at Vicepræsidenten ikke ønsker at være Medlem af Finansudvalget, har Formanden, Fru Geheimeraadinde Buch, erklæret sig villig til at underskrive Anvisninger til Udbetaling i Handelsbanken under Præsidentens Forfald; dertil kræves en skriftlig Bemyndigelse fra Præsidenten.

3) Da de 3 ærede Damer fore Tilsynet ved Bureauet, indtage de Æres-Bureauchefens Stilling. Der maa derfor fastslaas en passende, dertil svarende Underskrift; „Repræsentantskabet for Bureauet" vilde muligvis være den rigtige?

4) Tilsidst maa Formanden for Finansudvalget og Kassereren nødvendigvis medunderskrive Bureauets Forretningsorden.

For at bringe denne Fordeling af Arbejdet i den rette Samstemning med Udstillingskomitéens Regulativ, vil jeg foreslaa Damerne at tilkalde Professor Nyrops kyndige Assistance og derefter sende mig dette Suppleringsregulativ til Gjennemsyn.

5) Fru Gauguin, som Sekretærens Assistent, bør underskrive sig „for Sekretæren" ikke „for Bureauet". Instrux til Sekretæren bedes tilsendt mig til Gjennemsyn.

Med venlig Hilsen
Deres forbundne
Sophie Oxholm.
Præsident.

b. Kjøbenhavn, den 23de November 1894.
24, St. Kongensgade K.

Til

Kammerherreinde Oxholm.

Repræsentantskabet tillader sig at meddele Præsidenten, at det af finansielle Grunde mener at kunne undgaa Trykningen af et Supplerings-Regulativ, da Bestemmelsen angaaende Repræsentantskabet er taget paa et Hovedkomité-Møde.

Skulde der rejse sig Vanskeligheder paa et Plenarmøde, er det en Selvfølge, at Hovedkomitéen er solidarisk med Præsidenten i denne Sag.

— — — — —

Hermed sendes Affkriften af et Brev, som er tilstillet Formændene paa Landet for at underrette dem om Repræsentantskabets Existens.

— — — — —

For Repræsentantskabet
Anna With
Sekretær.

c. 22. 11. 94.

Til

Formændene paa Landet!

Paa Hovedkomitéens Møde den 9de November vedtoges at udnævne et Forretningsudvalg til at bistaa Præsidenten ved Ledelsen af Forretningsgangen.

Valgte bleve Frk. Fenger, Frk. Frimodt og Frk. Holten.

Man enedes om at kalde ovennævnte Damer „Repræsentantskabet". Under Præsidentens Fraværelse ville alle Forespørgsler blive besvarede af Repræsentantskabet, hvilket vi ikke undlade herved at meddele Dem.

Repræsentantskabet
Anna With
Sekretær.

d.

„Det vedtoges at benævne Damerne som Forretningsudvalget istedetfor „Repræsentantskabet", og at Præsidenten skriver til Komitéens Medlemmer, at Forretningsudvalget besvarer alle Spørgsmaal og tager Bestemmelser i alle Sager vedrørende Bureauet i Præsidentens Fraværelse".

29. November 94.

Uddrag af Protokollen undertegnet

Sophie Oxholm,

A. Fenger, Johanne Frimodt, Sofie Holten.

e.

Præsidenten.

Under 9. November valgte Hovedkomitéen af sine Medlemmer et Forretningsudvalg til Ledelsen af Bureauet.

I Præsidentens Fraværelse vil Forretningsudvalget, Frøken Fenger, Frøken Frimodt og Frøken Holten, besvare alle Forespørgsler. Idet jeg beklager ikke til Stadighed at kunne opholde mig i Kjøbenhavn, haaber jeg at kunne indfinde mig hveranden Uge paa nogle Dage. Forespørgsler, som ønskes besvaret direkte af Præsidenten, bedes adresseret:

Hotel Kongen af Danmark,
Sophie Oxholm.

Den forhandlingsmæssige Tone forstyrredes ved Møder, der bleve afholdte under min Fraværelse. Disse Møder førte til en ny Resolution, der dog ikke denne Gang var undertegnet, men til Gjengjæld meget dristigt indlededes med følgende Ordlyd: „Hovedkomitéen bemyndiger Præsidenten til at have et Forretningsudvalg ved sin Side, der tillige med Vicepræsidenten i Præsidentens Fraværelse træffer alle Beslutninger". Man vil finde dette Udkast, der havde nogle flere Paragrafer, i Udstillingens Arkiv, hvortil det retourneredes.

Vicepræsidenten skrev mig til om dette Hovedkomitémødes Afholdelse i hendes Bolig. Disse Resolutioner maatte betragtes som Frugterne af denne Sammenkomst, men de led af samme Fejl som de forrige — at de vare ulovlige, men ganske bekvemme.

Atter forklarede jeg Damerne, at Vicepræsidenten var solidarisk med Præsidenten og dennes Repræsentant, og at Forretningsudvalgets Myndigheds Begrænsning var Bureauets Ledelse. Jeg boede saa nær Kjøbenhavn, at en Telefonmeddelelse eller et Telegram paa et Par Timer bragte mig til Stede næsten lige saa hurtigt som de Damer, der boede i Udkanten af Byen. Under disse Forhold kunde der ikke afholdes Hovedkomitémøde, uden at der blev tilstillet Præsidenten en Dagsorden, for at der kunde tages Beslutning om personlig Nærværelse var nødvendig eller ej. Det nys afholdte Møde kunde jeg beklagelsesvis ikke anerkjende som gyldigt, og det forekom mig, at Damerne selv burde have forstaaet dette, da Protokollen var i min Varetægt. Hvorvidt de ærede Medlemmer havde benyttet Kopien til Protokolføring var jeg saa taktfuld ikke at spørge om.

Den gjentagne Gange benyttede uhøflige Form med den voxende Trang til at berøve ikke alene Præsidenten, men tillige et Medlem af Hovedkomitéen sin Stemmeret, vakte i høj Grad min Indignation. Denne Misforstaaelse af „Frihed og Lighed" ligger den ægte Frihed milevidt fjern.

»Conformity to rules!« „Hvert Medlem ſin Stemme!“ er Retfærdighedens ægte Principper!

Nødvendigvis maatte dette ſtaaende Spørgsmaal nu lovmæsſigt bringes ud af Verden; derfor anmodede jeg Profesſor Nyrop ſom raadgivende Herre om at være os behjælpelig. Den øjenſynlige Misforſtaaelſe, der beherſkede Damerne, trængte til en Klargjørelſe. Forſkjellen mellem de løbende Forretninger og Udſtillingens Tarv i ſin Helhed, og Forſkjellen mellem den juridiſk anſvarlige Præſident og Stedfortræderen, der havde betinget ſig et delviſt Anſvar, maatte nu ſlaas faſt. Til Drøftelſe af denne Ordning var Formanden for Finansudvalget til Stede, ſamt de to forretningsførende Damer og Kasſereren. Vicepræſidenten laa ſyg, Frøken Fenger var fraværende. Reſultatet af Mødet blev et Udkaſt til et Regulativ, udarbejdet for Bureauet af Profesſor Nyrop, og ſom efter mit Gjennemſyn indſendtes til Forretningsudvalgets videre Anmærkninger. Samtidig ſtillede jeg et Forſlag til den ærede Formand for Finansudvalget om en mere praktiſk Ordning af Finansſagerne og anmodede i den Anledning Sekretæren om at udarbejde et nyt Overſlag til Udſtillingens Udgifter, hvorved de daglige Anvisninger, der forvoldte Bryderierne, fordi Kasſereren ønſkede, at baade Finansudvalgets Formands og Præſidentens Underſkrifter forefandtes paa disſe, vilde bortfalde.

a. Kjære Frøken Fenger!

Jeg ſender Dem herved det korte Regulativ for Bureauet, udarbejdet af Profesſor Nyrop, og beder Dem drøfte dets

Indhold sammen med Frk. Frimodt og Frk. Holten og derefter sende det tilbage til mig med Deres fælles Bemærkninger. Jeg har sendt en Kopi til Vicepræsidenten, men da hun, efter Brev, modtaget i Dag, ligger syg, vil hun selvfølgelig ikke kunne give sin Mening tilkjende; dog blev vi enige om, at de Breve, som kræver et direkte Svar fra Præsidenten, forelægges hende. Tror hun sig ikke tilstrækkelig inde i Sagen, til at kunne svare paa Præsidentens Vegne: „N. N. Vicepræsident", sender hun dem gjennem Sekretæren til mig.

I Arrangementsudvalget vil Vicepræsidenten i min Fraværelse føre Forsædet. Endvidere konferere med Bureauets Forretningsudvalg om de Sager som efter Udvalgets Skjøn kræver Præsidentens Udtalelser. Naar der foreligger Sager, som nodvendiggjør et Hovedkomité-Møde, vil Vicepræsidenten sende en Dagsorden til mig, for at jeg derefter kan tage Bestemmelse, om det er nødvendigt personlig at lede Mødet eller at bemyndige Vicepræsidenten til at gjøre det paa mine Vegne.

Jeg gjentager Professor Nyrops forstandige Raad: „naar Bureauet og Præsidenten ere enige, da at forelægge det for Hovedkomitéen til Vedtagelse".

Det er et meget stort Arbejde, Damerne paatage sig, som jeg fuldt ud paaskjønner, men som alle større Forretningssager maa det udføres objectivt, idet vi alle lade vor Person træde tilbage for Sagens Skyld og søge ved et solidarisk Samarbejde at føre Udstillingen til en smuk Slutning.

Jeg tror at kunne forsikre Damerne om Udstillingens Tak derfor og forbliver

Rosenfeldt den 19. 12. 94.

Deres meget forbundne
Sophie Oxholm.
Præsident.

b. Regulativ for Forretningsudvalget.

§ 1. Forretningsudvalget forestaar Bureauets Ledelse. Det fører altsaa med Sekretærens Hjælp Korrespondancen *),

*) for Bureauet.

forhandler med Udstillerne*) o. s. v. og afgjør, indenfor de af Hovedkomitéen vedtagne Beslutninger, alle saadanne løbende Sager, der ikke direkte høre under Præsidenten eller de enkelte Udvalg. Sager, der efter Udvalgets Skjøn bør forhandles i Hovedkomitéen, tilstilles Præsidenten.

§ 2. Udvalget udarbejder det for Bureauet nødvendige Budget**) og har kun indenfor dettes Rammer, saaledes som de vedtoges af Hovedkomitéen (jfr. Regulativets § 8), bevilgende Myndighed.

§ 3. Idet der gaas ud fra, at Udvalget ved tilstrækkelige Møder sørger for ensartede Afgjørelser, kan det bemyndige ethvert af sine Medlemmer til at underskrive „For Bureauet N. N.", idet tillige dog ethvert Brev skal paraferes af Sekretæren og paa sædvanlig Maade føres tilbogs i Journalen.

c. Kjøbenhavn, d. 20. 12. 94.

Som Svar paa § 3 i Præsidentens Skrivelse af 19. ds. maa Forretningsudvalget bestemt hævde, at alt, hvad der angaar Papir og Tryksager, er noget, der kommer ind under Ledelsen af Bureauet, (se § 1 i Professor Nyrops Regulativ), der er lagt i Haanden paa ovenfor nævnte Udvalg, og vil Overslaget derfor blive tilstillet Finansudvalgets Formand direkte, da det kun vil vanskeliggjøre det i Forvejen allerede enorme Arbejde, hvis Præsidenten skal indblandes i alle disse Bagateller.

Paa Forretningsudvalgets Vegne
Sofie Holten

---

*) antager de under dem sorterende Funktionærer, Personalet til Opsynet under Udstillingen, Brand- og Natte-Vagt o. s. v., idet Regulativet gaar ud fra, at det maa være en Støtte og Beroligelse for Bureauet at faa Kontrakter og Personale approberet af Præsidenten og i Præsidentens Fraværelse af Vicepræsidenten.

**) Budgettet for Bureauet vil derfor være alle Udgifterne, henhørende under ovenstaaende, Katalog m. m.

d. D. 25. 12. 94.

I Gjensvar paa Forretningsudvalgets ærede Skrivelse af 20. ds., skal jeg tillade mig at henlede Opmærksomheden paa, at det omtalte Udkast til et Regulativ for Bureauets Ledelse, udarbejdet af Professor Nyrop, endnu ikke er vedtaget.

Alle Tryksager, nyt Stempel o. s. v. som udgives paa Udstillingens Vegne, høre direkte under Præsidenten.

Forretningsudvalget har ingen Myndighed til paa Præsidentens eller Komiteens Vegne at udgive slige Sager eller at omgaa § 8 i Udstillingens Regulativ: „Bureauets Budget indsendes til Præsidenten o. s. v." For at forhindre videre Misforstaaelser og derved forsinke Forretningsgangen, undlader jeg ikke til Slutning at gjøre opmærksom paa, at det ærede Forretningsudvalg maa sørge for, at Præsidentens Underskrift forefindes paa alle Overslag, forend Bestillingen udføres. I modsat Tilfælde er de ikke gyldige.

Med Højagtelse
Sophie Oxholm.

Sekretærens Stilling var bleven noget anderledes, end da Fru Lund var Udstillingens Sekretær. Frøken With ønskede at være under Forretningsudvalgets Vejledning og maatte betragtes som Bureauets Sekretær. Men denne Ansvarsforrykkelse medførte, at Bureauets samtlige Anliggender og Budget nødvendigvis flyttedes ind under de ny, rette forretningsledende, og Misforstaaelserne, hvor Ansvaret her hvilede, forvoldte den opstaaede forkvaklede Situation.

Jeg foreslog strax Damerne at vælge en Formand imellem sig; den direkte Ledelse vilde herved opnaas og præcisere Forretningsudvalgets

Omraade, idet man samtidig havde Formanden at konferere med som Bureauets Chef. § 8 fastslog: Hovedkomitéen antager en Sekretær og en Bureauchef — de to Poster kunne forenes i een Person. Forholdet var saaledes vendt om, men var i sin Anvendelse upraktisk paa Grund af, at Udstillingens Sektionsordning og Love ikke tilstedede tre af Hovedkomitéens Medlemmer at være Bureauchef, da alle Sektionsformændene havde en Ligestilling i Komitéen. Situationen forværredes ved, at Vicepræsidenten ikke, som Fru Halkier havde gjort, indtog min Plads som fuldt ud ansvarshavende, naar jeg forlod Byen.

Det ny Regulativ vilde forhaabentlig tilvejebringe den rette Forstaaelse. Dette ny Forslag vilde kunne forelægges Hovedkomitéen i det til 3die Januar berammede Møde. Meddelelsen om dette Møde tilstilledes Forretningsudvalget i nedenstaaende Skrivelse af 27de December, samtidig med at Kontrakten med Charlottenborgs Udstillingskomité indsendtes til Underskrift. Denne min Skrivelse ledsagedes af en Anmodning om Tilstillelsen af de forskjellige andre Sager til Mødets Dagsorden.

D. 27. 12. 94.

Jeg fremsender herved til det ærede Forretningsudvalg til behageligt Gjennemsyn Kontrakten med Charlottenborg Udstillings-Komité ledsaget af mine Bemærkninger. — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —

Samtidig undlader jeg ikke at meddele, at alle Forslag,

som ønskes frembragte paa Hovedkomité-Mødet den 3. Januar, bedes tilsendte mig. —

Den 2. Januar kommer jeg til Kjøbenhavn.

Sophie Oxholm.

Indtil 15de Januar, Tidsfristen for Deltageres Anmeldelse til Udstillingen, kunde ingen endelig Plan for Afdelingernes Udstyrelse fastslaas, da denne bestemtes ved Mængdefylden; der var altsaa rigelig Tid til Ordningen af en formel Forretningsorden for Bureauet.

Literaturudvalget.

Som allerede omtalt ved Fru Gads Overtagelse af Vicepræsidentposten, beholdt hun samtidig Stillingen som Formand for det literære Udvalg. Stillingen var tydelig angiven, ved at Funktionen som Vicepræsident først traadte i Virksomhed under Præsidentens Forfald.

Det literære Udvalg indeholdt Udstillingens Sprængstof i Form af energiske, letbevægelige Elementer, der forestillede Kvindesagen i alle dens Afskygninger, idet de samtidig stod skarpt overfor hverandre i literær Henseende og havde modtaget Ilddaaben ved personlig Deltagelse i Træfningen, med øvet Pen og slagfærdige Ord, for at hævde deres forskjellige Standpunkt.

Ved Udstillingens Begyndelse og den første Komités Dannelse, repræsenteredes den kvindelige Presse af de to Kvindeblade: „Kvinden og Samfundet“ og „Hvad vi vil“. Det sidste Blads Re-

daktør tilbød „Hvad vi vil"s Tjeneste til bedste for Udstillingen; og da det var Hensigten at samle de dygtigste Kræfter til Redaktion af en eventuel Udstillingstidende, var jeg Bladets energiske Redaktør meget forbunden, da hun anbefalede at henvende sig til flere velbekjendte Damer om at yde deres Bistand: Fru Camilla Eegholm, Fru Laura Kieler, afdøde Frøken Massi Bruhn, Fru Sofie Horten, Fru Erna Juel-Hansen m. fl. Uheldigvis kunde „Hvad vi vil"s Abonnenter ikke forlænge dets Liv Udstillingen ud; ved det sidste Pulsslags Ophør meddeltes Dødsfaldet mig af Redaktøren i September 1894, idet hun samtidig antog, at hendes Medvirken i Komitéen derved var ophørt.

Efter Samraad med flere af de Damer, der med mig vare Indbydere til Udstillingen, maatte der gives Fru Johanne Meyer Medhold heri, da hun ikke længer blot repræsenterede Arbejdet, men som Formand for Fremskridtsforeningen tillige den Side af Kvindesagen, der ikke var indlemmet i Udstillingens Program.

Strax ved Udstillingens Planlæggelse toges det Forbehold ikke at optage Forsvars-Damer, konservative Fane-Damer eller Formænd for politiske Foreninger, da der ingen Kongres paatænktes i Forbindelse med Udstillingen. I Chicago underordnede disse Repræsentanter sig »The Congress Auxiliary«, adskilt fra Udstillingen under Ledelse og Organisation af Mrs. Marg. Sewell og Mrs. Rachel Avery. Denne Kongres var officielt anerkjendt af »The Board of Lady Managers«, ved

at Mrs. Palmers og Mrs. Henrotins Navne stod i Spidsen for Kongressens Komité.

Arbejde og Politik bliver i Almindelighed holdt afsondret fra hinanden i de engelske og amerikanske Foreninger og Korporationer. Herved opnaas klare Standpunkter med Undgaaen af Anstødspunkter, der forstyrre Arbejdsgangen og hæmme den ene eller anden Retning af Formaalet.

Da det literære Udvalg paa ny konstituerede sig, anmodedes Fru J. Meyer af dets Medlemmer om at indtræde i deres Kreds. Saa vidt mig bekjendt, omtalte Fru Meyer ikke ved denne Lejlighed den forefaldne Brevvexling imellem hende og Præsidenten for Udstillingen. Ved den senere indhentede Oplysning hos Udvalgets Formand, Frøken Falbe-Hansen, om denne Optagelse, meddeltes der, at Udvalget betragtede sig som afsluttet, og i den Anledning vare Fru Meyer, Fru Amalie Skram og Fru Brummer blevne anmodede om at tiltræde som „Tilkaldte" for at støtte Udvalget i Arbejdet paa de forskjellige Fags Omraader. Denne Ordning var fuldt ud korrekt, den benyttes ved alle Udstillinger og godkjendtes derfor af mig som en fortræffelig Løsning. Med Hensyn til Fru Emma Gads Optagelse som Medlem, forsvaredes det med, at hun tidligere var bleven anmodet om at tiltræde Komitéen som Vicepræsident.

Regulativets Navneliste tryktes efter denne Ordning og efter den Udvalgsliste, der tilsendtes mig af Frøken Falbe-Hansen.

Literatur-Udvalget.

Fru Emma Gad — Formand. Frk. Falbe Hansen — Næstformand.

Frk. Masſi Bruhn. Frk. Eliſabeth Grundtvig. Fru S. Horten.
Fru Blicher Clauſen. Fru Erna Juel Hanſen.
Frk. Ida Suhr. Fru Aſtrid Chriſtenſen. Fru Laura Kieler.
Fru Magdalene Thoreſen. Fru Camilla Eegholm.
Fru Johanne Schjørring. Frk. Teſtmann.

Ved Fru Gads Valg til Formand ſyntes hun imidlertid, at de tre Damer burde være aktive Medlemmer; der var ſelvfølgelig intet at ſige imod de to literære Damers Optagelſe, men Fru Meyers vilde være en Omgaaen af Programmet, ſom Præſidenten ikke uden videre kunde tillade, da det vilde være en Falſkhed mod de Perſoner, der med Penge og Navn ſtøttede Udſtillingen netop paa det givne Udſagn, at den intet havde med den ſaakaldte Emancipation og kvindelige Valgret at gjøre; om Politik var der aldeles ikke Tale. Fru Olivia Nielſen, Formand for de kvindelige Fagforeninger, beholdt ſtadig ſin Plads ſom Arbejdsrepræſentant, og paa en eller anden Maade burde ganſke viſt Fru Meyer, ſom en af Kvindeſagens Pionerer, tage Del i Udſtillingens Virkſomhed; men Brud paa Program og Beſtemmelſer maatte der ikke gjøres. Adſkillige Gange havde denne Sags Ordning tilſyneladende været afgjort, men den brød frem igjen, og paa Grund af Liſternes Trykning tilkaldtes jeg ved et Telegram til Forhandling om Spørgsmaalet d. 16de November. Formanden,

Fru Gad, formente, at hun burde træde tilbage, da hun som Vicepræsident ikke havde fri Hænder til at tage Parti. Men da enhver Forandring i Personalet forsinkede Udsendelsen af Indbydelserne, og Tidsfristen var saa kort, bemyndigedes jeg af hende og Forretningsudvalget til at tale med Fru Meyer og høre hendes Mening om Sagen. Gjorde Fru Meyer Fordring paa at blive, maatte der kun træffes Aftale om at protokollere Sagens rette Sammenhæng og Grunden til den forefaldne Undtagelse. Jeg modtog ved denne Samtale med Fru Meyer det Indtryk, at hun fuldt ud havde følt sig tilfreds med Frøken Falbe-Hansens Ordning, at de tre Damer vare tilkaldte*). Jeg skrev dette til Formanden for Udvalget forinden min Afrejse fra Byen om Aftenen og anbefalede som det hensigtsmæssigste, at denne Ordning gjenoptoges. Denne lille Ændring maatte dog være de to andre Damer en ligegyldig Sag. Formandens Svar d. 18de s. M. var afgjørende for Spørgsmaalet. Det bestemtes, at da Listerne vare sendte til Trykkeriet, var det ikke værd at foretage noget videre i Sagen. Men det havde været særdeles nemt at foretage denne Forandring, da der alligevel skulde læses Korrektur paa Listerne. Det bør vel henregnes til en mangelfuld Protokolføring i Literaturudvalget, at dette Spørgsmaal stadig vendte tilbage, samt til Formandens Afgjørelse paa egen

---

*) Fru Meyer og jeg bleve enige om, at saa snart der forefaldt et Arbejde, hvor hendes Kræfter kunde benyttes, skulde jeg meddele hende det.

Haand, uden Samraad med Udvalgets Medlemmer, thi det dukkede op paa ny i en Skrivelse fra Udvalget af 17de December, der under Fru Gads Sygdom var undertegnet af Næstformanden, Frøken Falbe-Hansen, hvori Udvalget truede med Opløsning, dersom Præsidenten ikke opfordrede Fru Meyer til at indtræde i Komitéen. I mit Svar fremførtes de passerede Fakta med Paamindelse om, at Fristen til Opløsning var udløben, som det ogsaa allerede lejlighedsvis var bleven Komitéen meddelt:

Rosenfeldt, 17. 12. 1895.

I Anledning af det ærede Udvalgs Skrivelse af 15de ds., skal jeg bemærke:

Udstillingen skal efter sit Program være en Udstilling af Kvindearbejde, hvad ogsaa bestemt er udtalt i det til Regering og Rigsdag i sin Tid indgivne Andragende; altsaa er det den Basis, paa hvilken Udstillingen erholder Statshjælp. Efter at Fru Johanne Meyer har ophort at være Redaktør, erkjender hun selv i Skrivelse af 3die September d. A.*), at hun ikke mere havde sin Plads i Komitéen for en Udstilling af Kvindens Arbejde og fratraadte altsaa.

Hun repræsenterer nu Kvindens Kamp for Deltagelse i det politiske og kommunale Liv; men denne Side af Kvindesagen ligger ganske udenfor Udstillingens Omraade og Program.

Jeg har med nogen Forundring læst Udvalgets Skrivelse, da denne Sags Afslutning allerede var foretaget den 16de November, forinden den officielle Trykning af Listerne.

Grundet paa, at Fru Gad som Formand følte sig ilde berørt ved, igjennem Ukjendskab til, hvad der var passeret, ufrivillig at være bleven Aarsag til en tilsyneladende Uhøflighed mod Fru Meyer, tog jeg til Kjobenhavn, og i

*) Se S. 85.

Samraad med Bureauets Forretningsudvalg og Fru Gad drøftede vi paany Muligheden af, uden at tilsidesætte Udstillingens Program, at anmode Fru Meyer om at være Indbyder. I Overværelse af Frk. Fenger talte jeg med Fru Meyer, som da bestemte at blive ved sit Formaal: „Kvindens Valgret".

Talsmanden for Valgret og Præsidenten for Kvindearbejde tog derefter meget venskabeligt Afsked med hinanden.

Listerne blev derefter trykte med Fru Gads Billigelse som Formand for det literære Udvalg.

Sagen var dermed afsluttet.

Med Hensyn til det ærede Udvalgs behagelige Trusel om at opløse sig, maa jeg bemærke, at Tidsfristen for en saadan Adfærd er udløben; i Følge det Cirkulære, jeg tillod mig at tilstille Komitéens Medlemmer, maatte Bestemmelserne herom tages forinden den officielle Listes Trykning.

Fru Gad omtalte det til mig, sidst da jeg var i Byen, og jeg tillod mig da at bemærke, at dersom Udvalget for en Forms Sag ønskede at gjøre det, maatte jeg strax danne det paa ny.

Det ærede Udvalg har paataget sig det Hverv paa en smuk og fyldig Maade at foranstalte en Afdeling for nordisk Literatur.

Tiden er meget fremskreden, og der er Stemning for Udstillingen i Sverrig og Norge.

Det synes mig derfor at maatte være Udvalget en Æressag at gjennemføre en Repræsentation for dets Afdeling paa en værdig Maade.

I Haab om, at Udvalget efter disse Oplysninger vil tage Sagen under fornyet Overvejelse, forbliver jeg

med Højagtelse

Sophie Oxholm.

Til

det ærede Udvalg for Literaturafdelingen.
Frk. Falbe-Hansen, Næstformand.

København, den 3die September 1894,
Naboløs 4.

Højstærede Kammerherreinde Oxholm!

Da jeg formoder, at jeg kun i egenskab af redaktør af kvindebladet har fået den ære at være medlem af komiteen for kvindernes udstilling, så må jeg desværre meddele dem, som de også vil se af medfølgende blad, at jeg har fratrådt denne plads.

Selvfolgelig vil det være mig en glæde, om jeg på anden måde kan være til tjeneste og støtte deres store plan om en udstilling af kvindearbejde.

Ventende deres ærede svar, er jeg
deres ærbodigst forbundne
Johanne Meyer.

Hotel Kongen af Danmark, den 15 September 94.

Fru Johanne Meyer.

Jeg maa selvfolgelig beklage, at De af pekuniære Grunde har maattet indstille Kvindebladet. Som De ganske rigtig formoder, er Deres Medvirken i Komitéen hermed bortfalden. Ønsker De senere at være Referent for Bladene fra By og Land, hvori De er kjendt som Medarbejder, skal vi, saavidt muligt, med Glæde give Dem de Oplysninger, som maatte fremkomme.

Jeg forbliver med megen Agtelse
Sophie Oxholm.
Præsident.

Det forekom mig, at den fastsatte Afslutning, der var tilført Protokollen, burde overholdes, naar Hovedkomitéens Medlemmer underskrev Nødvendigheden heraf, og Udstillingskomitéen havde givet Præsidentens Cirkulære i den Anledning sin Tilslutning ved skriftligt Svar. Disse uafladelige Forandringer standsede al Fremgang.

Formanden for Literaturudvalget mente nu i et Brev til mig af 23de December at burde træde tilbage og opløse Udvalget. Hertil gjorde jeg i nedenstaaende Skrivelse opmærksom paa, at mit Svar som Præsident var stilet til Udvalget, ikke til Formanden; Gjensvar fra Udvalget burde være den rette Forretningsorden, som jeg vilde afvente ved min Ankomst til Kjøbenhavn d. 2den Januar. Den ærede Formand havde adskillige Gange taget Beslutninger, der ikke billigedes af Udvalgets Medlemmer. Den officielle Resolution fra hele Udvalget burde nu fremkomme til Forelæggelse for Hovedkomitéen, hvorved denne vilde være i Stand til upartisk at bedømme, hvorledes Sagen bedst kunde ordnes.

Rosenfeldt, den 24de December 94.

Kjære Fru Gad!

Mit Svar til det literære Udvalg maa besvares fra Udvalget — et Møde maa derfor sammenkaldes af Formanden; alle Medlemmernes Meninger maa indhentes; Bestemmelse maa tages ved Stemmeflerhed — derefter maa Formanden skrive til Præsidenten. Som Vice-Præsident antog jeg, at De holdt Dem neutral, som De omtalte for mig. Da det er et Princip-Spørgsmaal og ikke et Person-Spørgsmaal, kan Udstillingen ikke forlade sit Program, som jeg har bemærket i min Skrivelse. Foreløbig afventer jeg Udvalgets Bestemmelse.

Det er Synd, at De skal have denne Strid, men efter Listernes Trykning, som De som Formand gav Tilladelse til, skulde De have afvist videre Drøftelse af Sagen.

Jeg retournerer Deres Skrivelse og beder Dem tage Sagen med Ro.

Jeg kommer den 2den Januar til Kjøbenhavn.

Glædelig Jul!

Deres hengivne

Sophie Oxholm.

Ved denne Lejlighed blev den Omstændighed overset, at ikke alene Præsidenten, men tillige Vicepræsidenten, som ganske rigtig opfattet fra først af, burde vaage over enhver Krænkelse af den begrænsede Udstillings Program. Præsidenten var ikke ene om at tage Beslutninger; forskjellige Provinsformænd havde samme Syn paa den foreliggende Sag, som jeg. Almindelig Ligestilling i Komitéen krævede en retfærdig Prøvelse af alles Meninger, forinden den endelige Afstemning foretoges. For Stemmeflertallet maatte man da loyalt bøje sig. Min Villighed til at optage Sagen paa ny var altsaa meddelt Formanden for Literaturudvalget og Vicepræsidenten.

I Juleugen traf jeg paa Aalholm sammen med den danske Gesandt i Stockholm, Kammerherre Hegermann-Lindencrone, der yderst velvilligt lovede at tage sig af Udstillingens Interesser, og fra selve Aalholm tilskrev Generalkonsulen i Christiania om Sagen. Hermed vare alle aktuelle Spørgsmaal færdige fra min Side til Afgjørelse i Hovedkomitémødet i Kjøbenhavn d. 3die Januar.

Skrivelsen af 31te December 1894.

Nytaarsdag modtoges Skrivelsen fra de kjøbenhavnske Medlemmer af Hovedkomitéen, undertegnet af alle dens Medlemmer med Undtagelse af Frøken Alberti, der som forretningsøvet selvfølgelig ikke satte Navn under en saaledes lydende Komposition:

Den 31. December 1894.

Til

Kammerherreinde Oxholm,

Præsident for Kvindernes Udstilling.

Da Ideen til Udstillingen for et Par Aar siden fattedes af Kammerherreinde Oxholm og D'Hrr. Bestyrere af Kunstindustrimusæet, vakte den ikke Begejstring i Almindelighed; men det lykkedes dog at faa samlet en Kreds af Landets mest fremragende Kvinder om Foretagendet, noget, der varslede godt for dettes Løsning. — Hvis man imidlertid vil se Navnelisterne igjennem og sammenligne den oprindelige med den nuværende, vil man forbavses over den store Navne-

forandring i disse Lister, hvor mange Navne, deriblandt nogle af de betydeligste, er udgaaede.

Kjender man lidt til Forholdene, ved man, at Resultatet, som det nu foreligger, er naaet gennem en Mængde Mellemstadier af Ind- og Udmeldelser, der ere saare beklagelige.

Hvor maa Aarsagen hertil søges?

Efter vor Opfattelse hos Præsidenten, der ikke ejer de til Gjennemforelsen af et saadant Foretagende nodvendige Betingelser.

Dette har allerede i længere Tid, nemlig efter at det egentlige Arbejde er begyndt, staaet klart for Hovedkomitéens kjøbenhavnske Medlemmer.

Derfor blev der for ca. 2 Maaneder siden besluttet og iværksat et Valg af 3 Damer, alle Formænd i Hovedkomitéen (altsaa valgte indenfor en snevrere Kreds), der skulde varetage Hovedkomitéens Interesser og paase, at Sagen kom i den rette Gænge, navnlig fordi Kontoret befandt sig i en skæbnesvanger Tilstand, der for enhver Pris maatte forandres, hvad ogsaa skete i Løbet af ca. 8 Dage, og siden den Tid ere Forretningerne gaaede støt og ordentlig, saaledes at vi kunne være det bekjendt udadtil, nogle enkelte Fejltagelser og Ubehændigheder fraregnede, hvilke ere ganske uvæsentlige, og som altid vil komme, naar Mennesker, uvante med Forretningsformer, staa for Styret, men som sagt uvæsentlige Fejl i det Hele. Saavidt udadtil, men indadtil have disse Damer haft en Række Bryderier med Præsidenten og gjort Erfaring med Hensyn til Præsidentens Forretningsførelse*), som, idet vi samtidig takke Præsidenten for at have sat Sagen i Gang og for det af hende udførte Forarbejde, have bragt os i den Nodvendighed at forlange:

---

*) En Paragraf, indført i Protokollen paa et Hovedkomitémøde som vedtaget, skjønt en saadan aldrig er bleven vedtaget.

En Udtalelse af Præsidenten i et Forretningsudvalgsmøde om, at hendes Ord gjaldt intet, kun hendes Underskrift.

En Beskyldning mod Kontoret for uberettiget at have skrevet et Hovedkomitémedlems Navn under paa en Pengeanvisning, en Beskyldning, hvis Betydning næppe staar klart for Præsidenten.

at Præsidenten foreløbig nedlægger sit Arbejde som Leder af Kvindernes Udstilling og overgiver dette Arbejde i Hænderne paa Vicepræsidenten og en dertil valgt finansiel Vicepræsident, en af de ældste Damer i Hovedkomitéen, hvis Maade at arbejde paa borger for Sagen, og hvis Stilling i Samfundet er ganske paa Højde med Præsidentens.

Denne Dame kaldes Finants-Vicepræsident, og vi forpligte os til at arbejde med hende og Vicepræsidenten fra nu af og til Udstillingens Aabning, og da at overlevere Kammerherreinde Oxholm Udstillingen, for at hun, der har ført Sagen frem osv., kan nyde den hende med Rette tilkommende Ære at fungere som Præsident ved Aabningshøjtideligheden, jvnf. Grev Frijs 1888.

For at ovenanførte kan ske, indrykkes et Avertissement i Bladene, saalydende:

All Korrespondance vedrørende Kvindernes Udstilling maa herefter gaa direkte til Bureauet, St. Kongensgade 24.

(Præsidentens Underskrift).

Hvis Kammerherreinde Oxholm ikke uden Indskrænkning inden 5te Januar gaar ind paa denne Ordning, se vi os desværre nødsagede til at iværksætte Valget af en anden Præsident.

Augusta Fenger. Johanne Frimodt. Sofie Holten.
Bertha Buch. Louise Harbou.
Bertha Sehested. Regina Koefoed. Johanne Krebs.
Emma Gad. Amalie v. Holten.
Nanna Liebmann.

Tonen forundrede mig i høj Grad, og jeg var i Tvivl om fortrinsvis at skulle give Plads for den Harme, en saaledes lydende Skrivelse fremkaldte, eller lade Beklagelsen tage Overhaand, Beklagelse over, at Damer ikke havde mere Æresfølelse overfor den Sag, de repræsenterede.

Samtidig fulgte følgende Meddelelse fra Sekretæren:

31. December 1894.

Til Kammerherreinde Oxholm.

Jeg tillader mig herved at meddele Præsidenten, at samtlige Hovedkomitémedlemmer ere forhindrede fra at møde den 3. Januar.

Ærbødigst
Anna With
Sekretær.

Jeg telegraferede til Grev Raben, som Garanternes Garant, om venligst at give Møde i Kjøbenhavn og tog selv derind den 2den Januar. Jeg stod overfor en Strike, hvor Tonen forhindrede enhver videre Forhandling. Med Undtagelse af dens Forekomst paa et højere Trin af Samfundet, var den i Lighed med Murernes Strike i Aarhus, hvor Tonen ligeledes standsede al videre Forhandling, indtil efter Ugers Forløb Stridsspørgsmaalene bleve bilagte ved Fabrikant Axel Meyers personlige Mægling.

En Del af Hovedkomitéen havde ingen Ret til at tilstille Præsidenten et Forslag om at overtræde Lovene eller Ret til at afsætte Præsidenten, lige saa lidt som de kunde berøve Præsidenten Medansvaret for Udstillingens Ledelse, eller Vicepræsidenten fragaa sine med Underskrift paatagne Forpligtelser. Den Forretningsførelse, som Bureauets Damer havde forpligtet sig til at tilveje-

bringe, maatte være bestemmende for deres Handlemaade, naar Kvinders Administration skulde tages for Alvor, og dette var dog Øjemedet med Udstillingens Tilblivelse. Det var øjensynligt, at den ærede Kreds i Kjøbenhavn havde søgt sin Tilflugt i en Sammenligning med Udstillingen 1888, da det antoges, at Ærespræsidentposten vilde være den rigtige Løsning paa den Konflikt, som egen, misforstaaet Forretningsledelse havde afstedkommet. Den betydelige Forskjel toges imidlertid ikke med i Betragtning, at den ledende Styrelse i 1888 repræsenterede Byens og Landets Interesser i Forening, idet de tre Vicepræsidenter vare Repræsentanter for Industri, for Landbrug og for Kunst. Der fandt ingen Krænkelse af Landets Krav eller Indflydelse Sted, alt var retfærdig ligestillet. En selvstændig Udstillingssekretær førte Korrespondancen, og Bureauets Ledelse var i Hænderne paa en ansvarlig Bureauchef. De tre Vicepræsidenter stod udenfor Bureauets løbende Forretninger, og man tilbød ikke Lehnsgreve Frijs-Frijsenborg Præsidentposten — Ærespræsident var han ikke — gjennem en fornærmelig Skrivelse, da Excellencen sikkert ligesom jeg vilde have modtaget dette ejendommelige Tilbud med Tavshed.

„Vi ere mere formfulde", sige Herrerne om sig selv. Sikkert vare alle tilbørlige Former ved den Lejlighed blevne overholdte og Grevens Approbation opnaaet. Forandringer uden hans Billigelse kunde der derfor ikke være Tale om, idet han tillige var Formand i et Forretningsudvalg, der svarede

til vor Hovedkomité, om end ikke daglig aktivt nærværende.

De to Udstillinger kunde aldeles ikke sammenlignes. Kvindernes Udstilling fulgte Chikagoplanen, Impulsen til den kom fra Landet, og Ordningen var, saa meget den begrænsede Ramme og de faa Kræfter tillode det, dannet efter dens Forbillede: »The Office of the President« (Præsidentens Bureau) — »The Office of the Secretary« (Sekretariatet).

De forskjellige officielle Skrivelser, der tilstilledes mig, bleve end mere uhøflige ved den Omstændighed, at Hovedkomitéens lønnede Sekretær — den Komité, hvori jeg personlig havde Sæde — benyttedes til at afskrive og forsende disse Aktstykker. Senere fandt den samme Fremgangsmaade Sted overfor andre ledende i Udvalget.

Den Tone, Suppleanterne ved deres Indtræden i Bureauets Styrelse indførte i den officielle Korrespondance, var i stærk Modsætning til den høflige Formfuldhed, der karakteriserede Styrelsen i Chikago, hvor man med bedre Grund kunde have ventet Ikke-Forstaaelse af officiel Form og Stil, end i det ældre, evropæiske Kulturland.

Formanden for Jylland, Grevinde Polly Ahlefeldt, var tilfældigvis i Kjøbenhavn den 2den Januar. Endskjønt hendes senere Protest fremviser hendes Opfattelse af Skrivelsen, opfordrede hun mig dog indtrængende til at søge Striden bilagt, da hun frygtede en Opløsning af det jydske Udvalg ved en eventuel Skiften af Udstillingens

Karakter. Denne Udtalelse støttedes af et andet jydsk Medlem, der samtidig var i Byen, og anførtes i min nedenstaaende Svarskrivelse af 3die Januar, hvori jeg hævdede Utilstedeligheden af det til Præsidenten stillede Valg, samt bebudede Sagens Forelæggelse for en Plenarforsamling. Denne alene havde den Myndighed, som det turde være ganske indlysende, at Underskriverne usurperede for sig.

Kjøbenhavn, den 3. Januar 1895.

I Skrivelse af 31. f. M. har en Kreds af ærede Damer af Hovedkomitéen stillet mig Valget imellem fuldstændig at træde tilbage fra enhver Deltagelse i Udstillingens Forberedelse, saa at jeg kun af Navn bliver Præsident, eller at blive afsat, og en ny Præsident valgt. De ærede Damer ere uberettigede til at stille mig dette Alternativ.

Hvis jeg kan afsættes, kan det kun ske paa et Plenarmøde af hele Udstillingskomitéen, og til et saadant agter jeg at henvende mig. Jeg kan ikke modtage den Stilling, som anvises efter det første Alternativ, hvorefter jeg faar alt Ansvaret for Udstillingen, men ingen Ret til at gjøre min Stemme gjældende overfor dens Ordning. Derimod ønsker jeg ikke at beklæde Præsidentposten, naar Udstillingens Flertal ønsker mig fjernet.

Kun vil jeg gjøre opmærksom paa, at min Afgang let kan have betænkelige Følger med Hensyn til Garantien, og at det jydske Udvalg derved vil føle sig løst fra sin Forpligtelse til at arbejde for Udstillingen.

Mit Svar er derfor, at jeg snarest skal sammenkalde et Plenarmøde, hvor de ærede Damers Skrivelse vil blive forelagt.

Med Højagtelse

Sophie Oxholm.

Til

ærede Damer af Hovedkomitéen!

Paa Grund af, at andre Medlemmer af Hovedkomitéen samtidig anmodede mig om ikke at undlade Forsøget paa en venskabelig Overenskomst, opsøgte jeg Formanden for den filantropiske Afdeling, Generalinde Harbou, der lod til at føle sig trykket ved den Form, Skrivelsen havde faaet, og indrømmede, at et fast Holdepunkt burde betingelsesvis være til Stede ved Overholdelsen af Love og Protokolbestemmelser. Da vi vare enige paa dette Punkt, forfattede vi i ganske kort Tid paa en Lap Papir et yderligere Forslag for den Forretningsorden, der var under Overvejelse, en saare let Sag at udarbejde paa dette fremskredne Tidspunkt, hvor alle Forarbejder vare tilendebragte, med de ydende Kræfter parate til at ordne Udstillingen! Fru Holten f. Skovgaard valgtes allerede i Oktober til at forestaa Arrangementsledelsen sammen med et snævrere Udvalg efter approberet Plan af Hovedkomitèen. Forstaaelsen af „hver sit" stod alene tilbage. Generalinden gjorde sig megen Ulejlighed med at lade denne „Lap" cirkulere blandt Medlemmerne og udtalte for sin Person Ønsket om, at de spændte Forhold maatte udjævnes. Men for hver Dag og Time, der gik hen, forekom det mig, at videre, frugtbart Samarbejde med de Damer, der havde opfyldt deres Tillidshverv paa en saadan Maade, vilde være ørkesløst.

Udstillingen var bragt saa vidt, at min personlige Medvirken ikke længer var en absolut Nødvendighed. Min Erfaring syntes at have belært mig om, at der i Samarbejdet manglede

de danske Kvinder Følelsen af personligt Ansvar overfor eget Navn og egen Handling. Var denne Følelse ikke til Stede i nærværende Øjeblik, da Kvinderne handlede for egen Livssag, saa tjente jeg Sagen bedst ved at lade den udvikles gjennem selvstændigt Forsøg. Den offentlige Menings Korrektiv, der ikke vilde forsømme at lade sig mærke, vilde være den bedste Læremester for den solidariske Udførelse af den individuelle Misbilligelse: Underskriften af et Dokument, hvis Ordlyd var den enkelte imod.

Bjærgene, der vare skudte op uden min Viden — hvilket de forskjellige Aktstykker føre Beviser for — vare i Realiteten Muldvarpeskud, der aldrig vare opstaaede hos øvede forretningsførende, simpelthen af den Grund, at de ikke vilde have kastet Tiden bort med overflødige Ord, tidsspildende Resolutioner og Adresser, men strax have sikret sig den Rettesnor for deres Virksomhed, der beskyttede Handlingen, da Forretningsførelsen var i deres egne Hænder siden 9de November.

De ny Kræfter lærte mig, at jeg havde overvurderet denne Side af Kvindens Udvikling i Almindelighed, en Udvikling, der ikke længer holder Maal med Tiden eller endnu egner sig til Udførelse af Tidens Opgaver. „Kvindelig" Opdragelse bør give Plads for Kvindens, hvor, jævnsides med hendes Evners Dygtiggjørelse, følger Karakterens Dannelse, der staalsætter Villien til Beherskelse af Aandens og Sjælens flygtige Stemninger og afholder hende fra nedværdigende Hand-

linger, fordi — hun er Kvinde med Agtelse for sit eget Jeg og sit Kjøns Værdighed. Til min Forbavselse benyttes ofte som affejende Undskyldning, at Mænd ligeledes begaa nedværdigende Handlinger, men heldigvis er der rettænkende Mænd nok i Verden, der som en Mur modsætte sig dette Niveau for Kvindens Ligestillen med dem.

Med denne min Opfattelse bestemte jeg mig til at nedlægge mit Mandat (se Bilag a), hvilket jeg nu kunde gjøre uden Fortræd for Udstillingen, da den kjøbenhavnske Kreds paatog sig at føre den videre — det var hertil, de formente, jeg ikke havde de nødvendige Betingelser. Ny Motivering af min Tilbagetræden behøvedes ikke, Skrivelsen af 3die Januar henviste til Bedømmelsen af de stillede Forslag og Valg til Plenarforsamlingen, hvilken Vicepræsidenten anmodedes om at sammenkalde til Valg af en ny Præsident.

a. D. 5. Januar 1895.

Jeg tillader mig herved at nedlægge mit Mandat som Præsident i Vicepræsidentens Hænder og beder Dem sammenkalde Plenar-Mødet til Valg af en ny Præsident.

Da jeg er ansvarlig ligeoverfor Staten med Hensyn til Statstilskudet, maa der træffes fornyede Foranstaltninger med Kjøbenhavns Handelsbank.

Med Højagtelse
Sophie Oxholm.

Til Vicepræsidenten for Kvindernes Udstilling fra Fortid og Nutid,
Fru Emma Gad.

b. Kjøbenhavn, den 6te Januar 1895.

Med største Beklagelse har jeg modtaget Præsidentens Skrivelse angaaende Nedlæggelse af Mandatet og straks meddelt dens Indhold til Forretningsudvalget, samtidig med at have sammenkaldt et Hovedkomitémøde og derefter et Plenarmøde sidst i Ugen for at drøfte Sagen.

Maaske alle Papirer vedrørende Udstillingen inden Plenarmødet maatte blive tilstillet Bureauet for mulige Forespørgslers Skyld.

Emma Gad.
Vicepræsident.

Til hendes Naade, Fru Kammerherreinde Oxholm
Rosenfeldt.

Garanternes Garanter, Lehnsgreve Raben-Levetzau og Etatsraad Smidt, ledsagede mig til Handelsbanken for at meddele min Fratrædelse med Forklaring over de rejste Beskyldninger og Tilbagevisning af disse. Selvfølgelig havde hverken Fru Lund eller jeg forfalsket Protokollen*).

„Ikke mit Ord, men min Underskrift" gjaldt; ikke mine Udtalelser, men en godkjendt eller vedtaget Komitébestemmelse.

Anke Nr. 5 betragtedes fra min Side som en Formfejl af underordnet Betydning, som Vedkommende var uberettiget til at benytte imod mig

*) Det omtalte bestod i følgende: to mindre Ændringer i § 5 og 11 i Regulativet for Udstillere, efter Samtale med et Medlem af Husflidsudvalget, der gjorde opmærksom paa, at disse Paragrafer ikke tilstrækkeligt beskyttede Udstillerne. Ændringsforslaget indbragtes af mig paa et Hovedkomitémøde, da kun faa Medlemmer vare tilbage.

som en Beskyldning, Misforstaaelsen var jo bleven opklaret gjennem en Brevverling (se Bilag S. 111).

Fra forskjellige af Garanterne var der udtalt Ønsket om at faa Lejlighed til at trække deres Garanti tilbage. Dette foranledigede Grev Raben i det afsluttende Finansmøde den 8de Januar til at udtale, at han paa min Anmodning havde indvilliget i at være Garanternes Garant sammen med Etatsraad Smidt, da derved tilvejebragtes en Borgen for, at ingen Afvigelse fra Programmet vilde finde Sted. Hverken han personlig eller flere andre med ham yndede den yderlige Retning, „Valgretsfordringerne" vare Udtryk for.

Det var mig en Tilfredsstillelse at høre denne Udtalelse, da mit Standpunkt overfor Formanden for „Fremskridtsforeningen" derved fik Berettigelse.

Der skyldtes alle medhjælpende Faktorer ved Udstillingen lige Ærlighed og Hensyntagen og ikke mindst dem, hvis pekuniære Støtte bevirkede, at Udstillingen overhovedet kom i Stand.

Imod Fru Meyer personlig rejstes aldrig nogen Modvillie. — —

Nedenstaaende Skrivelse besvaredes ikke:

24, St. Kongensgade 8. 1. 95.

Da det forlyder, at Finansudvalget har modtaget et Brev fra Deres Naade, af hvilket fremgaar, at De fremdeles betragter Dem som Præsident for nævnte Udvalg, tillade vi os herved at meddele Dem, at De, efter at have nedlagt Deres Mandat i Vicepræsidentens Hænder ingen anden Adkomst har

til Deltagelse i Udstillingens Arbejder end den Deres Naades Stilling som Formand for det sjællandske Udvalg giver Dem.

For Hovedkomitéen
Emma Gad,
fungerende Præsident.

Til Deres Naade Kammerherreinde Oxholm.

Anmærkning.

Ovenstaaende Skrivelse besvaredes ikke, fordi det vil forstaas, at naar Vicepræsidenten, som ikke var blandt Udstillingens Garanter, skriftlig forlangte Fritagelse for Finanssagerne, og at December-Skrivelsens Forslag om en Finanspræsident fremkom netop af denne Grund, at jeg saa ikke overgav Finanssagerne i Fru Gads Hænder, men til Finansudvalget in pleno. Dette var forsamlet hos mig den 8. Januar Kl. 12 — sammen med Lehnsgreve Raben-Levetzau og Etatsraad Smidt — jfr. Finansprotokollen.

Skrivelsen var i den assisterende Sekretær, Fru Gauguins Haandskrift undertegnet af den fungerende Præsident „for Hovedkomitéen", men da Formanden for Finansudvalget, Kassereren, og jeg, som Formand for Sjælland, havde Sæde i denne Komité foruden alle andre Provindsformænd, vil man bemærke sig den manglende Berettigelse til denne Skrivelses Udstedelse og til Benyttelsen af Underskriften „for Hovedkomitéen", da 3 Medlemmer af bemeldte Komité allerede samme Dag som Medlemmer af Finansudvalget havde ordnet Finanssagerne.

Med Hensyn til det omtalte Brev af 5. Januar til Formanden for Finansudvalget, meddeler jeg deri, at jeg forbliver i Udvalget indtil de forskjellige Foranstaltninger ere bragte i Orden. Dette var altsaa foregaaet under D. D.

Forretningsmæssig betragtet kunde Formanden for Finansudvalget ikke engang indvilge i nogen personel Forandring indtil en tilfredsstillende Sikkerhed var tilvejebragt, da hendes

Underskrift i December-Skrivelsen erkjender, at Vicepræsidenten ikke har Finanskjendskab.

Min Mandatnedlæggelses-Skrivelse bemyndiger Vicepræsidenten til at sammenkalde Plenarforsamlingen. Kun den nationale Plenarforsamling — kunde lovformelig give Bemyndigelse til „Hovedkomitéen", By og Lands Repræsentanters videre Arbejdsføren.

Plenarforsamlingen den 11te Januar.

Vicepræsidentens Anerkjendelse af min Mandatnedlæggelse bebudede hun et Hovedkomitémøde til Drøftelse af Præsidentspørgsmaalet. Til dette Møde indbødes ingen andre end den kjøbenhavnske Kreds. Maaden, hvorpaa min Mandatnedlæggelse meddeltes Udstillingskomitéen, mener jeg at have enhver Ret til at paatale.

For det første indkaldtes ikke Plenarforsamlingen efter min bemyndigende Skrivelse til Vicepræsidenten, hvorved Komitéen vilde være bleven gjort bekjendt med Fratrædelsen og derved forberedt paa Aarsagen til Mødets Tilblivelse, men ved Tilsendelse af en saalydende Indbydelse uden Underskrift:

Som Medlem af Komitéen i Kvindernes Udstilling indbydes herved

Kammerherreinde Oxholm

til et Plenarmøde i Larsens Lokale, St. Annæplads 13. 1 Sal tilhøjre, den 11. Januar 1895, Kl. 6½.

Dagsorden:

Drøftelse af Præsidentspørgsmaalet.

Man kunde gaa ud fra, at jeg ikke var fratraadt, men personlig indbød til Mødet, hvilket Modtagelsen af flere Breve og Telegrammer gav mig Bevis for. Regulativet bestemte jo, at Udstillingskomitéens Møder indkaldtes af Præsidenten. Dernæst indkaldtes Mødet med saa kort Varsel, at udenbys Medlemmer ikke kunde komme til Stede, eller Formændene faa Tid til at drøfte Spørgsmaalet sammen med deres respektive Udvalg for gjennem Mandatbemyndigelse at gjøre deres Stemme gjældende. Præsidentvalg var en Sag, der vedrørte Komitéen hele Landet over.

Ved Mødet, som jeg ikke overværede, nedlagdes tre Protester (se Bilag a, b og c) fra Formændene for Jylland, for Falster og fra den fungerende Formand for Sjælland, støttet af et Medlem, Hofjægermesterinde Hage.

a.

Da jeg den 2den Januar d. A. tilfældig traf Præsidenten for Kvindearbejds-Udstillingen — Kammerherreinde Oxholm — viste hun mig en lige modtaget Skrivelse.

Jeg blev højst forbavset ved af denne at se, at den kjøbenhavnske Hovedkomité deri med 3 Dages Varsel afsætter Præsidenten, med mindre hun gaar ind paa at være Præsident uden Mening og Gavn — blot af Navn. Omendskjønt Hovedkomitéen paa Indbydelserne har sat mit Navn med blandt Hovedkomitéens Medlemmer, er der ikke een, som med et Ord har ladet mig vide, hvad der var i Gære, (jeg antager, at de andre ærede Formænd for Provinserne ere blevne behandlede paa samme Maade), og det trods at jeg fra Hovedkomitéens mest fremragende Deltagere har modtaget den ene mere rosende Skrivelse end den anden for min energiske Hjælp og Interesse for Sagen, og at det — meget mod min Vilje — endog

har været omtalt i Bladene. Nu tror De, at dette er Begyndelsen til en ny Kvindefejde og Umedgorlighed! men nej, det er kun for at gøre den ærede kjøbenhavnske Hovedkomité opmærksom paa, at der er flere end Kammerherreinde Oxholm, der kunne fejle. De vil nu have en ny Præsident — men tro mig! inden en Maaned har denne ogsaa begaaet en Fejl eller flere, og atter skal der vælges en ny — den ene Skandale vil følge efter den anden — og der ser vi saa, hvad Kvinden er — men ikke burde være — et krigersk, ufordrageligt Individ, som ej kan faa Samarbejde i Gang; til Morskab og Latter bliver saa denne gode Sag, som ved en enig og smuk Maade skulde have hjulpet til at belyse Kvindens Værd og hjælpe den arbejdende Kvinde til større Fortjeneste og Paaskonnelse!

Da jeg altsaa i allerhøjeste Grad misbilliger den kjøbenhavnske Hovedkomités Adfærd, tillader jeg mig paa dette Plenarmøde at underrette Dem om, at dersom Kammerherreinde Oxholm — hvem hele den smukke Sag skyldes — bliver nødt til at trække sig tilbage, gaar jeg af som Formand for Jylland og beder Dem vælge en anden i mit Sted. Af mine hjælpende jyske Komitédamer gaar saa vist ogsaa de fleste; der er kun 2, hvis Anskuelser jeg ej kender, da den Sag jo ej har været drøftet imellem os, eftersom vi intet har anet derom. Folk have vist sig meget lidt velvillige til at udstille, og først til allersidst, fordi jeg som Bekendt blev ved med at bede, har man vist sig imødekommende.

Af personlig Interesse har jeg afholdt alle Udgifter, men ender vort Samarbejde nu, ender med det samme en Sag, som jeg har omfattet med den største Interesse. Endnu er der Tid til at sætte Sagen over personlige Uenigheder og med en god Vilje imødekomme hinanden og faa et smukt Resultat. — Sig mig blot: „Hvem er fuldkommen?“

Polly Ahlefeldt Laurvig.

Ulstrup, den 9. 1. 95.

Anm. Hvad der i den originale Skrivelse er meddelt om Budgetudgifterne, er udeladt her.

b. Sundby Færgegaard d. 10. 1. 95.

Da jeg først lige har modtaget Skrivelsen om, at et Plenarmøde afholdes i Morgen, er det mig umuligt at give Møde. Men da jeg antager, at Mødet hovedsagelig er for at afgive sin Stemme, undlader jeg ikke herved at meddele, at min Stemme som Formand for det falsterske Udvalg under alle Betingelser gives vor Præsident, Kammerherreinde Oxholm, da jeg er overbevist om, at ingen Præsident vil kunne udvise større Energi for Kvindeudstillingen.

M. v. Rosen,
Formand for det falsterske Udvalg.

c. Kjøbenhavn d. 11. 1. 1895.

Som fungerende Formand for det sjællandske Udvalg nedlægger jeg Protest imod den ulovlige Skrivelse af 31. f. M. til Præsidenten.

Da det maa antages, at det er saavel i den afgaaede Præsidents som i Hovedkomitéens Interesse at faa denne Sag fuldt opklaret, stiller jeg følgende Forslag.

Der nedsættes et Udvalg paa 5 Medlemmer til at undersøge og bedømme Aarsagen til Meningsforskellen imellem den afgaaede Præsident og de kjøbenhavnske Medlemmer af Hovedkomitéen.

A. Grøn,
fungerende Formand.

Den sjællandske Protest erklærede Skrivelsen til Præsidenten for ulovlig og forlangte en upartisk Undersøgelse af de rejste Klager, for at det kunde opklares, hvor Skylden laa til de Misforstaaelser, der vare opstaaede. Forlangendet forkastedes, imod § 9 i Regulativet, der bestemmer:

„Forslag, indbragt af et Medlem, der ikke vinde Præsidentens Tilslutning, henvises til videre Drøftelse i Hovedkomitéen med Tilkaldelse af Forslagstilleren, før Afstemning kan finde Sted." Ved den Omstændighed, at selve Konflikten befandtes at være blandt Hovedkomitéens Medlemmer, tilfaldt det Plenarforsamlingen at tage Affære til en upartisk Undersøgelse. Skrivelsen af 3die Januar henviser hertil. Som Ordstyrer fungerede et Medlem af det literære Udvalg, der havde været i saa stærkt Oprør, den fungerende Præsidents eget Udvalg. Da det principmæssig ikke havde været passende ved denne Lejlighed at vælge et Medlem af det sjællandske Udvalg til Ordstyrer — hvilket ogsaa uden Tvivl var bleven refuseret — burde det absolut have været rigtigst at vælge en udenforstaaende, f. Ex. en af Indbyderne, til den upartiske Styrer. Dagsordenen bestod alene af Drøftelsen af Præsidentspørgsmaalet. Som klargjørende Dokumenter forelaa:

1. Mandatnedlæggelsen til Udstillingskomitéens Vicepræsident.
2. Skrivelsen af 3die Januar fra den afgaaede Præsident.
3. Skrivelsen af 31te December fra en Kreds af Damer i Hovedkomitéen.

Denne Skrivelse indeholdt tre præciserede, graverende Klagepunkter, paa hvilke Underskriverne begrundede Nødvendigheden af Præsidentens Fjernelse.

En agitatorisk Indblanden af en underordnet Sag — Optagelsen af et nyt Medlem i et Udvalg (det literære) — stod udenfor Dagsordenen og var den uvedkommende. Dens Indbringelse burde Ordstyreren have erklæret for utilstedelig. Alene det ny Medlems Nærværelse som stemmeberettiget til „Drøftelse af Præsidentspørgsmaalet“, samtidig med at hendes Optagelse i Komitéen maatte forklares paa Grund af Listernes Afslutning, var betegnende for „Plenarmødet af 11te Januar“. Aller rigtigst vilde det vistnok have været, om Ordstyreren havde erklæret Mødet for ikke beslutningsdygtigt, fordi det ikke var lovlig sammenkaldt, og fordi Dagsordenen kun lød paa en Drøftelse af Spørgsmaalet; derved havde hun modsat sig den eklatante Tilsidesættelse af Provinskomitéerne (de fraværendes Rettigheder*).

Dette Hastværksmøde, der bevirkede, at det — med Undtagelse af to — kun var de kjøbenhavnske Medlemmer, der afgjorde Sagen, var en Krænkelse af Komitéens nationale Sammensætning, og burde have været forhindret. Af Komitéens 150 Medlemmer var der 42, der altsaa sluttede sig til den Forklaring, der var bleven givet af den kjøbenhavnske Kreds. Afstemningen blev foretagen af de bundne Stemmer fra Fagudvalgene i Hovedstaden, og heraf stemte 31 ikke; 3 Medlemmer af det literære Udvalg protesterede sammen med Jylland, Sjælland og Falster. Frøken Suhr, der var

*) Se Heckschers Haandbog for Dirigenter.

blandt de ikke stemmende, udmeldte sig den paafølgende Dag. Hendes Udtalelse om Tilstandene fortjener Opmærksomhed: „Mødet var uværdigt! det var Energi blandet med Lovløshed."

Vel vare Plenarforsamlinger tidligere blevne afholdte, uden at Repræsentanter fra Provinserne vare til Stede, men derved at den ene Præsident valgtes fra Landet, blev Ligestillingen overholdt. Ved Præsidentvalg vilde Indbyderne ligeledes have været i deres gode Ret til at forlange, at deres Stemmer bleve medregnede. Kun vedrørende Udstillingens Ordning formentes det ikke at være retfærdigt at indrømme dem Stemmeret, da de ingen Del toge i Arbejdet — Udstillingens Plan og Program havde de været medbestemmende om. Referatet, der blev givet mig af Mødet med Beskrivelse af, hvorledes de forskjellige Klager bleve anvendte til Angreb, foranledigede, at disse tilbagevistes i følgende Skrivelse af 12te Januar:

Til Hovedkomitéen for Kvindernes Udstilling!

Da der i den mig af forskjellige af Komitéens Medlemmer tilstillede, den 31. f. M. daterede, Skrivelse findes særlig fremhævet tre Anker mod mig, ønsker jeg, at nedenstaaende maa blive opbevaret blandt Udstillingens Dokumenter i dens Arkiv:

Med Hensyn til den første Anke, at jeg skulde have indført i Protokollen en Paragraf, som ikke var vedtaget, henviser jeg til vedlagte Erklæring*) fra Sekretæren, Fru Axelline Lund, hvori hun attesterer, at den § 3 — hvortil der sigtes, baade er diskuteret og vedtaget i den Form, hvori den er nedskreven i Protokollen og senere aftrykt i Reglementet.

---

*) Se S. 110.

Naar der dernæst ankes over, at jeg skal have udtalt, at Præsidentens Ord intet gjaldt, men kun hendes Underskrift, saa er det en Selvfølge, at jeg ikke paa nogen Maade har villet antyde, at jeg vilde gaa fra mit Ord eller mine Lofter. — Derimod mener jeg ubetinget, at det bor slaaes fast ved Nedskrivning i Protokollen eller paa lignende Maade, hvad der vedtages, eller hvad jeg samtykker i, og at det vilde føre til den største Usikkerhed og medføre væsentlige Ulemper om man kunde paaberaabe sig som afgjorende Ytringer, der mulig ere faldne under en maaske længere Diskusion og nu udrives af deres Sammenhæng. Dette vil baade gjore al mundtlig Forhandling besværlig og betænkelig og fjerne al Sikkerhed i Forretningernes Gang og Orden.

Hvad endelig angaar Anken under Nr. 3, onsker jeg at give følgende Oplysning:

Jeg modtog paa Landet fra et Udvalg en Begjæring om et Pengebeløb. Denne Begjæring havde efter min Mening en urigtig Adresse, og jeg læste de to Underskrifter, der syntes mig skrevne med samme Haandskrift, som om den ene Dame havde underskrevet paa den andens (Formandens) Vegne, altsaa som om der stod: „for $\frac{A}{B}$“. Dette forekom mig ikke at være forretningsmæssigt, og jeg skrev derfor tilbage og fremsatte denne Indvending, der altsaa var rent forretningsmæssig og ingenlunde begrundet i noget saadant, som at jeg skulde mistænke nogen for at have efterskrevet Formandens Navn. Af Finansudvalgets Formand blev jeg derfor oplyst om, at den paagjældende selv havde skrevet sit Navn, at jeg altsaa havde læst galt, og jeg gjorde derefter straks en skriftlig Undskyldning og beklagede min Fejltagelse.

Dermed har jeg rigtignok betragtet denne Sag som afsluttet, og det er med stor Forundring, at jeg nu ser anfort som en Hovedanke mod mig, hvad der kun har været en Fejltagelse eller Fejllæsning fra min Side.

p. t. Kjøbenhavn, d. 12. 1. 1895.

Sophie Oxholm.

Erklæring.

Efter min Overbevisning ere de omhandlede Paragrafer 3 og 11 bragt frem til Diskussion i Hovedkomitémødet af 20. Oktober, og i den af Præsidenten og mig nedskrevne Form efter Referatetført til Protokols.

Originalen blev sendt til Trykning (hos Frk. Lazarus) og Kladden desværre af mig tilintetgjort ved min Fratrædelse.

Kjøbenhavn, den 8. 1. 1895.

Axelline Lund.

Mit Interview med „Dannebrog"s Reporter tilbageviste de forskjellige Blades Referater. At jeg ikke fremkom med nogen Redegjørelse før Mødet, laa i, at Bedømmelsen af December-Skrivelsens Ordlyd tilkom Plenarforsamlingen.

Det maa regnes til et Særkjende for Maaden, hvorpaa Underskriverne støttede deres Klager, at Formanden for Finansudvalget rejste en graverende Bebrejdelse imod mig, tagen fra Korrespondance om Sagen, som i den Anledning her aftrykkes, skjønt hun, som tidligere nævnt, personlig havde forklaret Misforstaaelsen, der ligeledes var bleven indrømmet fra min Side. Heller ikke forlangte Gehejmeraadinde Buch paa Mødet Ordet for en klargjørende Bemærkning. Selve Skrivelsen af 31te December bortforklarede denne Anke ved følgende: „Forretningerne ere gaaede støt og ordentligt, nogle enkelte Fejl og Ubehændigheder fraregnede, hvilke ere ganske uvæsentlige, og som altid ville komme, naar Mennesker, uvante med Forretningsorden, skulle staa for Styret." Dybere Betydning var der ikke fra min Side lagt i denne Episode.

Rosenfeldt, den 20. 12. 94.

Kjære Gehejmeraadinde!

De har vist overset Uregelmæssigheden af vedlagte 2 Andragender, ellers havde De sikkert ikke anvist dem.

— — — — —

Som De vil se, ere de stilede til Forretningsudvalget og underskrevne af Fru Gauguin, som intet har med Udstillings-udvalgene at gjøre, hun er Sekretærens Assistent. Generalinde Holten har ikke engang selv undertegnet sit.

En saa stor Mangel paa Forretningsforstaaelse gjør mig meget betænkelig.

— — — — —

Man kan mærke, at Damerne ere vante til at overlade alle Forretnings- og Pengesager til Herrerne. Derfor maa der udvises stor Forsigtighed og Nøjagtighed.

— — — — —

Sophie Oxholm.

22. 12. 94.

Kjære Kammerherreinde.

Deres Brev modtog jeg igaar, og den Tilrettevisning, De deri giver mig, erklærer jeg at have ærlig fortjent. Det var naturligvis en Fejltagelse, saavel af den, der skrev Anvisningen, som af mig, der underskrev den, uden at lægge Mærke til, at der stod „Forretningsudvalget" istedetfor „Finansudvalget". Forretningsudvalget har intet med den Sag at gjøre. At Generalinde Holten ikke selv havde underskrevet, er en Fejltagelse af Kammerherreinden, da hendes Underskrift var der.

— — — — —

Bertha Buch.

NB. I et Brev af 27. s. M. takker jeg for at være bleven gjort opmærksom paa Fejltagelsen.

Da Udstillingens Garanter ikke havde været indbudte til Plenarmødet (ved hvilket det dog havde været rigtigst ikke at forbigaa deres Repræsentanter), syntes det at være høfligst personlig at meddele min Fraværelse til den Kreds, hvis imødekommende Støtte var Skyld i Udstillingens sikre Stilling. Cirkulærets Ordlyd var approberet af mig i Forening med Grev Raben og Etatsraad Smidt, da der den 12te Januar bemærkedes Offentliggjørelsen af December-Skrivelsen i „Natt.-Tid.". En Gjentagelse af Grunden til Præsidentskiftet var derved overflødig, idet Herrerne lovede ved given Forespørgsel at meddele de nærmere Omstændigheder. Min Forbliven i Komitéen sammen med de sjællandske Damer førte samtidig Beviset for, at ingen Forandring i Formaalet vilde finde Sted.

At det sjællandske Udvalg, ligesaa vel som ethvert andet Udvalg, ifølge Regulativets § 2 efter det forefaldne kunde have forlangt en ny Plenarforsamling indkaldt, er indlysende. Med fuld Berettigelse bebrejdede man mig, at jeg ikke personlig indkaldte det af mig bebudede Møde og forelagde Forsamlingen min Redegjørelse af Sagen. Præsidentskiftet foregik saa hurtigt, at Medlemmerne følte sig fortumlede overfor Situationen uden tilstrækkelig Ro og Klarhed til forstaaende at gribe ind. Endogsaa kjøbenhavnske Medlemmer misbilligede Forbigaaelsen af en Udæskning af deres Meninger, førend Skrivelsen afsendtes til mig.

Den indlysende Grund hertil, og til at ingen ny Plenarforsamling indvarsledes, var den Tone og

den Aand, der brød ud i lys Lue paa Plenarforsamlingen 11te Januar, og dog var vort Emblem en Rose! Maalet — Kvindens Udviklingsstandpunkt!

„Politiken", der kalder sig Organet for den højeste Oplysning, sammenlignede Forholdene med en „Paladsrevolution". Denne Definition, der ikke har været modsagt, turde være Gradmaaleren for Kvindens Forstaaelse af Lovgivningsmagten; som bekjendt finder disse Følelsesudbrud hyppigst Sted paa de Breddegrader, der beskinnes af Solens opgaaende Morgenstraaler.

Lovene vare sprængte, Protokolbestemmelser omstyrtede, Præsidentposten vakant! Forventningerne om, at den med Stolthed vilde blive grebet og besat, vare ikke stilede lavt, men noget var der i de opgaaende Straaler, der ikke maa have virket tiltalende. Til sidst nødsagedes den ældste af Revolutionens Damer til at iføre sig Præsidentværdigheden, idet hun samtidig erkjendte i sit i den Anledning udstedte Cirkulære at være udnævnt af Hovedkomitéen; der valgtes ikke mere en Præsident for Udstillingskomitéen.

Praktisk set overvandtes de Vanskeligheder, som min Fraværelse forvoldte i Forretningsgangen, ved at den ansvarlige ledende nu daglig var nærværende, men Komitéens nationale Forfatning brødes ved begge Præsidenters Repræsentation af Kjøbenhavn. Som tidligere angivet var dette ikke den Grund, paa hvilken Udstillingstanken rejste sig.

Som Formand for Sjælland stemte jeg ikke, da Meddelelsen blev mig tilsendt, da jeg ikke kunde

give denne Ordning min Tilslutning. Forespørgslen, stilet paa en saadan Maade, maatte ogsaa kun betragtes som en Formsag, da intet Møde eller nogen Forhandling var forbunden dermed.

Rosenfeldt, den 2. 2. 95.

Jeg beklager ikke at kunne give Geheimeraadinde Buch min Stemme som Præsident for Kvindernes Udstilling, da Landet derved mister sin Repræsentant i Præsidiet.

Mit Svar er derfor — stemmer ikke.

Sophie Oxholm
Formand for det sjællandske Udvalg.

Overfor de forskjellige Tildragelser og Irregulariteter forholdt jeg mig tavs; kun da Unøjagtighederne kom mig direkte for Øje, berigtigedes de som Nødværge.

Berigtigelserne.

Den første Berigtigelse foranledigede nogle Linier, som den fungerende Præsident, Fru Gad, følte Trang til at sende mig, og som skulde være en Tak „for den personlige Elskværdighed, De altid viste mig, medens vi virkede i Fællesskab. Naar jeg ikke i denne beklagelige Strid kunde staa ved Deres Side, saaledes som det var rimeligt at gøre det som Vicepræsident, saa laa det alene i, at jeg uheldigvis ogsaa er Formand for det Udvalg, hvor Deres Villie, som De ved, greb allermest ind, og hvor jeg har maattet gaa i Brechen for Flertallets saa bestemt udtalte Mening. De erindrer maaske, at jeg altid har udtalt, at Fru Meyer-Affæren vilde blive skæbnesvanger."

Disse Linier vare noget umotiverede ved den Omstændighed, at jeg kun i Efteraaret, i Anledning af Udstillingens Arbejde, havde Lejlighed til at gjøre Fru Gads Bekjendtskab. Der forelaa absolut ingen personlige Anliggender imellem os.

Den kraftigste Maade, paa hvilken min „absolute Villie“ kunde brydes, vilde sikkert have været at anvende Lovene imod mig, thi det behøver næppe at gjentages, at Præsidenten i Lighed med Formanden for Literaturudvalget, kun raadede over een Stemme.

Men disse Linier gav Anledning til i mit Svar at henvise til det Faktum, at Literaturudvalgets Svar aldrig var bleven mig tilsendt, samt hvilken pinlig Opdagelse det havde været for mig at finde Vicepræsidentens Navn under et Dokument af fornærmende Natur, da Vicepræsidenten var solidarisk med Præsidenten.

Som ovenfor nævnt var et Hovedkomitémøde bebudet til d. 3die Januar, hvor den endelige Ordning af Optagelse af Formanden for Fremskridtsforeningen i Komitéen havde været sat paa Dagsordenen, hvilken Sag derved i Realiteten var bleven afsluttet nogle Dage tidligere, end det fandt Sted.

Anden Berigtigelse.

Som Følge af en ukorrekt officiel Meddelelse i Udstillingstidendens første Nummer fandt efterfølgende Brevudvexling Sted.

Rosenfeldt, den 22. 1. 95.

Til
den fungerende Præsident
Fru Emma Gad!

Jeg har i Dag gjennem Bureauet faaet tilsendt det 1ste Nr. af Udstillingstidende, hvori findes givet et Referat af min Mandatnedlæggelse, som er ukorrekt.

Jeg ser mig derfor nødsaget til at anmode Dem om at lade dette korrigere.

Min Mandatnedlæggelse skyldes alene Ordlyden af Skrivelsen af 31te December f. A., som var af ærekrænkende Natur.

Mit Svar, hvori jeg imødegaar Beskyldningerne imod mig, bedes meddelt Udstillingskomitéen.

Med Højagtelse
forbindtligst
Sophie Oxholm.

Januar 25. 95.

Fru Kammerherreinde Oxholm!

I Henhold til Deres ærede Skrivelse af 22de ds., skal man behageligst meddele Dem, at den 3die modtog Kontoret en Skrivelse, hvori Fru Kammerherreinden meddelte, at Damerne vare uberettigede til at stille Præsidenten det Alternativ, som var opstillet i Skrivelsen af 31te December f. A.

Den 6te modtog jeg som Vicepræsident Meddelelse om Præsidentens Mandatnedlæggelse uden Motivering, hvori Præsidenten bad mig sammenkalde et Plenarmøde, som afholdtes den 11te ds., hvor Hovedkomitéen fik et Tillidsvotum paa 42 Stemmer mod 5 Stemmer.

Den 13de ds. modtog Kontoret en ny Skrivelse, hvori Kammerherreinden imødegaar de 3 Klagepunkter. Denne Svarskrivelse oplæstes i et Hovedkomitémøde den 17de Januar og blev efter Fru Kammerherreindens Ønske henlagt i Arkivet. Ved at gennemlæse ovennævnte Data, vil Fru Kammerherreinden se, at Udstillingstidende er i Overensstemmelse med Sandheden. Maatte der fremtidigt blive noget i Udstillingstidende, som Fru Kammerherreinden ønsker bemærket, bedes De henvende Dem direkte til Redaktøren for „Kvinden og Samfundet", Frøken Anne Bruun.

Med Højagtelse forbindtligst
Emma Gad
fungerende Præsident.

Plenarforsamling.

I Anledning af, at Præsidenten, Fru Kammerherreinde Oxholm, har nedlagt sit Mandat, afholdtes den 11. Januar et stærkt besøgt Plenarmøde i Larsens Lokale; Mødet aabnedes af Vicepræsidenten, Fru Emma Gad, og ledes af Frøken Elisabeth Grundtvig.

Den kjøbenhavnske Hovedkomités Ordførende, Fru Generalinde Harboe, fremlagde en Redegørelse for Sagens Gang og Stilling i Øjeblikket og meddelte, at man havde set sig nødsaget til at sende den nu afgaaede Præsident en Skrivelse, hvori man anmodede hende om at repræsentere Udstillingen udadtil, aabne den o. s. v., men overlade det egentlige Arbejde til Forretningsudvalget, som bestaar af de 3 Damer: Frøken Augusta Fenger, Frøken Johanne Frimodt og Frøken Sofie Holten.

Præsidenten havde besvaret Skrivelsen med at nedlægge sit Mandat, og man ønskede nu at høre Plenarforsamlingens Mening, om denne billigede, hvad der var sket, eller ej. Efter en livlig Diskusion besvarede Plenarforsamlingen dette ved — med et langt overvejende Flertal — at vedtage en Resolution, hvori udtaltes, at Plenarforsamlingen havde fuld Tillid til Forretningsudvalget og Hovedkomitéen, og overlod Valget af en ny Præsident til denne.

NB. Inkonsekvensen — Begyndelsen — at være Udtryk for den kjøbenhavnske Hovedkomité, og Slutningen — Tillid til Hovedkomitéen — By og Land — naar Provinsformændene nedlagde Protest, derimellem Formanden for Sjælland.

Forretningsudvalgets Tilblivelse d. 9de November ifølge en Hovedkomitébeslutning og Skrivelsen af 31te December stod begribeligvis ikke i Forbindelse med hinanden.

At foretage en personlig Berigtigelse, efter at den fungerende Præsident var bleven gjort bekjendt

med Unøjagtigheden, forekom mig ikke at være den rigtige Maade at gaa frem paa, eller den Basis, paa hvilken officielle Meddelelser burde hvile. Da jeg ikke den Gang ønskede at benytte den Ret, min Stilling som Medlem af Hovedkomitéen gav mig, til at forelægge Sagen for dens samtlige Medlemmer, berigtiger jeg herved det „officielle" Referat, da det udgaves i Udstillingens Navn, idet jeg samtidig paaviser, hvorledes Benævnelsen „Hovedkomité" stadig benyttes, endskjønt disse Resolutioner kun vare et Udtryk af den kjøbenhavnske Kreds eller alene Bureauets.

Det sjællandske Udvalgs Tilbagetræden.

Den vedblivende benyttede Fremgangsmaade i Forbindelse med Forandring af Lokale uden indhentet Approbation fra de i Udstillingen interesserede — Udstillingskomitéen og Garanterne — var afgjørende for min Udtræden af Komitéen. De i December-Skrivelsen overfor mig paatagne Pligter vare herved tilsidesatte; jeg kunde derfor ikke ved min Nærværelse i Komitéen give en Planforandring, jeg intet havde haft at gjøre med, min Tilslutning. Statstilskudet og Garantien hvilede paa Programmet, vedtaget i Plenarmødet d. 11te Februar 1894, og hvis Udførelse var stadfæstet i de følgende Møder af 21de Juni og 20de September s. A.

Da det viste sig, at ingen af de sjællandske Damer ønskede at overtage Formandspladsen, besluttedes i et Møde Udvalgets Opløsning, hvilket nu

kunde foretages uden at skade Udstillernes Interesser. Dette Skridt meddeltes Præsidenten i en Skrivelse d. 1ste Maj.

Rosenfeldt, den 1. 5. 1895.

Fru Gehejmeraadinde Buch,
Præsident.

Da Indsamlingen af Arbejder til Udstillingen nu er sluttet og derved den Sag sikret, som jeg med saa stor Interesse og Tiltro til Kvindens Arbejde har sogt rejst og fremmet, anser jeg Tiden for belejlig til, at jeg kunde trække mig tilbage fra Formandsposten for det sjællandske Udvalg, som jeg herved tillader mig at meddele Dem.

Efter forgjæves Forsog paa at formaa Fru Gron, Hofjægermesterinde Howden-Rønnenkamp, Hofjægermesterinde Hage, Baronesse Lerche, Fru Nielsen og Fru Holten til at overtage Formandsposten, maa jeg samtidig meget beklage at maatte meddele det sjællandske Udvalgs Opløsning, idet alle Damerne samtidig ønske at udtræde af Komitéen.

Det er en Selvfølge, at enhver i sin Kreds vedblivende vil følge Udstillingen med Interesse og støtte Udstillerne, foruden at være knyttet til Udstillingen som Garanter.

Med Højagtelse
Sophie Oxholm.

Ved vor Tilbagetræden gaves der Plads for ny Medlemmer, der bedre kunde gjøre Fyldest under Udstillingens Repræsentation, men der konstitueredes ingen ny sjællandsk Komité.

Belært af Erfaring sendtes Meddelelsen om Udvalgets Opløsning til de stedlige Blade, Ritzaus Bureau og Udstillingstidende. I dette sidste meddeltes der ikke Komitéen noget fra officiel Side om Provinsens manglende Repræsentation paa Grund af

det sjællandske Udvalgs Tilbagetræden, eller om hvilke Forholdsregler, der vare trufne til Erstatning. Udstillingskomitéen var dog her medansvarlig overfor de sjællandske Udstillere og Garanter. Heller ikke efter Udstillingens Ophør valgtes der en sjællandsk Kreds til at være medbestemmende om Anvendelsen af Overskudet. Baade direkte og indirekte forhørtes der om, hvori denne usømmelige Mangel kunde ligge, da Sjælland havde bidraget til Udstillingen, men — Komitéen er endnu Sjælland et Svar skyldig.

Plenarforsamlingen d. 12te Juni.

Foranlediget ved, at dette Møde var den første Plenarforsamling siden 11te Januar, anmodede jeg om Oplæsning af min Skrivelse af 12te s. M., hvori de imod mig rejste Anker bleve imødegaaede.

Rosenfeldt, d. 10. 8. 1895.

Efter modtagen Beretning fra flere Damer, som have været tilstede ved Plenarmødet af 11. Januar, hvor de Anker imod mig stærkt fremhævedes, som forefandtes i en mig tilstillet Skrivelse af 31. December f. A. fra 11 Damer i Hovedkomitéen, fandt jeg Foranledning til den 12. Januar at sende Hovedkomitéen en Tilbagevisning af disse særdeles ærekrænkende Anker.

I en Skrivelse af 23. Januar fra den daværende fungerende Præsident, Fru Gad, erfarede jeg, at min Tilbagevisning kun var oplæst i et Hovedkomitémøde og derefter henlagt i Arkivet.

Jeg finder igjen Anledning til at anmode Præsidenten om paa forestaaende Plenarmøde, det første, der afholdes efter 11. Januar, at lade min Tilbagevisning oplæse, for at den Forsamling, som blev bekjendt med Anklagen, tillige kan gjøre sig bekjendt med Tilbagevisningen.

Ved Gjennemlæsning af samme bemærker jeg en Fejlskrift: i Stedet for „Næstformand" skulde der staa „Formand". Jeg tillader mig derfor at vedlægge et rettet Exemplar.

Med udmærket Højagtelse
Sophie Oxholm.

Til Præsidenten for Kvindernes Udstilling.

Dr. Tvergade 40, 14. Juni 95.

Deres Naade.

Paa Præsidentens Vegne tillader jeg mig herved at meddele Dem, at Fru Kammerherreindens Skrivelse af 12te Jan. 95 ifølge Deres i en ny Skrivelse af 10de Juni udtalte Ønske, er bleven forelæst paa et den 12te ds. afholdt Plenarmøde og derefter paa ny henlagt i Arkivet.

Emma Gad
Vicepræsident.

Til Fru Kammerherreinde Oxholm.

Fem Maaneder vare nu forløbne, uden at denne Skrivelse var bragt til Udstillingskomitéens Kundskab. Som det vil bemærkes i den fungerende Præsidents oplysende Svar om Skrivelsens Skjæbne, var den bleven henlagt i Arkivet (se Skrivelsen Jan. 25.) Angrebet foregik paa et Plenarmøde, og allerede den følgende Dag var Bureauet i Besiddelse af Tilbagevisningen. Dette burde have medført, at Ordstyreren, der antagelsesvis maatte være medansvarlig for Protokolføringen, efter en saa bevæget Aften strax maatte være bleven sat i Kundskab om Skrivelsens Indhold. At forelægge

den for den Kreds, i hvilken Stormen havde raset, turde man tiltro Ordstyrerens almindelige Retsind at ville forlange, foruden at det tilkom Plenarforsamlingen at kjende dens Indhold, for at den kunde danne sig en virkelig Mening om Spørgsmaalet. Jeg antager ikke, at Frøken Grundtvig, der fungerede som Ordstyrer d. 11te Januar, har vidst noget om Skrivelsens Ankomst, og da denne nu efter mit Forlangende blev oplæst for Plenarforsamlingen 5 Maaneder senere, foretoges dette for lukkede Døre. Angrebet var offentligt paa det eneste offentlige Plenarmøde under hele Udstillingen, men Forsvaret forsvandt igjen under Laas og Lukke og kom ikke offentlig frem. Saavel d. 12te Juni som d. 11te Januar laa det i Ordstyrerens Hænder at varetage de fraværendes Rettigheder. Faktisk forelaa her en Tilbageholdelse af et Aktstykke fra den dømmende Myndighed, Plenarforsamlingens, Kjendskab. Denne burde nødvendigvis have forlangt en Klargjørelse af Sagen, og saa vidt jeg har forstaaet, satte den Oplæsningen af Redegjørelsen igjennem, hvilket ikke engang ønskedes af den kjøbenhavnske Kreds af Hovedkomitéen. Men den egentlige Grund til disse Pligtforsømmelser bør henregnes til den manglende Forstaaelse af selve Sagen og Uvanthed til at arbejde med et saa stort Apparat som en Komité fra Land og By.

Organisationen af Komitéen foretoges alene med Ordningen af en Udstilling for Øje, hvis Bestemmelse var at afgive et fyldigt Billede af dansk og nordisk Arbejde. Der toges ingen For-

holdsregler for at sikre Provinsernes Ligestillen, da Ordningen af Udstillingen — efter Planens Approbation — foretoges af de stedlige Fagudvalg, der ikke alene repræsenterede kjøbenhavnsk Arbejde. Det maatte blive en Selvfølge for Udstillingen stadig at sikre sig den samlede Komités Samtykke til Opnaaelsen af sit Maal. Efterhaanden udviklede Komitéen sig til at blive en Art Rigsdag, hvortil som Betingelse for Samarbejde hørte en tilsvarende Forretningsorden og parlamentarisk, behersket Form; denne laa udenfor Flertallets Rækkevidde, hvilket jo væsenligt havde beskæftiget sig med filantropiske Basarer, Fester og lignende. Naar Indvielsen af den parlamentariske Form skulde forbindes med voldsomt Sprog og forudgaaende Agitationer, da blev Medlemmerne helt borte fra Møderne. Men denne passive Stilling var uforenelig med Formaalets Opnaaelse, da Udstillingskomitéen virkede ud fra en lovmæssig Forhandlings Basis, der krævede Afstemninger og en ligeberettiget Hævdelse af Byens og Landets Meninger.

At der ved Regulativets Vedtagelse blev foreslaaet, at Komitéens Indbydere passende vilde kunne danne en Voldgifts- eller Appelsret i Tilfælde af Tvistspørgsmaal, har man mindet mig om. En sidste Instans manglede absolut. I fremtidige Kvindekomitéer bør det anbefales at oprette en saadan. Foruden at afgive Retssikkerhed blandt Medlemmerne, vilde det tillige være mere i Samklang med Kvindens Værdighed at foretage en Undersøgelse med dertil hørende Debat i en snæver

Kreds. At Kvinder ikke skulde have Lov til at divergere om givne Spørgsmaal, vilde være at underkjende deres Ret til at tænke selvstændig; tvertimod vilde Indøvelse af den beherskede Diskussion være den bedste Maade, hvorpaa den personlige overfladiske Disput kunde højnes. Den vilde tillige virke gavnlig til Forstaaelse af Nødvendigheden af at staa til Ansvar for sine Udtalelser, der bør begrundes dybere end med et rygtevis „det siger alle“. Lidt Jura vil ikke være af Vejen blandt kvindelige Studier.

Udstillingens Udførelse.

I.

Den udtalte Frygt, at Præsidentskiftet vilde medføre en Forandring i Udstillingens Karakter, viste sig altsaa at være velbeføjet.

Der vil derfor være Anledning til — som Garant — at undersøge, med hvilken Ret de forskjellige Afvigelser ere foretagne, for at komme til Klarhed over Kvindens Standpunkt m. H. t. Forstaaelsen og Betydningen af Ansvarlighed for betroede Midlers Styrelse.

Der vil hurtigst opnaas Resultat ved Gjennemsyn af følgende Tabel. Sammenligningerne hvile paa Grundlag af Programmet og Garantien til dettes Udførelse:

1. Udstillingens Program vedtaget i
2. Plenarforsamlingen 11te Februar 1894.
3. Oprindeligt Andragende godkjendt.

Statstilskudet til denne Plans Udførelse bevilget paa Finansloven (Forligets Finanslov) 1894 d. 1ste April.

Fastholdelse af Udstillingens historiske Udgangspunkt ved den billedlige Kunstvævning til Hds. kgl. Højhed Kronprinsessens Sølvbryllup. Gavebrevet i Form af en Haandfæstning med vedhængende Indsegl.

Garantiindsamling besluttet efter Antagelsen af Charlottenborgs Udstillingslokaler i Plenarforsamling d. 21de Juni 1894.

Garantien sluttet og Navnelisten paa Garanterne forelagt Plenarforsamlingen d. 20de September.

Vedtagelse af Udstillingens Regulativ i den afsluttende Plenarforsamling d. 27de September.

Udstillingens Dronning Margrethe-Segl vedtaget med Stadfæstelse af Mindeemblemet, Valdemarsrosen, i Hovedkomitémøde d. 29de November.

Kantaten af Fru Blicher-Clausen approberet.

Omvæltningens Grund.

Skrivelsen af 31te December 1894.

Sekretærens Skrivelse om Nægtelsen af at give Møde d. 3die Januar.

Plenarforsamlingen d. 11te Januar 1895.

Forandring af Lokale fra Charlottenborgs Udstillingsbygning til Industriforeningens Fest- og Foredragssal med Annexer.

14de Februar 1895.

Udstedelsen af et Manifest for at udtrykke det Motiv, der bunder dybere: idet Udstillingens Maal, at støtte det kvindelige Arbejdes Udvikling og Fremskridt, ingen Sinde kunde fremmes smukkere end ved at lade Foretagendet udgaa fra selve Industriforeningen, Kjærnepunktet for den danske Opfindsomhed og Flid. Modstand fra Kunstudvalget mod Definitionen og mod Lokalets

Valg, der nødvendiggjorde Leje af den fri Udstillings Bygning som Annex.

I fuldfærdig Stand iførte Udstillingen sig et Surrogat-Emblem, „Løvetanden“, dens Farve blandet med Violens,

og med fuld Ret, da Udstillingens Plan var kuldkastet. Formaalet, der sympatetisk havde samlet alle Samfundsklasser om sin Fane og stillet berettigede Krav til Statens Støtte, var ikke at samle en enkelt Side af Kvindens Arbejde, men at give en Fremstilling af Kvindens kulturhistoriske Udvikling, der vilde have anskueliggjort den forandrede Erhvervsmaade. Dette praktiske Program maatte vige for Restaurationens „varme Ret“, da det ikke kan skjules, at den vigtige Husholdningsafdeling, der formente ikke at kunne virke fyldestgjørende i Charlottenborg, kun magtede at gjennemføre denne ene Side af sit Program, ledsaget af et Par smaa temporære Udstillinger af Syltetøjer og Kager.

I Manifestet af 14de Februar blev der endvidere sagt, at „man i Tide indsaa, at Budgettet ikke kunde bære de Udgifter, der vare forbundne med Installationen i Charlottenborg“, men hverken Plenarforsamlingen eller Garanterne forelagdes nogen ny Kalkule til Overvejelse — ja ikke engang, som tidligere anført, alle Hovedkomitéens Medlemmer. Det saa derfor højst besynderligt ud ved Udstillingens Aabning at læse i „Berlingske Tidende“

en Opsats, hvor Udgifterne til Installationen vare angivne til Kr. 10,000, af hvilken Sum Literaturudvalget havde ladet sig nøje med Kr. 150. Der forklaredes, at dette Besparelsessystem var foretaget af Hensyn til Staten og Garanterne. Samtidig beklagede Provinsbladenes Korrespondenter — af oprigtigt Hjerte — Komitéens smalle Pengepung, der nødsagede den til at vælge smaa, ufuldkomne Lokaler, hvor Gjenstand var pakket paa Gjenstand. Ligeledes kritiserede Industriforeningens Tidsskrift af 12te Juli Valget af disse Lokaler. Overfor disse misvisende Forklaringer, greb „en Garant" Pennen til Oplysning af de sande Forhold, at over Kr. 50,000 vare stillede til Raadighed for Udstillingens værdige Fremstilling af nordiske Kvinders Arbejdsstandpunkt. Den opgaaende Sol over Indgangsdøren bør betragtes som en astronomisk Fejltagelse med Hensyn til Vestens Forbillede. Solen staar ikke op i Vest, og i Vesten, »The Land of the Setting Sun«, hvor Solens Arbejdsdag sluttes, skete Opdagelsen af Kvinden som en vigtig Faktor i Samfundet; Kvinden havde vist, hvad hun kunde, ikke hvad hun vilde.

I over 6000 Aar havde de opgaaende Straaler intet kunnet udrette — uforanderlig tilsløret er den Dag i Dag Østens Kvindes Aand saavel som hendes Aasyn.

Vagtsomme overfor hinanden passede Østens to Tigere paa de korte, flygtige Morgenstraaler; men Nordens Kvinder fra de forskjelligste Samfundsklasser, der for første Gang tog hverandre i

Haanden til Forstaaelse, fortjente en ædlere, mere kvindelig Symbolisering, der var i Samklang med Udstillingens Udgangspunkt, dens Segl og smukke Kantate. Det burde have staaet klart for enhver, at man hverken befandt sig i Øst eller i Vest, men at Nordens høje Lys beskinnede Kvindernes Rige og afgav sine Straaler til Klargjørelse af Værket: den første Kvindeudstilling i Europa, hvor Grønland, Island, Sverrig og Norge hver bragte sin Straale ned til Danmark.

Da Komitéen ikke ugyldiggjorde Udstillingens Segl, men anvendte det paa alle Love, Regulativer og Bestemmelser for Udstillere, forblev Valdemarsrosen Udstillingens lovlige Emblem. Indbydelsen til Aabningshøjtideligheden saavel som Skrivelsen ved Garantibevisernes Tilbagesendelse var stemplet med Seglet.

Indtil 1ste Maj meddeltes intet Forslag til den sjællandske Komité om Valg af en anden Blomst, øjensynligt heller ikke til Redaktørerne af Festskriftet, da den officielle Udstillingstidende, som Svar paa en Forespørgsel desangaaende, Dagen før Udstillingen gav følgende til bedste: „Den vilde Rose var vel nærmest en „Vordingborgrose“; Løvetanden har den Egenskab, at ingen af dens enkelte smaa Blomster gør Fordring paa noget for sig, men at de alle i skøn Samdrægtighed enes om et smukt, samlet Hele, der tillige er af ikke ringe dekorativ Virkning“. Løvetandens skjønne Samdrægtighed syntes i foreliggende Tilfælde at være opnaaet ved aldeles ikke at indhente Med-

lemmernes Mening. Følgende Epiſode fra min perſonlige Erfaring vil viſe, hvorledes Løvetandens ſmaa Blomſter ikke betragtes ſom fordringsløſe med Henſyn til Landbrugets Trivſel, og hvor ringe man der ſkatter den dekorative Virkning, deres Forening frembringer, naar den forbindes med Skadelighed.

„Amerikansk Landbrug".

I den nys udkomne officielle Beretning om Danmarks Deltagelse i Columbia-Udstillingen, der vækker velfortjent Opmærksomhed, vil man lægge Mærke til, hvorledes Komitéen og dens Generalkommissær har forstaaet at vurdere dette Kæmpeværk som et Tidens Kulturbillede, hvilket hæver dets Betydning for Udviklingen og viser en dybere, forædlende Opfattelse af en Udstillings Formaal. Det vil erindres, at Columbia-Udstillingen dediceredes „Humaniteten". Et Afsnit i denne Beretning, helliget Landbruget, vandt Landhusholdningsselskabets Bifald, og det lod det aftrykke i flere Hundrede Exemplarer til Uddeling her i Landet; derved vistes, at i Chicago vare Landets Interesser heller ikke blevne tilsidesatte.

Følgende Forsøg paa at efterligne amerikansk Landbrug vil derfor falde naturligt sammen med mit Standpunkt som Landbokvinde.

Da jeg i 1888 besøgte Amerika, bedaaredes jeg af de store, parklignende Græsplæner, der vedligeholdtes paa en nem og praktisk Maade. Denne bestod i at høste Hø paa Plænerne om Forsommeren, for derefter med Slaamaskiner at holde Græsset jævnt og tæt afklippet Sommeren igjennem. Ved min Hjemkomst ordnedes Have og Park efter dette Mønster. Det første Aar bragte et stærkt og frugtbart Udbytte. Sommeren derefter begyndte med Tørke og Blæst, hvilket bevirkede, at Høsten mislykkedes, men til Gjengjæld blomstrede paa de nærliggende Plæner og Marker et rigt Flor af Løvetand, dekorative Blomster, der vilde have frydet en Kunstnerindes Øje. De danske Mænd saa imidlertid anderledes paa dette Syn; de rejste sig, forfærdede over Resultatet; alvorlige Ord faldt om denne ødelæggende Drift for dansk Landbrug, og jeg maatte, som Nødværge, med Gartnerens Bistand samle en Hær af Koner og Børn til Udryddelse af Ukrudtet. Børnene og deres Forældre tiltaltes af Arbejdet, Skolemulkterne regnede ned, saa at heller ikke Skolelæreren undlod at hæve sin Stemme, med Bøn om det ikke var muligt at indføre Organisation i Løvetandsarméen, hvilket nemt lod sig ordne med to smaa Regimenter. Forlig opnaaedes med Landmændene paa den Maade, at Græsset benyttedes til Grøntfoder, og saaledes standsedes Løvetanden i sin Vært, forinden de smaa Blomsters Enighed sprængtes, og de lette Fnugs ødelæggende Virkning strakte sig videre, befordret af Blæsten. Skjøn Samdrægtighed var

atter tilvejebragt, men rigtignok ikke paa den Maade, der blev beskreven i Udstillingstidenden.

Alene Løvetandens dekorative Virkning bliver tilbage at paaskjønne. Fik den levende Blomst Lov til at gribe om sig, medførte det Tilintetgjørelse af alle de Blomster, der valgtes til Fagemblemer, hvilket Valg røbede den manglende, forudgaaende Forhandling med de landlige Komitémedlemmer, som bedre kjendte Blomsterne og deres Værd. Som Fagemblemer virkede de ikke klargjørende; derimod havde det været smukt at se Jyllands Hedeblomst, Fyns røde Valmue eller andre Blomster efter Provinsens Valg.

Som Professor Nyrop saa kjønt beskriver i Kunstindustriens Tidsskrift, forvandledes engang Brød til Roser for at skjule en god Gjerning; ligesaavel kan det mislykkede Forsøg paa at kvæle Valdemarsrosen forædles i en Kunstnerindes Haand, og Ukrudtet blive en Spire til den dekorative Kunsts Fremme og derved udfylde det Savn, der føles ved ikke at have en »National School of Decorative Art«. Man laaner nu alle Vegne fra, Resultatet bliver lutter Surrogater, og Nationens egen ejendommelige Karakter gaar til Grunde.

Udstillingens Udførelse.

II.

I sin Helhed virkede Udstillingen ganske rigtig dekorativt, en Ramme af Arbejder om et kjønt Kjøkken! Kunstnerindens omvæltende Haand sporedes i Opstillingens nydelige Virvar. Den samme lette Vilkaarlighed, der flyttede Solen tilbage, skiftede nu om paa Kvindernes Udviklingshistorie: „Nutid" kom før Fortid med sit Udvalg af smaa Hatte til at binde, som „man vil", men Anskueliggjørelsen af Kvindernes Udvikling til dette Standpunkts Opnaaelse havde været mere lærerigt, og hertil havde den gamle Kulturstat Danmark med sin fængslende Fortid kunnet afgive rigt Stof fremfor det unge Amerika.

I Klagen til „Natt.-Tid." over Bladets Anbefaling af Festskriftet, lod Kunstnerinde-Selvfølelsen sig mærke. Var Festskriftets dekorative Omslag bleven prydet med „Bøtter", var dermed dets indre Værd hævet op iblandt det, „der duer i Norden". Om Bedømmelsen af literære Arbejder efter deres

Binds Dekoration tør betragtes som fyldestgjørende, vil vistnok besvares benægtende. Redaktørens vittige Replik gjorde ogsaa opmærksom herpaa. Et andet Spørgsmaal er, hvorledes den literære Censur kom til at paahvile andre end Udvalgets Medlemmer? Dog tror jeg ikke, den „fulminante Kvinde-Klage" var bleven til, havde den vilde Roses Navn været i Erindring. Valdemarsrosen er netop intet Parti-emblem — Karakteren af Festskriftet og Kalenderen saa ensartet, at ingen Udskillelse burde være op-staaet, men Sagen havde ansporet de mange dyg-tige Penne til Frembringelse af et literært Værk til Ære og Glæde for dem selv og alle Nordens Kvinder.

Paa Pressens Omraade mødte kun nogle enkelte modige Kvindepenne paa Arenaen, men desto større var Savnet, da man mærkede, hvor-ledes Brugen af de tidligere skjulte Evner klarede Tanken og skærpede Jagttagelsen; og da Frem-bringelser af kvindelig Tankegang i dens smaa Enkeltheder oprigtig talt kjede Mænd, vilde det være til Gavn for vort Kjøn, om en offentlig Mening til Stadighed gav sig til Kjende ved Kvindens Haand.

Paa andre Omraader dominerede det mand-lige Kjøns Arbejde, og dette var igjen en naturlig Følge af, at Udstillingens Centrum, Restaurations-kjøkkenet, baade var tegnet og udført af Mænd*).

---

*) Finansudvalget af 13de November gjorde Formændene særligt opmærksomme paa — til Belysning af Arbejdsstandpunktet — at indgive Erklæringer, naar Arbejdet ikke kunde udføres af Kvinder.

Literaturværelsets tyrkiske Portierer, japanesiske Vaser og Udskjæringer og et ganske almindeligt Skrivebord vare Surrogater for den paatænkte, gjennemførte Udsmykning, hvortil de stilfulde, kvindelige Tegninger, der hang paa Væggen, vare antagne og honorerede og tilsigtedes udførte af den samme kvindelige Snedker, der nu havde lavet de mere tarvelige Reoler. De forskjellige Sølvgjenstande, der kun havde Berettigelse, benyttede i Interieurs til Anskueliggjørelse af Kulturlivets Udvikling, vare alle tilsammen Mandsarbejde. Teaterinstruktøren, Revisorerne og Bogtrykkeren hørte til det mandlige Kjøn. At denne sidste, der selvfølgelig besad større Dygtighed, antoges, havde sin Grund i Uenighed fra den ene Bureaudames Side med den eneste existerende kvindelige Bogtrykker, hvilket allerede passerede i Efteraaret 1894. Den 7de September spillede Vaters Orkester, men den uden Tvivl velsmagende „lille Kage", der samtidig spistes, var helt et kvindeligt Produkt.

Reklamen bespistes tre Gange! endda Verdensreklamen; Udstillingens besøgende savnede ikke den „varme Ret", der duftede over hele Lokalet; men den oplysende, belærende, sociale Opgave, som Offentligheden — efter Programmets Bekjendtgjørelse — havde ventet, at Kvinderne vilde bestræbe sig for at fremstille, saa meget mere som det var deres særlige Virkefelt, forblev urørt. Da Formaalet tillige var at virke for den arbejdende og tjenende Klasses Vel, hvilke tillavede Restaurationens Mad, vilde Drøftelsen af et Spørgsmaal,

der for nogle Aar tilbage vakte livligt Røre i „Kvindesags" Kredse, netop her have været paa rette Plads. Bygherrers og Arkitekters Opmærksomhed vilde derved være bleven henledet paa den fejlagtige Planlægning af Lejlighederne og paa de daarlige Pigeværelser. Der havde været særlig Grund til at optage Diskussionen om denne Sag, da hele Kvarterer i Kjøbenhavn ombygges, og Chicago-Komitéens Arkitekt, der ikke stiller sig uvenlig til Forbedring af Kvindernes Livsvilkaar, som Tilkaldt vilde have kunnet give indgaaende Oplysninger.

Man mærkede intet til Nutidens Erhvervsmaade, intet til, at Telegraf-, Telefon-, Kassererposter m. m. besørges af Kvinder; man saa kun, at „Forretningsdamerne" — man tør vel henregne de ovennævnte til disse — følte sig tilfredse i Udstillingskjøkkenet og Læseværelset som værende en hensigtsmæssig Klub. Restaurationen pegede altsaa overfor disse Damer i social-filantropisk Retning, men for Almenheden var Fortidens „inden Døre" og Nutidens rastløse Forretningsliv ikke dermed klarlagt.

Udstillingen bragte tilsyneladende Skuffelse for Arbejdsklassen saavel i Byen som paa Landet; denne sidste syntes, at deres Arbejde var „altfor simpelt" ved Siden af de mange dejlige Sager! Begge Steder formodedes, at Udstillingen var bleven organiseret af de „fine Damer" for deres egen Fornøjelse; de følte sig ikke solidariske med disse eller fik Beviser paa, at Komitéen tillige

repræsenterede dem selv. For Landets Vedkommende kunde denne Misforstaaelse være bleven undgaaet ved Bibeholdelsen af den oprindelige Plan med Interieurs, der havde omgivet det tarveligere Spind og Vævning med en ligesaa flatterende Ramme som i Industriafdelingen. Denne Ordning vilde tillige have virket vejledende for Klassifikationen af Arbejdet og adskilt Damesyssel fra Arbejdshusflid, samtidig med, at den vilde have belyst den indbyrdes Afhængighed. Præmier vare fastslaaede baade i Industriafdelingen og Husflidsafdelingen forinden min Mandatnedlæggelse. Artiklen „Brudte Løfter" i „Social-Demokraten" 8de Oktober, undertegnet „Eva", der fremkom efter Udstillingens Lukning, har derfor min Billigelse. Kun bør de passive Komitémedlemmer ikke have Skyld for denne Mangel paa Ordholdenhed. De mindre Pengepræmier, jeg personlig havde stillet til Disposition, bleve mig aldrig affrævede. Sikkert havde mange andre Damer beredvillig fulgt min Tanke, ikke personlig at æske Præmie eller overhovedet præmiere Damearbejde, men at støtte de dygtigste arbejdende Udstillere i deres Udvikling ved Æresgaver i Stedet for at give betydningsløse Medailler og Diplomer.

Opgivelsen af de temporære Udstillinger af Syerskers Arbejde — Kjoler og Kaaber m. m. — førte med sig, at den social-økonomiske Side af Kvindens Arbejdsforhold aldeles ikke belystes, hvilket var et stort Savn, da Kjærnen til Kvindesagens Opkomst laa heri. Bedre Lønvilkaar vilde bevare Kvinden for et Felt, der egner sig for

hendes fysiske Kræfter, og et mørkt Punkt, det konkurrerende Tugthus- og Fængselsarbejde, burde sikkert nu anderledes reguleres. Planen for Charlottenborg, hvis Lokaler særlig egnede sig hertil, var den: at stille Industri (inclusive Fabriksvirksomhed) og Husflid ved Siden af hinanden, hvorved deres indbyrdes Forhold vilde kunne belyses og give Forstaaelsen af, at den udviklede Husflid baade paa Landet og i Byen fører til Dannelsen af en „lille Industri". At de examinerede Lærerinder virke til stor Velsignelse for Landsbyskolerne, er et glædeligt Faktum; hvor de ansættes, indføres som en Selvfølge Haandarbejde, og her træder igjen Husfliden hjælpende til med Selskabets Kursus, hvor Kjendskab til den systematiske Undervisningsmetode mangler. Ogsaa til Ledelsen af Husflidsskoler egne kvindelige Kræfter sig; forhaabentlig er Sløjdens Indførelse, lempet efter danske Forhold, som Skolefag kun et Tidsspørgsmaal — Erfaringen viser, at ligestillet Udvikling af Aand og Haand er den sundeste Form for Nutidens elementære Undervisning.

At Udstillingen upaatvivlelig har virket til Gavn for Arbejdets Fremme og til Kjendskab af Kvindens Begrænsning, er sikkert, foruden at den har vist den Sympati, Kvindens Arbejde og Gjerning indgyder. Hun har bevislig uhindret Frihed til at følge den selvvalgte Vej, ledsaget af opmuntrende Anerkjendelse for, hvad der allerede er opnaaet. Særligt kan Nationen med Stolthed se

hen til de store Skoler og filantropiske Institutioner, som Kjøbenhavn og Landet have at fremvise.

De Vidnesbyrd, Chicago og Kjøbenhavn have afgivet, ere Resultaterne af Pionerernes Arbejde, hvad enten disse kalde sig Forkæmperinder eller de stille Arbejdersker. Begge kunne roligt som anerkjendte sejrende Veteraner se Fremtiden i Møde, thi Sagen — Kvindens Arbejde — har staaet Dagslysets Prøve. Slaget er vundet!

Kvindens individuelle Fremskridt bør nu være Opgaven. Med flammende Ord har man talt for den vidunderlige Kvinde-„Sag" og flokket sig under dens højtflyvende Banner, indtil det tilsidst ikke stod klart, hvem det var Sagen gjaldt. Man maa spørge sig for som Barnet, der ikke kunde finde „Jeg".

Da Kvindebladet „Hvad vi vil"s ihærdige Redaktør nedlagde sin Pen, lød hendes Afskedshilsen som en Bebrejdelse til Kvinden: „Jeg har gjort den Erfaring", siger hun, „som jeg ikke havde i Forvejen, og det er, at Kvinden er Kvindesagens værste Fjende, og at der rimeligvis vil gaa flere Slægtled, før Kvinderne i deres Helhed vil komme til Bevidsthed som Samfundsmennesker."

Højskoleforstander Anders Jørgensens Nytaarshilsen til Landmændene lyder anderledes opmuntrende. „Ryd Aarets Ukrudt ud", siger han, „for at de nedlagte Sædekorn kan frembringe den gode Høst, og at den fri Bonde kan vorde kjæk og oplyst, flittig og god, hæderlig Borger, lykkelig."

Jeg slutter mig til denne Vejledning. Kvinden er god nok, men Kvindesagen — den Side, der ikke var indrammet i Udstillingens Program — er hendes værste Fjende. Den har kæmpet for et Maal, til hvilket hendes hidtidige Udvikling ikke har forberedt hende, da den alene har haft Privatlivet inden Døre i Sigte, hvor de sociale Former eller Hustugten er Lov. Frygten for at indblandes i Valglivets Agitation har holdt mange tilbage, der ellers for lang Tid siden havde sluttet sig til Kvindebevægelsen og gjort den anderledes fyldig og stærk, som et virkeligt Billede af Nationens kvindelige Interesser. Derfor bør Chicagos Kvindeudstillings praktiske Nytte skattes højt. Den har taget Initiativet til Fastsættelse af Grænsepælen for Kvindens Mangler og Styrke og værdsat Kvindens Ledelse af større Samfundsforetagender til Sammenligning med Mænds. For første Gang, som tidligere nævnt, har en Udstilling afgivet et kulturelt Standpunkt. Fru Laura Kieler har baade i sine Breve til „Dannebrog", i sine Foredrag og allersidst i Udstillingstidende særlig fremhævet Kongressens mønsterværdige Disciplin, den gode Aand blandt Medlemmerne og den værdige Holdning, Førerne udviste. Alt var i Harmoni med Devisen: »Not for oneself, but for humanity«. Kongressen lededes som bekjendt af Veteranerne.

De mere „feminine" Møder, der til Tider fandt Sted i »The Board of Lady Managers«, hvor Livets konkurerende Interesser gjorde sig gjældende i det praktiske Samarbejde, uden den

Indøvelse, der var Kongressens Styrke, henregnede jeg, jeg tilstaar det, til en muligvis Mangel paa social Dannelse hos „Vestens“ Kvinde — jeg maa her erindre om, at mit Barndomshjem laa i de østlige Stater — New York — men man undlod heller ikke derover at misbillige og beklage dem. Efter de forefaldne Stemnings- og Følelsesudbrud i Kjøbenhavn, der vedblivende lod sig mærke, indser jeg, at jeg har gjort Chicago-Komitéen Uret: der voxede ogsaa Ukrudt i »The White City«.

De ovenomtalte Møder vare ved flere Lejligheder naivt parodiske, f. Ex. da Komitéen kæmpede i Timer for at styrte Mrs. Palmer, fordi hun paa Aabningsdagen i for lang Tid i sin officielle Stilling — som naturligt var — ledsagede Hertuginden af Veragua, Columbus Descendents Hustru; en mere demokratisk Fordeling af hertugeligt Selskab formentes at burde have fundet Sted*). En anden Gang erklærede et Medlem, en kjøn, smilende, sortøjet Mrs. B., at Formanden for Juryen var: „hovmodig, maliciøs, ugenerøs og havesyg.“ Dette Møde vakte i saa høj Grad Medlemmernes Indignation, at hele Forhandlingen forlangtes slettet af Protokollen.

Mrs. Palmers Svar til The Lady Managers fortjener i denne Sammenhæng at kjendes: „Jeg troede, at vi vare forsamlede for at vise vort alvorlige Ønske om at højne vort Kjøn og støtte

*) Sammenlign hermed Skrivelsen af 31te December, hvori Stillingen i Samfundet betonedes som en Grund for Valget af en Finans-Vicepræsident.

vore arbejdende og lidende Søstre — men er Frugten af vort Arbejde smaalig Jalousi og Angreb, da er det en Bortødslen af min Tid, en Bortødslen af Deres Tid, en Bortødslen af Statens Penge; jeg har intet andet at udtale til denne Styrelse, end at jeg føler mig dybt ydmyget." Ved disse Ord vaktes Æresfølelsen igjen hos Damerne, deres bedre Jeg sejrede.

Vil man med Opmærksomhed gjennemlæse engelske Artikler og Skrifter, hvori der foreslaas at forfatte en Æreslovbog for Kvinden og indrette Skoleklasser, hvor Pigebørn kunne lære, hvori Ridderlighed bestaar, vil man komme til det Resultat, at Verdenskvindens praktiske Udvikling ikke staar i Forhold til den Samfundsstilling og det Samfundsarbejde, som Kvindesagen kæmper for at naa. En ubetinget Fordel for den danske Kvindes heldbringende Fremskridt — efter at Sympatien er vakt for hendes Gjerning — er den Omstændighed, at Landstinget to Gange i Træk har modsat sig hendes Valgret, og at Skoleundervisningen bliver en anden og bedre, kort sagt, en praktisk Forberedelse til Højnelse og Dygtiggjørelse af den opvoxende kvindelige Slægt. Rektor Palmgren siger: „Jeg opdrager ikke Drenge eller Piger, men *Børn* som i en Familie; der burde tilføjes: til at lære at blive *Mennesker*, Vejen til dette Maal bør man dog ikke tøve med at planlægge og fastslaa, da Skoleloven, hvorunder der arbejdes, er fra 1814. Folkeskolen opdrager jo Børn og udsender Arbejdernes Døtre til selvstændig Forsør-

gelse; de behøve ikke at spørge om Lov til Ligestillen med Manden paa Arbejdets Omraade, det tilkommer dem som deres Ret. Men den Ret bør tilkomme os bedre stillede Kvinder i Samfundet at være Talsmænd for vort Kjøn paa Reformernes Vej og paavise først og fremmest de Mangler, Skolen lider under til Udførelse af de Krav, som Tiden paabyder, hvor den enligt stillede unge Kvinde mere end nogen anden trænger til Skolens opdragende Støtte. Her have Folkeskolens Lærerinder en nærliggende Opgave: at tage Initiativet til en alsidig Drøftelse af den hensigtsmæssigste Ordning, i Overensstemmelse med forstandige Arbejdermødres Ønske: „det, der passer til vore Forhold.“ Det forekommer mig, at kunde Skolen beholde Børnene i sin Varetægt, indtil Moderens Arbejdstid var forbi, og hendes Arbejde hørte tidligere op end Mandens, da vilde dette have en heldig Indvirkning paa Hjemmene, og den moralske Opdragelse følge Haand i Haand med Skolens Undervisning. Allerede den glædelige Lysning, at der ved Aarhundredets Befrielsesværks Slutning forrest blandt de sociale Reformer aabenbarer sig Folkets Erkjendelse af Individets Dannelse som Betingelse for Friheden, dedicerer den fremdæmrende Æra til Menneskehedens Fornyelse.

III.

— — De forskjellige Foredrag, Koncerter og Møders Forløb fulgte jeg med Interesse. De vare i Udstillingens Aand og virkede som et forfriskende Pust af noget positivt, i Modsætning til Reklamefesterne, der dog ikke hidførte de ønskelige Besøg af kvindelige Korporationer og Skoler. De dramatiske Forestillingers Niveau blev stærkt dadlet; de paataltes som „Kjøbenhavneri", hvilket muligvis for manges Vedkommende — ligesom det var det for mig — ikke kjendtes, før disse Aftener afslørede Kjendsgjerninger. Kun vakte den stærke Modsætning mellem Fru Magdalene Thoresens Prolog og „Dameskrædderinden" min Opmærksomhed. Stiller man Fru Blicher-Clausens Kantate herimellem, har man i tre Afsnit Kvindernes nutidige Udviklings Historie. Først Pionerernes Tankegang — Kampen for Idealet; dernæst Kantaten som frugtbringende Virkning af Chicagos Resultat — Nutidens Alvorskvinde med Fortidens højnende Exempel for Øje; og tilsidst — Tidens tomme Tidsfordriv med den deraf følgende Nivellering af en »Moral Standard«. Det forekom mig, at disse Aftener burde paaskjønnes og vurderes som betegnende et Kulturstandpunkt. Provinsfrøkenen kunde passende hedde „Kvindernes Udstilling"; til Opfyldelse af Rosensagaen fra Fortid og Nutid kom „Frøkenen fra Landet" — iklædt sin nationale Festdragt for at byde de indbudte nordiske Søstre velkommen og blande sine Farver med deres. Den gamle kjendte Dragt reves af hende!

Udstillingen moderniseredes — med Sydens yndede Farvesammensætning og Østens Lys — af de Aandskredse, der bleve fremstillede i „Dameskrædderinden“ og end yderligere beskrevne i „Rørt Vande“, af Kunstnerinder og Forfatterinder.

Paa Scenen frelses den unge Provinsfrøken ved Provinskjærestens Trofasthed, der henter hende tilbage til den sande og sunde Udvikling i landlige Forhold. Der er derfor al Grund til at følge den givne Anvisning. Er det i Kjøbenhavn, at dansk Aand søges udryddet, og hele Danmark glemmes for egen Bys Interesser, saa gives til den Kommune, som har forstaaet at bevare Aanden frisk og levende, den originale Tegning til Gobelinen*), der den 6te September af den samme Deputation, som bragte „Kvindernes Haandfæstning“, overraktes Hds. kgl. H. Kronprinsessen som Slutningsarbejde for Udstillingen. Vordingborg Byraad vil føle det som en Ærespligt at værne om Billedet til Minde om de nordiske Kvinders Deltagelse i Udstillingen. Forfærdigelsen af den store gotiske Ramme efter Fru Slott-Møllers Udkast er i Hænderne paa en Provinsfrøken, som herved vil have Lejlighed til at udviske det forkerte Billede af den opvoxende Ungdom i Provindserne, der dramatisk anskueliggjordes. At Rammens Udskjæring tør betragtes som et ærefuldt Svendestykke, vil alene Størrelsen vise — den er nemlig 5 Alen 18″ i Højden; dens to kvindelige Vaabenbærere ere Vordingborg og Kjøbenhavn.

*) Tegningen er min Ejendom. Gobelinen er vævet under Fru Emma Fischers Ledelse af de svenske Væversker Frøknerne Andersson og Ohlson.

Raadhuset i Vordingborg undergaar i denne Tid en Ombygning, af hvilken Grund Billedets Ophængen først kan foretages til Efteraaret. Til den Tid er Proklamaet for Kvindernes Udstilling udløben og dens vejledende Mission ophørt. Kvinden vil staa tilbage til videre Fremadstræben, og Vordingborg kan „atter en Dag" føre Beviset for en ny Tids Udgangspunkt, naar Kvinder og Mænd i Forening sætte Billedet paa dets Plads til historisk Minde om, at „Nordens Kvinder gjorde fælles Sag paany" ved deres Prinsesses Sølvbryllupsfærd, og at Valdemarsrosens Udstillingsskud blomstrer i Nordens Farver.

Deres Kongelige Højhed!

Naar vi møde her i Dag, saa er det paa de Damers og egne Vegne, der i den forberedende Komité for Udstilling af Kvindearbejde i Fjor ved Sølvbrylluppet tillod sig at overrække Deres Kongelige Højhed et Gavebrev. I Dag indløse vi dette Dokument og bringe Gaven.

Vort Ønske var at fastholde det historiske Moment, og det ejendommelige Tilfælde, at Bevægelsen til Fremme for Kvindens Arbejde ved en Udstilling fra For- og Nutid i Norden, opstod samtidig med vor Kronprinsesses Sølvbryllup.

Voveligt var det at benytte den gamle Haandfæstnings Former med de nedhængende Segl — Historien viser jo, hvorledes en Haandfæstnings Tanke kan briste — og Udstillingen var endnu i sin Vorden; men Kvinderne ere modige paa deres Vis, og de have den faste Tro, at Troen besejrer alle Gjenvordigheder. Udstillingen bestod sin Prøve, og Gobelinen kan nu sætte Seglet paa Værket som Bevis paa det fuldførte Arbejde.

Der staar endnu i Landet et urokkeligt Minde fra Fortiden, Slotstaarnet i Vordingborg, indenfor hvis Ringmure Dron-

ning Margrethe har udstedt betydningsfulde Regjeringsakter til Held og Lykke for Norden; nu ere Murene nedbrudte, og paa deres Plads blomstrer en Rosenhæk — Egnen kalder dem Valdemars Roser — som er sat der og fredes om af Mænd her i Landet. Derfra have vi hentet Minde-Emblemet — Rosen, som tryller frem igjen den nordiske Aand, der samler sig til større Formaal og vil være til Minde om Dronning Margrethe, til Minde om vor Kronprinsesse, hvis ophøjede Person fremstiller den nordiske Kvinde, og til Ære for Landets Dronning Louise, under hvis allerhøjeste Protektion danske Kvinder udførte Udstillings-Tanken for derigjennem at højne Kvinden og fremme hendes Arbejde.

Naar vi herved underdanigst bede Deres Kongelige Højhed modtage vor Gave og samtidig gentage vor Sølvbryllups-Lykønskning til Hans Kongelige Højhed Kronprinsen, er altsaa vor Haandfæstnings Ordlyd fyldestgjort.

Kjøbenhavn, den 6. September 1895.

Fortegnelse
over
Udstillings-Komitéens
samtlige Medlemmer
1893-1895.

Frøken S. Alberti.
Fru Anna Ancher.
Fru Agnes Adler.
Frøken Marie Aggersborg.
Fru Andersen, f. Bernhard Olsen.
Fru Andresen.
Grevinde Ahlefeldt-Laurvig-Bille.
Grevinde Polly Ahlefeldt-Laurvig.
Gehejmeraadinde Buch.
† Frøken Massi Bruhn.
† Fru Therese Brummer.
Fru Blicher-Clausen.
Frøken Julie Brøndsted.
Frøken Magdalene Buch.
Fru Broberg.
Fru Bagger.
Fru Barfod.
Baronesse Bertouch-Lehn.
Fru Morten Bruun.
Frøken Fabricius, Bjerre.
Fru Ellen Blom.
Amtmandinde Therese Buchwaldt.
Fru Harriet Bing.
† Fru Astrid Christensen.
Fru Christensen, Randers.
Frøken Augusta Dohlmann.
Frøken Thora Aurelia Davidsen.
Fru Drewes.
Frøken Diderichsen.
Fru Harriet Dessau.
Fru J. Drewsen.
Fru Ericksen.
Fru Josephine Eckardt.
Fru Camilla Eegholm.
Frøken Ellinor Engelhardt.
Frøken Laura Engelhardt.
Fru Elisabeth Erichsen, født Zahrtmann.
Ritmesterinde Ellbrecht.
Frøken Augusta Fenger.
Frøken Johanne Frimodt.
Frøken Ida Falbe-Hansen.
Frøken Hedvig Fibiger.
Frøken Ilia Fibiger.
Fru Emma Fischer.
Fru Anna Fog, f. Købke.
Fru Erhard Frederiksen.

Frøken E. Fritsche.
Frøken K. Frederiksen.
Fru Emma Gad.
Etatsraadinde Gamél.
Professorinde Gade.
Frøken Fanny Gætje.
Frøken Elisabeth Grundtvig.
Frøken Fanny Garde.
Frøken Thecla v. Gähler.
Fru A. Grøn.
Generalinde Holten.
Fru Hoffmann.
Generalinde Harbou.
Frøken Sofie Holten.
Fru Susette Holten, f. Skovgaard.
Fru Louise Hansen.
Fru Åsa Hansen.
Fru Golla Hammerich.
Fru Betty Hennings.
Frøken Hawkins.
Fru Sofie Horten.
Frøken Konstantin Hansen.
Frøken Hegermann-Lindencrone.
Frøken Hilda Hogsbro.
Frøken Jeanne Holten.
Etatsraadinde Hansen.
Generalinde Hedemann.
Fru Holten, f. Schested.
Hofjægermesterinde Hage.
Hofjægermesterinde Howden-Rønnenkamp.
Fru Ingerslev.
Frøken Elna Jacobson.
Fru Erna Juel-Hansen.
Fru Jørgensen, Søholt.
Fru Jorgensen, Sollested.
Frøken Fritze Jorgensen.
Frøken Sigrid Jonassen.
Fru Laura Kieler.
Frøken Ingrid Kjær.
Frøken Knudsen.
Frøken Marie Købke.
Fru Regine Koefoed.
Kommandørinde Kraft.
Professorinde Kristine Krabbe.
Fru Margrethe Krarup-Smith.
Professorinde C. Klein.
Frøken Johanne Krebs.
Frøken Marie Kruse.
Fru Marie Krøyer.
Frøken Agnes Lunn.
Fru Nanna Liebmann.
Fru Augusta Lütken.
Fru Axelline Lund.
Fru Lange.
Etatsraadinde Lotze.
Borgmesterinde Lund.
Frøken Th. Lang.
Fru Jørgen Larsen.
Fru Jutta Lorck.
Baronesse S. Lerche.
Fru Johanne Meyer.
Fru Ellen Michelsen.
Frøken Malling.
Admiralinde Meldal.
Kammerjunkerinde Münter.
Frøken M. Madsen.
Frøken Julie Müller.
Fru N. Møller.
Fru Emma Nielsen.
Fru Agnes Nyrop.

Fru Olivia Nielsen.
Frøken Dr. N. Nielsen.
Fru Charlotte Norrie, født Harbou.
Fru Nissen-Sommersted.
Kammerraadinde Nimb.
Professorinde Nyrop.
Fru Hanne Nielsen.
Fru Hedvig Næser.
Fru A. Nielsen.
Fru C. Nielsen.
Kammerherreinde S. Oxholm.
Frøken Karen Petersen.
Frøken Emma v. Prangen.
Fru Petersen, Maribo Ladegaard.
Fru Eugen Petersen.
Grevinde B. Reventlow.
Baronesse O. Rosenkrantz.
Frøken Marie v. Rosen.
Fru Julie Riis-Knudsen.
Etatsraadinde Ruben.
Frøken Nanna Ring.
Lehnsgrevinde Raben-Levetzau.
Frøken L. v. Rosen.
Baronesse A. Rosenkrantz.
Frøken Ellen v. Rosen.
Fru Sehested, f. Fenger.
Frøken Frida Schytte.
Hofjægermesterinde A. Sehested.
Fru Johanne Schjorring.
Fru Elisabeth Selmer.
Frøken H. Skram.
Frøken Saugmann.
Hofjægermesterinde Sehested-Juul.
Fru Mimi Sehested.
Bispinde Schousboe.
Hofjægermesterinde Skeel.
Frøken F. Smith.
Kammerjunkerinde Steinmann.
Frøken Mary Steen.
Konsulinde Helene Schousboe.
Fru Slott-Møller.
Frøken Ida Suhr.
Frøken C. Testmann.
Fru Magdalene Thoresen.
Fru Tobiesen.
Landshøvdinginde E. Thorberg.
Doktorinde Thoroddsen.
Frøken Anna With.
Frøken Louise Winteler.
Fru Johanne Wilde.
Hofjægermesterinde Wichfeld.
Frøken Ingeborg Weber.
Frøken N. Zahle.

Raadgivende Herrer.

Lehnsgreve Raben Levetzau.
Etatsraad Claus L. Smidt.
Professor C. Nyrop.

Udstillingens Garanter.

Den danske Stat:

„Tilskud til Dækning af eventuelt Underskud".

Frøken S. Alberti.
Grosserer Ankerstjerne.
†Fhv. Apotheker N. S. Aagaard.
Fru Pauline Aggersborg.
Hr. Frode Arntsen.
Gehejmeraadinde Buch.
Consularagent Berendsen.
Fru Agnete Broge.
Etatsraad Buurmeister.
Baronesse S. Bertouch-Lehn.
Kammerherre Collet.
Prinsesse Carolath.
Hr. N. Cohen.
Kammerherreinde Cederfeld de Simonsen.
Frøken S. Davidsen.
Frøken T. Davidsen.
Frøken R. Davidsen.
Lehnsgrevinde Danneskjold-Samsøe.
Etatsraadinde B. Frølich.
Hofjægermesterinde M. v. Folsach.
Etatsraadinde Ferslew.
Etatsraadinde Gamél.
Hofjægermesterinde Grüner.
†Etatsraadinde Glückstadt.
†Generalkonsul Holmblad.
Hofjægermesterinde Holstein-Rathlou.
Hofjægermester A. Hage.
Frøken Hawkins.
Fru Louise Hansen.
Etatsraadinde Heymann.
Hofjægermesterinde Howden-Rømenkamp.
Grosserer V. Holm.
Fru Louise Hoppe, f. Wedell-Jarlsberg.
Etatsraadinde Hansen.
Guldvarefabrikant Hertz.
Fru E. Hagerup.

Boghandler Hagerup.
Dhr. Hansen & Callesen.
† Etatsraad Isberg.
Højesteretssagfører Jensen.
Fru Jürgensen.
Hofjægermesterinde C. Juel.
Hofjægermesterinde Juel, Hverringe.
Hotelejer Kliim.
Grosserer H. Klitgaard.
Grev Knuth, Liliendal.
Tømmermester Oscar Køhler.
Fru Laura Kieler.
Gehejmekonferentsraad Liebe.
Frøken Agnes Lunn.
Vexellerer Levin.
Etatsraadinde Lotze.
Fru Lange.
Frøken Linderstrøm-Lang.
Hr. Fr. Lassen.
Baronesse Lerche, Benzonsdal.
Entrepreneurerne Hans & Jørgen Larsen.
Grosserer Moresco.
Grosserer Moses Melchior.
Grosserer Carl Melchior.
Fru Marie Madsen.
Grosserer Otto Mønsted.
Overretssagfører Th. Mørck.
Grosserer L. F. Mørch & Co.
Hr. Bernhard Madsen.
Fru E. Michelsen.
Etatsraad Meulengracht.
Fru Nissen-Sommersted.
Etatsraadinde Neergaard.
Kammerjunker C. Neergaard.
Fru H. Næser.
Fru Louise Nimb.
Kammerherreinde S. Oxholm.
† Kammerherre Oppen-Schilden.
Ceremonimester Oxholm.
Fru Eugen Petersen.
Købmand Johan Petersen.
Lehnsgreve Raben-Levetzau.
Etatsraadinde Ruben.
Fru M. Ree.
Baronesse A. Rosenkrantz.
Grevinde Rantzau, Rosenvold.
Lehnsbaron Rosenorn Lehn.
Gehejmeraadinde Rosenkrantz.
Enke Lehnsgrevinde Raben Levetzau.
Grevinde B. Reventlow.
Etatsraadinde Suhr.
Frøken Ida Suhr.
Etatsraad Cl. Smidt.
Hofjægermesterinde Sehested.
Grevinde Schulin-Zeuthen.
Kammerjunker Steinmann.
J. R. Schjelderups Efterfølger.
Grevinde Scheel, Rygaard.
Hofjægermester Erik Skeel.
Kammerherre Skeel, Birkelse.
Grosserer Lauritz Salomonsen.
Auditor Julius Skrike.
Vexellerer Salomonsen.
Bispinde Schousboe.
Enke-Lehnsgrevinde Schack-Schackenborg.
Boghandler Tryde.
Hofjægermesterinde Tesdorpf.
Kammerjunker Tesdorpf.
Hofskrædder Therkelsen.

†General Trepka.
Fru Verdier.
Hr. P. Wessel.
Dhr. Wessel & Vett.
Frøken Louise Winteler.
Lehnsgreve Wedell-Wedellsborg.
Frøken Ingeborg Weber.
Fhv. Malermester C. Weber.
Hr. Zuschlag.

Kolding

Fru Theresia Borch.
Fru Bruun.
Frøken Spæth.
Frøken G. la Cour.
Fru M. Conradsen.
Fru F. Borch.
Fru Petersen.
Fru Ræder.
Frk. Smith.
Fru Ulrikke Eriksen.

Bidrag til Udstillingen.

Hofjægermesterinde Bruhn. Fru S. Salomonsen.
Grosserer S. Styhr.

København, den 11. Januar 1895.

Fru Kammerherreinde Oxholm!

Med Beklagelse har Udstillingskomitéen erfaret Deres Mandatnedlæggelse.

Vi havde ønsket at se Dem indvie Aabningsfesten for det Arbejde, De med saa stor Energi og Interesse havde paabegyndt, men da De har afslaaet dette, vil vi herved tilkendegive Dem vor oprigtige Paaskønnelse af det, De har udrettet for Kvindernes Udstilling og beder Dem modtage denne vor Henvendelse, ledsaget af vor bedste Tak.*)

Emma Gad. Louise Harbou. A. Holten. Nathalie Meldal.
Bertha Sehested. Sofie Holten.
E. V. Elbrecht. Jeanne Holten. Axelline Lund.
Agnes Hansen. Marie Aggersborg.
Anna Fog. Johanne Frimodt. Johanne Andersen.
Marie Købke. Johanne Schjørring.
E. Prangen. K. Konstantin Hansen. Bertha Buch.
Johanne Krebs. Ida Ruben.
Karen Petersen. Golla Hammerich. Rigina Koefoed.
Fanny Gade. Johanne Meyer.
Elizabeth Erichsen. Effie Hegermann-Lindencrone. S. Alberti.
Nanna Liebmann. Kirstine Friderichsen.
Magdalene Buch. Ida Falbe-Hansen. Thora Amalie Davidsen.
Elizabeth Grundtvig. Ingeborg Weber.

---

*) Ovenstaaende Adresse var skrevet af den fungerende Præsident, Fru Emma Gad.

Rosenfeldt, den 1. Oktober 1895.

Under 11. Januar blev der tilstillet mig vedlagte Skrivelse, som jeg tillader mig at retournere. At jeg ikke tidligere har foretaget dette Skridt, skyldes Hensyn til forskellige Damer, hvis Navne forefindes iblandt Underskrifterne, samt min Overbevisning, at dersom jeg afventede Udstillingens Slutning, vilde Damerne med den Erfaring, de da sikkert vilde have indhentet, bedre forstaa Betydningen af en officiel Repræsentation, og at jeg ikke vilde kunne modtage en Adresse, som var fremkommen under de Forhold, der herskede ved Plenarmødet den 11. Januar d. A.

Jeg beklager ikke at kunne anse denne Skrivelse som et Udtryk for Udstillingskomitéen. De faa Underskrifter bevise Rigtigheden af min Opfattelse, og de manglende Stemmer fra Provinserne med de 3 Protester fra Jylland, Sjælland og Falster ved selve Mødet vare end yderligere et Bevis paa, at ingen Resolution, der blev vedtaget den Aften, kunde betragtes som hele Udstillingskomitéens. At jeg selvfølgelig anerkjender den gode Hensigt, som har ligget til Grund for denne Skrivelse, beder jeg Damerne være overbevist om.

Med udmærket Højagtelse
Sophie Oxholm.

Til

en Kreds af ærede Damer
i
Kvindernes Udstillingskomité.

Efterskrift.

Det tilsyneladende Virvar i Retskrivningen i nærværende Fremstilling er med Villie bibeholdt, da det afgiver et Billede af den for Tiden paa Retskrivningens Omraade her i Danmark herskende Forvirring.

S. O.

Trykfejl.

Side 57 Lin. 15 fra oven: Inderigsministeriet — læs: Indenrigsministeriet.
Side 57 Lin. 2 fra neden: muliggjørre — læs: muliggjøre.
Side 141 Lin. 6 fra neden: deres — læs: dens.
